

Research Centres and Laboratories - Part 2. Architectural Design Principles

Authors: Bujar Q. Bajçinovci
Submitted: 5. April 2018
Published: 16. April 2018
Volume: 5
Issue: 3
Affiliation: University of Prishtina, Faculty of Civil Engineering and
Architecture, Kosovo
Languages: Albanian
Keywords: Architecture, Kosovo, design
DOI: 10.17160/josha.5.3.414

JOSHA

josha.org

**Journal of Science,
Humanities and Arts**

JOSHA is a service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content

RESEARCH CENTRES AND LABORATORIES PART 2

ARCHITECTURAL DESIGN PRINCIPLES

Abstract. This is a second part of the monograph entitled Research Centres and Laboratories - Architectural Design Principles. This book is originally and especially dedicated to the students of Architecture Department of the University of Prishtina for Educational, and Not-for-profit purposes. The second part of the monograph also, discusses and reflects to the standards and design guidelines, accompanied with charts, photographs, drawings, and sketches, followed by discussion, extracts, quotes and citations by various authors, as well as official government publications as the academic comparative references. Seeing the lack of literature in the field of Architecture, especially in Albanian language, I was inspired by the research and writing this monograph, which elaborates the Research Centres and Laboratories. The book is a free and not-for-profit purposes, it is intended as basic literature of Master courses which I taught at University of Prishtina. In the monograph I have reflected my personal professional experience and literature review I have consulted so far. There are four chapters, each chapter extensive explain and discuss issues related to the specific topic of the Science Parks, Research Centres and Laboratories - Part 2. Architectural Design Principles.

RESEARCH CENTRES AND LABORATORIES – PART 2

Architectural Design Principles.

Language: Albanian

**Prof.Ass.Dr. BUJAR BAJÇINOVI Dipl.Ing.Arch.
Faculty of Civil Engineering and Architecture
University of Prishtina, Kosovo.**

Prishtinë 2018

QENDRAT PËR HULUMTIM DHE LABORATORET – PJESA 2
Parimet projektuese arkitektonike. Bujar Bajçinovci. 2018. Faqe: 87

Recensuës:

Prof.Dr. Behxhet MUSTAFA

Prof.Dr. Islam FEJZA

Falënderim i posaqëm për recensuesit, që patën konsideratë për ta lexuar monografinë, të cilët më kanë ndihmuar gjatë shkruarjes dhe finalizimit të kësaj monografie. Konsiderojë se pa këtë kontribut, kjo monografi nuk do të ishte ashtu siq është. Po ashtu falënderim të posaqëm kolegëve për sygjerime dhe për përkrahjen për ta botuar këtë monografi.

RESEARCH CENTRES AND LABORATORIES – PART 2

Architectural Design Principles.

Language: Albanian

Bujar Bajçinovci ©. Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). This book is licensed under a ([Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).) license. See the license for more details: You can share this book as long as you credit the author, and don't use for the commercial purposes, and do make it available to everyone else under the same terms.

Copyright, Autori/Author. Prof.Ass.Dr. Bujar Bajçinovci Inxh.Dipl.Ark. 2018.

Mësimdhënës, Katedra e Projektimit
Fakulteti i Ndërtimtarisë dhe Arkitekturës
Universiteti i Prishtinës
Mars, 2018

Kopërtina. Bujar Bajçinovci

Photo: Addis nightlife, Ethiopia. **(CC BY 2.0)**

Source: SarahTz, March/2015. Flickr. Licensed: Creative Commons Attribution 2.0 Generic.

**QENDRAT PËR HULUMTIM DHE
LABORATORET II**
PARIMET PROJEKTUESE ARKITEKTONIKE

**MONOGRAFI SHKENCORE
NGA LEMIA E PROJEKTIMIT ARKITEKTONIK**

**QENDRAT PËR HULUMTIM
DHE LABORATORET II**

PARIMET PROJEKTUESE ARKITEKTONIKE

RESEARCH CENTRES AND LABORATORIES – PART 2
Architectural Design Principles. Language: Albanian

BUJAR BAJÇINOVC
Prishtinë 2018

PARATHËNIE

Monografia fillimisht i'u dedikohet studentëve të Arkitekturës, me njohuri bashkëkohore profesionale dhe shkencore nga lëmia e projektimit të qendrave për hulumtim dhe labororet. Shpresoj që këtë libër ta gjejnë si udhëzues edhe profesionistët e lëmisë së Arkitekturës dhe Inxhinierisë së ndërtimit. Monografia, ngërthen njohurit bashkëkohore të lëmisë së projektimit të qendrave për hulumtim dhe laboreve, duke u përcjellë me diskutim, ekstrakte, pjesë dhe citime nga autor të ndryshëm, si dhe ekstrakte të shkoçitura nga publikimet zyrtare qeveritare në cilësi të referencave krahasuese.

Duke parë mungesën e literaturës në lëminë e Arkitekturës, kjo monografi paraqet dhe plotëson mungesën e literaturës shkencore, duke prezantuar parimet e projektimit, konceptin e të kuptuarjes së procesit të projektimit, të udhëhequr nga: standardet, rregulloret, udhëzimet administrative si dhe mendësisë filozofike e të krijuarit arkitektonik. Projektimi i qendrave për hulumtim dhe laboreve shfaq sfida të veçanta urbane dhe kompozicionale, sidomos, kur procesi i prodhimit nënkupton përdorimin e pajisjeve të ndryshme teknologjike të cilat janë pak të njohura. Diversiteti i projektimit të qendrave për hulumtim dhe laboreve duhet përherë të jetë në përputhje me kërkesat e proceseve teknologjike, zhvillimin social e ekonomik, mbrojtjes së ambientit dhe zhvillimit të qëndrueshëm shoqëror. Sigurisht që, nuk është e mundur për të trajtuar të gjitha detajet e tematikës dhe fushës së shtjelluar, mirëpo, qëllimi kryesor i kësaj monografie është që të promovojë njohuri themelore projektuese në fushën përkatëse, dhe kështu të inkurajojë për t'u konsultuar me specialistët të cilat kanë ekspertizën e nevojshme në projektimin e qendrave për hulumtim dhe labororet. Pjesa më e madhe në këtë libër sqaron standarde në lidhje me kërkesat e larta teknike, organizative dhe ekonomike. Këto standarde dhe normativa kanë të bëjnë kryesisht me qendrave për hulumtim në relacion me planifimin urban si dhe të ndërlidhjes me struktura të tjera arkitektonike.

Prof.As.Dr. Bujar Bajçinovci Ing. Dipl. Ark.
Katedra e Projektimit
Fakulteti i Ndërtimitarisë dhe Arkitekturës
Universiteti i Prishtinës
Mars, 2018

PËRMBAJTJA :

	QENDRAT PËR HULUMTIM DHE LABORATORET	3
	PARATHËNIE	4
	PËRMBAJTJA	5
	SHKURTESAT - PËRKUFIZIMET	8
	INDEKSI I SHKURTESAVE	11
	FALENDERIM	12
<hr/>		
I :	HYRJE	14
II :	SPECIFIKAT DHE VEÇORIT	17
<hr/>		
2.1	MJEDISI NATYROR	
2.2	KARAKTERISTIKA TË PËRGJITHSHME PËR KOSOVËN	
	2.2.1 Veçoritë sociale	
	2.2.2 Rregullimi i punës në Kosovë	
2.3	ORGANIZIMI I AKREDITIMIT TË TRUPAVE TË VLERËSIMIT TË KONFORMITETIT NË KOSOVË	
	2.3.1 Fushat e aktivitetit të akreditimit nga DAK	
	2.2.2 Kompetencat e DAK	
<hr/>		
III :	QENDRAT PËR HULUMTIM DHE LABORATORET – II	22
<hr/>		
3.1	INDUSTRIA E NDËRTIMIT	
3.2	PROGRAMET PROJEKTUESE TË QENDRAVE PËR HULUMTIM - LABORATORET	
	3.2.1 Qendra për hulumtime mjedisore ndryshimet klimatike dhe biodiversiteti	
	3.2.2 Qendra për hulumtime - modelimi digjital kompjuterik cgi - “computer-generated imagery”	
	3.2.3 Qendra për hulumtime – shkencat e forenzikes investigimet kunder krimit	
3.3	KONCEPTET PROJEKTUESE TË QENDRAVE PËR HULUMTIM - LABORATORET	
	3.3.1 Zonat funksionale organizative	
	3.3.1.1 Zonat funksionale organizative në vertikale	
	3.3.2 Lëvizja	
	3.3.2.1 Ashensorët dhe shkallët	
	3.3.2.2 Komunikimi i brendshëm në laboratore	
	3.3.3 Vendi i punës në traktet administrative	
	3.3.4 Sallat për mbledhje	
	3.3.5 Atria – Ventilimi natyror	
<hr/>		
IV :	FUNKSIONET PËRCJELLËSE	56

4.1 FUNKSIONET PËRCJELLËSE

- 4.1.1 Partia hyrëse në kampuset shkencore - akademike
- 4.1.2 Restoranti
- 4.1.3 Kuzhina
- 4.1.4 Zhveshtoret - Gardërobat
- 4.1.5 Parkingjet
 - 4.1.5.1 *Parkingjet e automobilave*
 - 4.1.5.2 *Parkingjet e biçikletave*

INDEKSI E FIGURAVE DHE TABELAVE 77

LITERATURA 83

SHKURTESAT - PËRKUFIZIMET

ACE:

Architect's Council of Europe. Këshilli i arkitektëve të Evropës, ACE, i themeluar në Treviso (Itali), më 11 maj 1990. Duke bashkuar ish-Komitetin e arkitektëve të Evropës së bashkuar (CLAEU) dhe ish-Këshillin e arkitektëve Evropian (AZO). Struktura e punës së ACE është e konceptuar në atë mënyrë që ruan dhe siguron një nivel të lartë të efikasitetit në arkitekturë, në Bashkësinë Evropiane si dhe promovon politikat profesionale.

ASHRAE:

American Society of Heating, Refrigerating and Air-Conditioning Engineers. Është një organizatë teknike ndërkombëtare për të gjithë individët dhe organizatat e interesuara në Ngruhje, Ventilim, Ajër të kondicionuar dhe Ftohje. ASHRAE ofron shumë mundësi për pjesëmarrje në zhvillimin e njohurive të reja nëpërmjet kërkimit shkencor dhe të një numri të komiteteve teknike. Shoqata ka rreth 50.000 anëtarë dhe ka selinë në Atlanta, Gjeorgji në Shtetet e Bashkuara.

BIM:

Building information modeling. Është procesi i projektimit, krijimit dhe menaxhimit të dhënave të ndërtimit, gjatë ciklit të jetës së saj. BIM përfshin paraqitjen e projekteve ndërtimore, gjenerimin e tyre në forma të caktuara që varen nga geometria e tyre, marrëdhëniet ndërmjet veti dhe atributet e elementeve përbërëse. Mjetet e BIM-it gjatë projektimit, mundësojnë gjenerimin e pakufishëm të pjesëve përbërëse të një projekti të ndërtimit, vizatimi i modelit, finalizimi i modeleve për prodhimin praktik me CAM.

CAA:

Commonwealth Association of Architects. Commonwealth Asociacioni i Arkitektëve është një organizatë e Instituteve të Arkitektëve në vendet e komunitetit të "Commonwealth-it". Ajo u themelua në vitin 1965 për të promovuar bashkëpunimin dhe avancimin e arkitekturës në komunitet dhe në veçanti për të rritur njohuritë arkitektonike, aktualisht numëron 37 anëtarë. Shoqata është e njohur mirë për procedurat e saj për njohjen e kurikulave dhe kurseve në arkitekturë, e cila organizon komisione të ekspertëve për të vlerësuar kurset në shkolla. Këto rezultate organizohen në një listë të kualifikimeve, pastaj rekomandohen për njohje nga anëtarët e tjerë.

CSU:

California State University. Një lider i edukimit të studentëve me cilësi të lartë. Me 23 kampuse, rreth 412.000 studentë, me 43.000 staf të fakultetit, më i madhi dhe më i gjithanshmi, gjithashtu edhe sistemi më i mirëfilltë universitar në vend (SHBA).

LAB:

Një laborator është një hapësirë që ofron kushte të kontrolluara në të cilat mund të kryhen hulumtime shkencore ose teknologjike, eksperimente dhe matje.

LEED:

Leadership in Energy and Environmental Design. Është një standard-certifikim i njohur ndërkombëtarisht i "ndërtesave të gjelbërta", vlerëson dhe njeh certifikimin e palës së tretë që një ndërtesë ose një komunitet është projektuar dhe ndërtuar duke përdorur strategjitë me qëllim për të përmirësuar performancën: si kursimi i energjisë, efikasitetin e përdorimit të ujit, zvogëlimi i emetimeve të CO2, përmirësimi i komfortit të brendshëm, menaxhimi i resurseve dhe në vëmendje të veçantë ndaj ndikimeve të tyre. Standard i themeluar nga U.S. Green Building Council.

OECD:

Organisation for Economic Co-operation and Development. Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim. Krijimi i ka rrënjët në rrënojat e Evropës pas Luftës së Dytë Botërore. Udhëheqësit evropianë kanë kuptuar se mënyra më e mirë për të siguruar paqe të qëndrueshme, është duke theksuar bashkëpunimin dhe rinovimin. Sot, organizata ka 34 vende anëtare në mbarë botën, ku të gjithë anëtarët janë të hapura në identifikimin e problemeve, diskutimeve, analizave dhe promovimi i politikave në shtetet anëtare.

DB, Design-Build:

Projekt-ndërtimi, metodë në ofrimin e projektit i cili është duke u përdorur në industrinë e ndërtimit. Kjo është një metodë e dorëzimit të projektit në të cilin, projektimi - ndërtimi shërbime të kontraktuara në një njësi të vetme të njohur si kontratë projekt-ndërtim.

RIBA:

The Royal Institute of British Architects. Instituti Mbretëror i Arkitektëve Britanikë, një pionier në projektimin e ndërtesave më të mira, komunitete dhe mjedisit nëpërmjet arkitekturës. Ofrojnë standarde, trajnime, mbështetja dhe njohja në Mbretërinë e Bashkuar dhe jashtë vendit.

Me qeverinë (UK), bashkëpunojnë duke përmirësuar cilësinë e projektimit e ndërtesat publike, shtëpive të reja të banimit dhe komuniteteve të reja.

SBS:

Sick Building Syndrome. Sindromi i ndërtesës së sëmur, përdoret për të përshkruar situatat në të cilat ndërtimet "vuajnë" nga një mungesë akute e shëndetit dhe komfortit. Simptomat korrespondojnë me kohën e kaluar në ndërtesë, në të cilën nuk mund të identifikohen sëmundje të veçanta apo shkaqet e këtyre sëmundjeve. 'Sëmundje' të tilla mund të lokalizohen në një dhomë të veçantë ose në një zonë, ose mund të jetë i përhapur në të gjithë ndërtesën. Një raport nga Organizata Botërore e Shëndetësisë ka theksuar se 30% të ndërtesave të reja dhe të rinovuara në të gjithë botën mund të jetë subjekt i ankesave shëndetësore që lidhen me cilësinë e ajrit të brendshëm.

SCIENCE PARK:

Një kampus shkencor është një mjedis i punës i planifikuar me qëllim special. Kampusi zakonisht projektohet në afërsi të universiteteve, ndërtesave qeveritare dhe ndërtesave kërkimore private të përfshira në një fushë të veçantë apo të përgjishme të hulumtimit. Vendndodhja caktohet asisoji që të arriturat mund të shkëmbehen, promovohen, dhe rezultatet e hulumtimit apo të inovacionit të janë të aplikueshme në produktet komerciale.

USGBC:

U.S. Green Building Council. Këshilli Green Building SHBA është një organizatë që promovon qëndrueshmërinë në projektimin, ndërtimin dhe funksionimin e ndërtesave. Organizata ka më shumë se 18.500 anëtarë nga të gjitha sektorët e ndërtimit.

WHO:

World Health Organisation. Organizata Botërore e Shëndetësisë. Është një agjenci e specializuar e Kombeve të Bashkuara me përgjegjësi parësore për çështje të shëndetit ndërkombëtar dhe shëndetit publik. Kjo organizatë e cila numëron 191 vende të botës shkëmben dijet dhe përvojën e saj me synimin për të bërë të mundur shëndetin nga të gjithë qytetarët. Qendra është në Gjenevë.

INDEKSI I SHKURTESAVE

- AEA Agjencia Evropiane për Ambient
- AFK Agjencioni për Financim në Kosovë
- AKP Agjencioni Kosovar i Privatizimit
- AM Autoriteti Menaxhues
- APK Agjencia Pyjore e Kosovës
- ASK Agjencioni i Statistikave të Kosovës
- AUV Agjencioni i Ushqimit dhe Veterinarisë
- AZHB Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë
- BE Bashkimi Evropian
- BPV Bruto Produkti Vendor
- CEFTA Marrëveshja për tregti të lirë me vendet e Evropës Qendrore
- FAO Food and Agriculture Organization, UN
- FMN Fondi Monetar Ndërkombëtar
- GHG Green House Gas/Gazra serrë
- GLV Grupe Lokale të Veprimit
- GP Grup Punues
- GS Gazra serrë
- ha Hektar
- LAB Laborator
- LUV Laboratori i Ushqimit dhe Veterinës
- MBPZHR Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
- MMPH Ministria e mjedisit dhe planifikimit hapësinor
- MSH Ministria e Shëndetësisë
- MTI Ministria e Tregtisë dhe Industrisë
- OBT Organizata Botërore e Tregtisë
- SZHL Strategjia Zhvillimore Lokale

QENDRAT PËR HULUMTIM DHE LABORATORET - PJESA II PARIMET PROJEKTUESE ARKITEKTONIKE

Bujar Bajçinovci, 2018. Faqe 87.

(CC BY-NC 4.0)

Monografia trajton njohuritë profesionale dhe shkencore nga lemia e projektimit të qendrave për hulumtim dhe laboratoreve, e cila ngërthehet nga teoria e projektimit, epistemologjisë, shëndetit publik dhe parimeve ekologjike në arkitekturë. Secili kapitull, pasqyron detajet teknike të projektimit duke u ilustruar me fotografi, vizatime dhe raste studimore. Monografia përveç se plotëson një mungesë jo të vogël shkencore në literaturën bazike universitare, ajo në veçanti përshkruan konceptet e planifikimit dhe projektimit të kampuseve shkencore.

MONOGRAFIA I'U DEDIKOHET STUDENTËVE TË FAKULTETIT TË
NDËRTIMTARISË DHE ARKITEKTURËS. UNIVERSITETIT TË PRISHTINËS
"HASAN PRISHTINA".

KJO FAQE ËSHTË LËNË QËLLIMISHT E ZBRAZËT!

HYRJE

Jemi dëshmitarë për nevojën imediate e të adresuarit për problemet sociale dhe ekonomike, ndërsa në të njëjtën kohë jemi duke përjetuar degradimin e mjedisit-lokalitetit. Kjo ndodhë pjesërisht për shkak të njohurive të kufizuara dhe të informatave të kufizuara, politikave joadekuata urbane dhe pjesërisht për shkak të kostos së lartë fillestare për projektimin e integruar, në veçanti në efikasitetin e sektorit të ndërtimit. Të kuptuarit e drejtë të ruajtjes së resurseve për gjeneratat e ardhshme, konsiston në faktin që ne jemi në ndërvarshmëri në mes kërkesave për resurse natyrore si dhe fuqizimin e alternativave të mundshme në ruajtjen e ekosistemit për të ardhmen. Kemi shembuj të mirëfilltë nga historiografia për civilizime të kaluara dhe zhdukja e tyre si fenomen i boshatisjes së resurseve esenciale të nevojshme për jetesë. Andaj, qasja dhe të menduarit se ky fenomen do i ndodhë një gjenerate tjetër e jo gjeneratës aktuale, krijon një realitet të gabuar, pasi i gjithë ekosistemi është në interaksion dhe varshmëri direkte, në tashmen por edhe në të ardhmen. Është e njohur në përgjithësi, se objektet janë përdorues për të paktën gjysmën e energjisë totale të prodhuar në botë, si për: ngrohje, ndriçim, ajër të kondicionuar, ftohje, ndërtim dhe industri.¹

Arkitektura, në aspektin e aktiviteteve kreative si dhe pjesëmarrjes së saj në zgjidhjen e problemeve projektuese, mund ti zgjidhë sfidat e ardhshme më strategji të përshtatshme bashkëkohore. Projektimi arkitektonik përballet me sfida të mëdha, si rezultat i ndryshimeve evidente klimatike si dhe shprehive krejtësisht të reja të jetesës, globalizimi përshkruhet si një proces në të cilin ekonomitë rajonale, shoqëritë dhe kulturat, integrohen përmes një rrjeti global të ideve politike, komunikimit, transportit dhe vlerës integrale të tregut global. Fenomeni i globalizimit është një proces i pandalshëm historik i cili reflekton me rinovimet përkatëse teknologjike, shkencës, strategjive të reja ekonomike dhe ekologjike. Gjersa, kulturat e lashta, duke mos përdorur fjalën "ekologji" kanë ndërtuar me ekologjinë në mendësi, në të kundërtën injorimi do të sillte shkatërrim, epidemi, uri dhe shpërbërje shoqërore e klasore. Qasja arkitektonike në fenomenet holistike theksohet tek nevoja për të krijuar harmoni në mes nevojës së funksionit dhe ideve racionale të shfaqura për situata dhe mjedise të caktuara (Bajçinovci, 2017).

Arkitektura ka qenë gjithmonë e përfshirë në shfrytëzimin e burimeve natyrore për nevojat njerëzore. Historikisht ajo ka një traditë të gjatë në krijimin e objekteve që komunikojnë me mjedisin. Projektimi arkitektonik është duke u përballur me sfida të mëdha si rezultat i globalizimit. Trendi i globalizimit është një proces i pandalshëm historik i cili do të reflektojë në teknologji të reja, shkencë dhe strategji evolutive urbane. Në dhjetëvjeçarin e fundit, globalizimi është bërë promotor i zhvillimit, duke impenjuar në arkitekturë me një dozë të "humbjes së identitetit" dhe të specifikave të një mjedisi të caktuar lokal? Ekziston një konsensus i përgjithshëm se identiteti rajonal dhe lokal do të luajë një rol të rëndësishëm në vazhdimësinë e diversitetit të kulturës dhe attributeve

¹ Bajçinovci, B. (2017). Research Centres and Laboratories - Architectural Design Principles. JOSH, Journal of Science, Humanities and Arts. Germany. DOI: 10.17160/josha.4.5.355

etnologjike, në të cilën mirëmbahet identiteti lokal dhe komuniteti. Ndjenja që ne i përkasim diçka je, si një pjesë e tërësisë, si do kujdesemi ne, atëherë, edhe tërësia do kujdeset për ne. Monografia shtjellon dhe ofron udhëzime praktike për lëminë e projektimit, respektivisht të qendrave për hulumtim dhe laboratorët. Qëllimi është për të prezantuar kriteret, udhëzimet dhe standardet e projektimit që janë të përdorshme dhe të aplikueshme në praktikë. Udhëzimet projektuese janë po aq të përshtatshme si për përdorim nga studentët e arkitekturës, po ashtu edhe për projektantët, në raste konkrete praktike. Monografia përcillet me skema konkrete funksionale organizative si dhe me normativa projektuese.

Në mungesën evidente për libër në gjuhën shqipe në tematikën e projektimit arkitektonik, shpresoj që ky libër të shërbej si literaturë bazë në të kuptuarit e sfidave të projektimit arkitektonik nga ana e studenteve, me të cilët jam se bashku shumë vite. Shpresoj se ky libër do jetë një kurs optimal në studimin e mëtutjeshëm të procesit të projektimit, në lëminë e lëndës: Projektimi Arkitektonik – Studio.

Secili kapitull në vete pasqyron detajet udhëzuese teknike të projektimit të qendrave për hulumtim dhe laboratoreve duke u ilustruar me fotografi, vizatime dhe raste studimore. Libri ndahet në 4 kapituj të cilët për shkak të specifikës së studimit dhe problematikës janë të ndarë si të tillë dhe përbëjnë një tërësi kohezive të monografisë.

Kapitulli i dytë: Paraqet dhe shtjellon specifikat e problemit projektues i cili paraqet praktikën aktuale të procesit të projektimit. Për më tepër, ky kapitull paraqet të dhënat themelore, karakteristikat dhe veçoritë e Republikës së Kosovës, si pikënisje e shtjellitimit të sfidave aktuale arkitektonike.

Kapitulli i tretë: Paraqet dhe shtjellon boshtin kryesor të kesaj monografie Prezanton qasjet e reja me të cilat arkitektët janë duke ju përgjigjur sfidave të krijimit të arkitekturës së qëndrueshme. Sfida projektuese, të paraqitura si koncepte kreative në praktikën e projektimit arkitektonik të fushës së të qendrave për hulumtim dhe laboratoreve, duke u ndërlidhur me pyetje hulumtuese profesionale: Si mund të jetë një ndërtesë 'ekologjike'? Si mund arkitektët në praktikë ta kryejnë hulumtimin? Çfarë është 'green' në zgjidhjen e një problemi projektues duke shkoçitur kuptuarjen dhe sqarimet për standardet e përdorura, të cilat janë të përfshira në shtjellimin e tematikës.

Kapitulli i katërt: Prezanton funksionet përcjellëse, të paraqitura si koncepte kreative në praktikën e projektimit arkitektonik, duke u ndërlidhur me infrastrukturën e nyjeve sanitare, garderobave. Kapitulli i katërt analizon dhe përshkruan veçorinë themelore të një projektimi të mirëfilltë siç janë: restorantet, kuzhinat, partitë hyrëse. Po ashtu në këtë kapitull si vazhdimësi studimore, veçohen edhe parkingjet për biçikleta.

KJO FAQE ËSHTË LËNË QËLLIMISHT E ZBRAZËT!

SPECIFIKAT DHE VEÇORIT

Monografia shtjellon dhe ofron udhëzime të projektimit arkitektonik. Qëllimi është për të prezantuar kriteret, udhëzimet e performancës dhe standardet e projektimit që janë të zbatueshme aktualisht. Udhëzimet projektuese janë po aq të përshtatshme si për përdorim nga studentët e arkitekturës, po ashtu edhe për projektantët në raste konkrete praktike. Monografia përcillet me skema konkrete funksionale organizative si dhe me normativa projektuese. Libri ka qasje transdisiplinore, duke shtjelluar një rishikim të projektimit bashkëkohor, respektivisht të planifikimit dhe projektimit bashkëkohor të qendrave për hulumtim dhe laboratorëve. Trendët bashkëkohore paraqesin sfida projektuese, në këtë drejtim, duke pasur parasysh rëndësinë e tematikes janë prezantuar disa raste studimore konkrete të procesit projektues të ndërtesave të sipërcituara. Konsideroj se pjesa më e rëndësishme e kësaj monografie rezulton me pjesën praktike aplikative të normave, standardeve dhe udhëzimeve grafike se si duhet të qasemi projektimit të një kompleksi apo kampusi shkencor. Ekziston një numër i rëndësishëm i attributeve projektuese në ndërlidhjen e produktit final arkitektonik dhe të përdoruesve. Sfidat e ditëpërditshme duhet të nxisin kërkime të reja shkencore dhe realisht duhet të drejtohen në shfrytëzimin e të gjitha resurseve, mbi të gjitha, ato mendore në mënyrë që të sigurohet një cilësi më e mirë e jetesës. Mileniumi i ri sjell me vete një stil të ri jetese si rezultat i një sërë faktorësh përcaktues, të kryesuar nga zhvillimi i teknologjisë dhe fenomeni i globalizimit. Projektimi arkitektonik përballet me sfida të mëdha, si rezultat i ndryshimeve evidente klimatike si dhe shprehive krejtësisht të reja të jetesës, ku, globalizimi përshkruhet si një proces në të cilin ekonomitë rajonale, shoqëritë dhe kulturat, integrohen përmes një rrjeti global të ideve politike, komunikimit, transportit dhe vlerës integrale të tregut global. Qasja arkitektonike në fenomenet holistike theksohet te nevoja për të krijuar harmoni në mes nevojës së funksionit dhe ideve racionale të shfaqura për situata dhe mjedise të caktuara (Bajčinovci, 2017).

2.1 Mjedisi natyror

"Mjedisi është një kompleks i faktorëve të jashtëm që ndikojnë në sistem duke përcaktuar kursin e tij dhe formën e ekzistencës. Një mjedis mund të shihet si një tubim i madh grupor në të cilin nënsistemi i veçuar është një nëngrup. Mjedisi mund të ketë një ose më shumë parametra, të trajtës fizike apo të tjetër. Mjedisi i një sistemi të caktuar apo nënsistemi i tij duhet domosdoshmërisht të ndërveprojë me sistemin origjinal bazik"²

2.2 Karakteristika të përgjithshme për Republikën e Kosovës

2.2.1 Veçoritë sociale

Kosova ballafaqohet me probleme shumë të vështira sociale. Sipas vlerësimeve të Bankës Botërore dhe studimeve të realizuara, 34.5 % e popullsisë jeton nën vijën e

² Dhankhar, S. S. (2010). *Environmental Studies*. Hisar: Agricultural University.

varfërisë me €1.55 në ditë. Megjithëse varfëria është e shpërndarë në mënyrë të barabartë mes zonave urbane dhe rurale, ka diferenca të mëdha rajonale dhe etnike. Të rinjtë përbëjnë rreth 60% të njerëzve nën vijën e varfërisë. Gjithashtu ka një lidhje të konsiderueshme mes varfërisë dhe edukimit, ku ata që nuk e kanë përfunduar shkollimin e mesëm kanë më shumë mundësi të gjenden në këtë grup se ata që e kanë përfunduar. Sikurse në shumicën e vendeve të tjera, ekziston një lidhje e konsiderueshme mes varfërisë dhe papunësisë të cilat rezultojnë me gjendje të vështirë sociale.

Shkalla e papunësisë në Kosovë është rreth 44 % e fuqisë punëtore, megjithatë shifrat e sakta janë të pamundshme për shkak të përmasave të ekonomisë jo formale. Shkalla e pjesëmarrjes në tregun e punës është e ulët në krahasim me vendet e rajonit, posaçërisht për femrat, për të cilat shkalla në vitin 2009 ishte 29 %, krahasuar me 67 % për meshkuj. Papunësia ndër të rinjtë është posaçërisht e lartë – 82 % për femra dhe 69 % për meshkuj. Sektorët e edukimit dhe shëndetësisë janë duke u ballafaquar me sfida fundamentale. Cilësia e infrastrukturës shkollore është nën standardin e rajonit dhe ka probleme me regjistrimin e femrave dhe personave që jetojnë në familje të varfra. Sektori i shëndetësisë është duke u ballafaquar me rritje të kërkesës për shërbime dhe rënie të fondeve publike (si përqindje e BPV-së) dhe sistemi i shëndetësisë në përgjithësi ka nevojë për një reformë të përgjithshme për përmirësimin e standardeve dhe llogaridhënies. Autoritetet kanë përgatitur një plan të veprimit për adresimin e sfidave në sektorin e shëndetësisë për periudhën 2010-14.³

Në vitet e fundit, numri i projekteve për energji të qëndrueshme në Kosovë ka qenë i vogël. Zhvillimi i projekteve të qëndrueshme të EQ për ndërmarrjet vendore të vogla dhe të mesme dhe për përdoruesit e tjerë të fundit të energjisë (p.sh për sektorin vendor dhe jo-vendor të ndërtimit) ka qenë i vështirë për shkak disa arsye, duke përfshirë: mungesën e fondeve për realizimin e programeve investive të ndërmarrjeve; qasjen e pamjaftueshme në financim afatgjatë; kapacitetet e ulëta për zhvillim të projekteve dhe ekspertizës së nevojshme për efikasitetin e energjisë dhe masave të energjisë së ri përtëritshme në sektorin e ndërtimit. (Ekstrakt)³

2.2.2 Rregullimi i punës në Kosovë

Kosova ka një treg fleksibil të punës me normë të ulët tatimore dhe kufizime të pakta në punësimin e punonjësve. Sistemi i normës së tatimit në të ardhura personale është sistem progresiv tatimor me normë prej 0-10 %. Përveç kësaj, vetëm një kontribut pensional prej 5% nga paga e plotë paguhet nga punëdhënësi (gjersa 5% të tjera nga paga e punonjësit). Që nga viti 2011, Kosova ka aplikuar një pagë minimale prej €170, apo €130 për individët nën moshën 35 vjet.

Që nga viti 2011, marrëdhëniet e punës janë të rregulluara me ligjin e punës (nr. 03/L-212) i cili merr parasysh Konventat e ONP, legjislacionin e BE-së dhe parimet themelore të tregut të lirë dhe ekonomisë së lirë. Që nga viti 2013, shëndeti dhe siguria në punë rregullohen me ligjin për shëndetin dhe sigurinë në punë (nr. 04/L-161).

³ Banka evropiane për rindërtim dhe zhvillim. Strategji për Kosovën. 2013.

2.3 Organizimi i akreditimit të trupave të vlerësimit të konformitetit në Kosovë

Akreditimi i trupave për vlerësimin e konformitetit është vullnetar. Akreditimi mund të bëhet i detyrueshëm për kryerjen e aktiviteteve specifike për vlerësimin e konformitetit nëse është përcaktuar në një ligj apo rregullore specifike. Drejtoria e Përgjithshme e Akreditimit e Kosovës kryen aktivitetet e veta në baza jo fitimprurëse.⁴

Aktivitetet e akreditimit kryhen nga Drejtoria e Përgjithshme e Akreditimit e Kosovës, e themeluar si organ i pavarur i administratës shtetërore, i cili vepron në kuadër të Ministrisë. Kurse, struktura dhe organizimi i DAK siguron paanshmëri dhe objektivitet në marrjen e vendimit për akreditim. Sipas dispozitave të Ligjit nr. 05/I-117 DAK duhet të zbatojë edhe standardin shtetëror të Kosovës i cili e miraton standardin e harmonizuar përkatës Evropian dhe standardin ndërkombëtar, si dhe dokumentet e lëshuara nga organizatat Evropiane dhe ndërkombëtare për akreditim, ku përcaktohen kërkesat e përgjithshme për organe të akreditimit të cilët akreditojnë trupa për vlerësimin e konformitetit.

2.3.1 Fushat e aktivitetit të akreditimit nga DAK

Fushat e aktivitetit të akreditimit janë si në vijim:

1. Akreditimi i laboratorëve testues dhe kalibrues;
2. Akreditimi i laboratorëve mjekësor;
3. Akreditimi i trupave inspektues;
4. Akreditimi i trupave për certifikimin e produkteve;
5. Akreditimi i trupave certifikues të sistemeve të menaxhimit (cilësisë, ambientit etj.);
6. Akreditimi i trupave certifikues të personelit; dhe
7. Akreditimi i trupave tjerë për vlerësimin e konformitetit.

2.3.2 Kompetencat e DAK

DAK kryen detyrat si në vijim:

1. Vlerëson përmes procesit të akreditimit kompetencën e trupave për vlerësimin e konformitetit;
2. Mbikëqyrë plotësimin e vazhdueshëm të kërkesave për kryerjen e aktiviteteve specifike për vlerësimin e konformitetit;
3. Ofron ekspertizë dhe trajnimet organeve administrative shtetërore për çështjet të cilat lidhen me akreditimin e trupave për vlerësimin e konformitetit;

⁴ Ligji nr. 05/I-117 për akreditim. Kuvendi i Republikës së Kosovës. 2017

Vendos dhe vë në dispozicion të publikut Rregullat e Akreditimit, bazuar në standardet përkatëse shtetërore të Kosovës të adoptuara nga standardet Evropiane dhe ndërkombëtare, si dhe dokumentet e lëshuara nga organizatat Evropiane dhe ndërkombëtare për akreditim;

4. Mban dhe vë në dispozicion të publikut Regjistrin e Trupave të Akredituar për Vlerësimin e Konformitetit;
5. Ve në dispozicion të publikut informacione mbi aktivitetet e veta dhe për rezultatet e vlerësimit të ndërsjelltë;
6. Përfaqëson dhe merr pjesë në aktivitetet e organizatave evropiane dhe ndërkombëtare për akreditim.

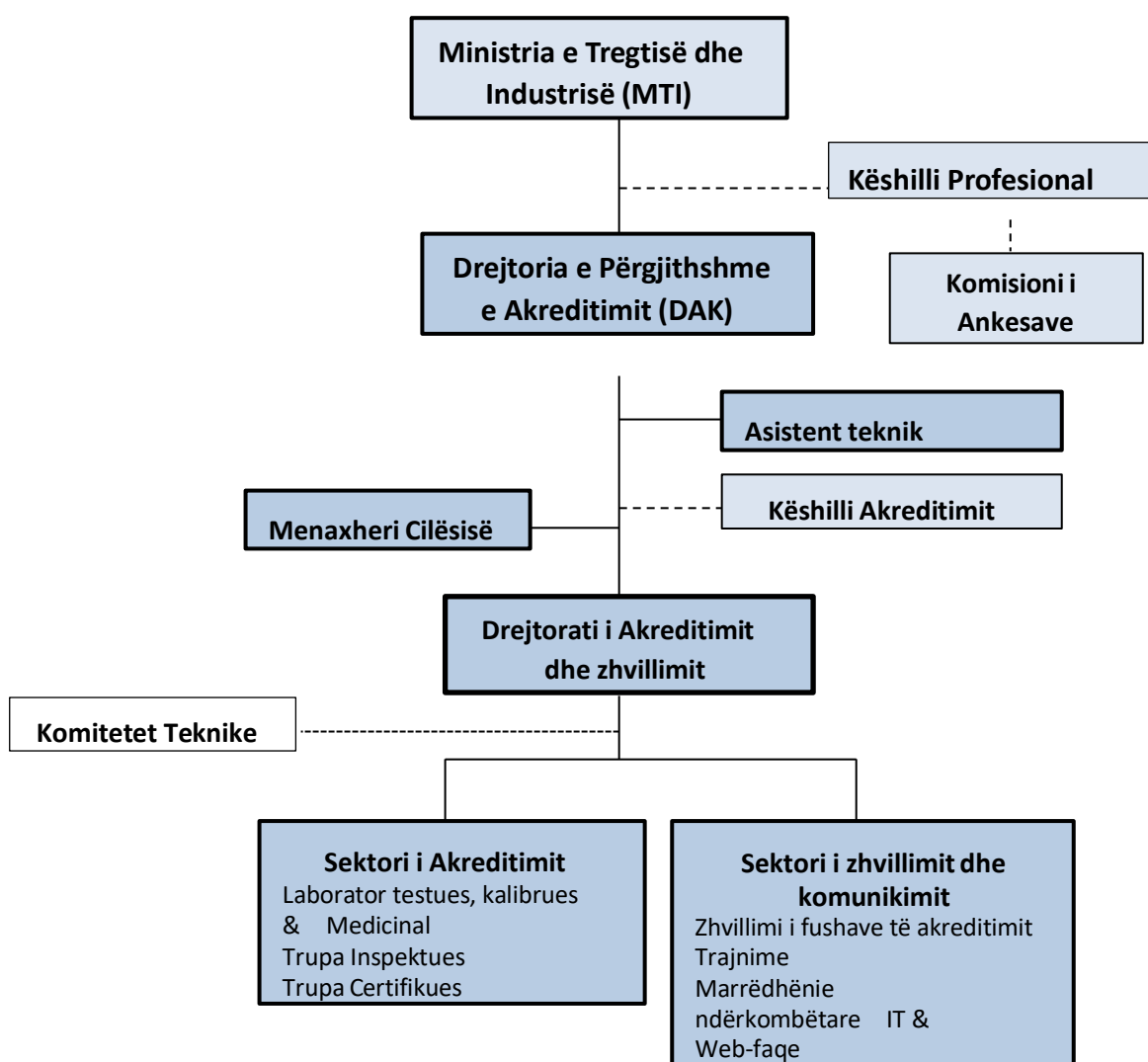

Figura 1. Organograma e Drejtorisë së përgjithshme të Akreditimit të Kosovës (Burimi): DAK, 2018. <https://dak.rks-gov.net/>

KJO FAQE ËSHTË LËNË QËLLIMISHT E ZBRAZËT!

KAPITULLI III

QENDRAT PËR HULUMTIM DHE LABORATORET - II

3.1 INDUSTRIJA E NDËRTIMIT

S ektori i ndërtimit është më së i rëndësishëm për zhvillimin ekonomik të një vendi, krijimin e vendeve të punës dhe të mjedisit. Vëllimi i industrisë ndërtimore me analiza të rritjes progresive mendohet të rritet me 80% globalisht gjer më 2035. Kjo rritje do të fuqizohet nga vendet e zhvilluara që po shërohen nga jostabilitetit ekonomik dhe të vendeve në zhvillim të cilat vazhdojnë të industrializohen. Andaj, sipas trendeve të rritjes globale gjysma e popullates që jetojnë në zonat urbane, ngrisin nevojën për tregti dhe ndërtim si dhe zgjerim substancial të infrastrukturës. Për më tepër, në nivel global kemi zvogëlimin e resurseve natyrore, pasiguri të tregut global, emanime të dëmshme në mjedis si dhe rezik drastik të shëndetit publik nga sëmundjet dhe viruset bashkëkohorë të pakurueshëm deri me tani (Bajçinovci, 2017).

Tabela 1. Popullsia ne regjionet, komunat dhe qytetet kryesore në Kosovës (2011) (Burimi): RKS. Qeveria. Strategjia Sektoriale dhe Transportit Multimodal 2015-2025 dhe Plan i veprimit 5 vjeqar. 2015.

Emri	Rajoni	Komuna	Qyteti
Prishtina	476,192	198,214	145,149
Prizren	331,575	178,112	85,119
Pejë	172,602	95,723	48,962
Ferizaj	185,734	108,690	42,628
Gjakova	194,273	94,000	40,827
Mitrovica	192,799	71,601	33,904
Gjilani	180,697	90,015	54,239

Tabela 2. Krahasimi i karakteristikave demografike të RKS me ato te vendeve fqinje (Burimi): RKS. Qeveria. Strategjia Sektoriale dhe Transportit Multimodal 2015-2025

Karakteristikat	Kosovë	Shqipëri	Mal i Zi	Maqedonia	Serbia
Popullsia	1,733,872	3,200,000	630,000	2,050,000	7,320,000
Sipërfaqe (km ²)	10,908	28,750	13,812	25,700	83,360
Densiteti (ban./ km ²)	174	111	45	80	88
Popullsia nen15	28 %	23 %	20 %	20 %	15 %
Popullsia e Kryeqytetit	145,149	764,000	135,000	500,000	1,630,000
Nr. i qyteteve kryesore	9	11	2	7	9
Popullsia mesatare e qyteteve kryesore	68,500	148,000	50,000	60,000	171,000
% popull. ne qytetet kryesore	39 %	75 %	37 %	45 %	43 %

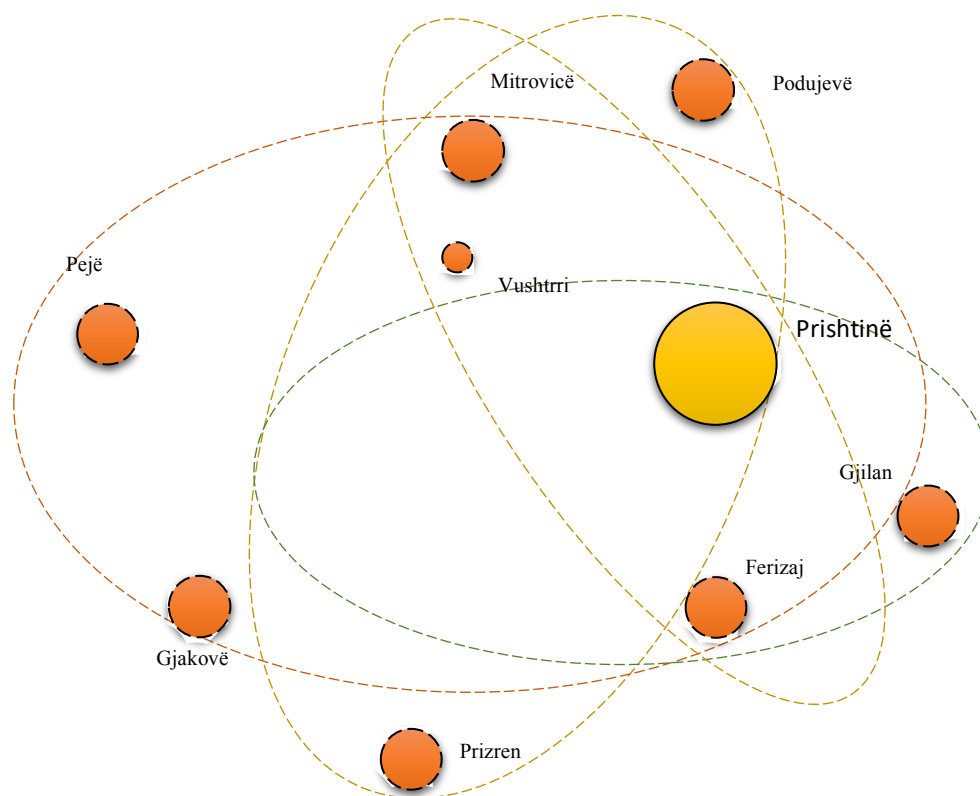

Figura 2. Qendrat kryesore të Kosovës
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Tabela 3. Krahasimi i BPV në mes Kosovës dhe vendeve të tij fqinje
(Burimi): RKS. Qeveria. Strategjia Sektoriale dhe Transportit Multimodal 2015-2025 dhe Plan i veprimit 5 vjeçar. 2015.

	2012	2013	Projektimet					Mesatare Vjetore (2020-2030)	
			2014	2015	2019	Ulta/ Mesme		Mesme/ Larta	
						2014	2015		2019
Shqipëria	1.1	1.4	2.1	3	4.7	2.46%	3.23%		
Bosnia dhe Herzegovina	-1.2	2.5	0.4	1.5	4	1.79%	2.46%		
Kroacia	-2.2	-0.9	-0.8	0.5	2	0.93%	1.65%		
Kosovë	2.8	3.4	2.5	3	4	2.70%	3.60%		
Maqedonia	-0.4	2.7	3.5	3.5	4	2.89%	3.84%		
Mali i Zi	-2.5	3.3	1.5	3.4	3	2.41%	3.18%		
Serbia	-1.5	2.6	-2	-0.5	3	1.11%	1.83%		

Nga analizat e projeksioneve nga veprimtaria ekonomike të shënuara në tabelën 5 (burimi Banka Botërore) shohim se BPV mes viteve 2012 – 2019 shënon rritje. Tregtia e jashtme e Kosovës është shumë e pa balancuar, vlera e importeve (2,54 miliard) euro për vitin 2014) është 7.7 herë më e madhe se vlera e eksporteve (330 mil euro në vitin 2014).

3.2 PROGRAMET PROJEKTUESE TË QENDRAVE PËR HULUMTIM - LABORATORET

Në vazhdim do të prezantohen tri programe projektuese – studimore të nivelit akademik, në cilësi të referencave studimore:

1. QENDRA PËR HULUMTIME MJEDISORE NDRYSHIMET KLIMATIKE DHE BIODIVERSITETI
2. QENDRA PËR HULUMTIME - MODELIMI DIGJITAL KOMPJUTERIK CGI - "COMPUTER-GENERATED IMAGERY"
3. QENDRA PËR HULUMTIME - SHKENCAT E FORENZIKES INVESTIGIMET KUNDER KRIMIT

1. QENDRA PËR HULUMTIME MJEDISORE NDRYSHIMET KLIMATIKE DHE BIODIVERSITETI

Në përputhje me planin hapësinor urbanistik, planeve rregullative të qytetit, të punohet projekti ideor "Qendra për Hulumtime Mjedisore". Ndërtesën dhe hapësirat përreth duhet projektuar në trajtë bashkëkohore, maksimalisht funksionale dhe racionale, si në periudhën e ndërtimit, po ashtu edhe në periudhën e shfrytëzimit, duke marrë parasysh ndërtesat që e rrethojnë, ansamblin urban ekzistues, si dhe situacionin në kontekst të ngushtë. Vëmendje të veçantë duhet kushtuar: Strukturës fizike dhe organizimit të hapësirës, përmbushjes së kërkesave funksionale dhe strukturale, duke ju referuar konsultimeve me zyrtarët kompetent. Akcent të shtuar në, peizazh dhe kujdes nga ndotja e mjedisit, duke ruajtur gjelbërimin përreth situacionit ekzistues, si dhe projektimi të jetë në përputhje me kushtet bioklimatike dhe nga shfrytëzimi racional i tokës. Zgjidhja të jetë sa më ekonomike dhe racionale në tërësi.

Tipologjia e raparteve, në varësi nga hulumtimet mjedisore:

1. Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis (VNM);
2. Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM);
3. Ndryshimet Klimatike dhe Biodiversiteti.

Vlerësimi i ndikimit mjedisor identifikon, përshkruan dhe vlerëson:

1. Njeriun, botën bimore dhe shtazore;
2. Tokë, ujë, ajër, klimë dhe peisazh;
3. Të mirat materiale dhe trashëgiminë kulturore;
4. Ndërveprimin ndërmjet faktorëve të përmendur nën: 1, 2, 3

Vlerësimet dhe raportet për ndikimet mjedisore, përfshijnë:

1. Përshkrimin e ndikimeve të mundshme në mjedis;
2. Arsyet për identifikimin e këtyre ndikimeve;
3. Përshkrimin e alternativave të mundshme;
4. Përshkrimin e masave mbrojtëse, zvogëlimin dhe përmirësimin e efekteve.

A. FUNKSIONET E PËRGJITHËSHME

- Oborri ekonomik
- Vend parkingje në parter
- Hapësira për kontejnerë dhe mbeturina
- Serviset, mirëmbajtja dhe punëtoritë
- Trafo, nënstacioni i ngrohjes dhe klimatizimi
- Depot e dedikuara
- Depo e përgjithshme
- Gardërobat qendrore për staf teknik
- Gardërobat qendrore për personel
- Tualeti për personel/ staf teknik
- Holli qendror/Foaje
- Administrata qendrore, zyre
- Menaxhmenti qendror, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe qendrore
- Restoranti qendror
- Amfiteatri – Ne kuader apo jashtë strukturës
- Sallat e vogla për sesione paralele për konferenca
- Salla për projeksione audiovizuale
- IT serveret

B. REPARTET HULUMTUESE – QENDRA PËR HULUMTIME MJEDISORE

VLERËSIMI I NDIKIMIT NË MJEDIS (VNM)

- Holli /Foaje
- Administrata, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe e repartit
- Gardërobat për staf teknik
- Gardërobat për personel
- Tualeti për personel/ staf teknik
- Zyret për vlerësim mjedisor
- Zyret për vlerësimin e ndikimit në mjedis
- Depot për mostra
- Labororet e veçanta hulumtuese
- Laboratori qendror
- IT Laboratori - qendra
- Koridoret komunikuese të pastër/ të pa pastër

VLERËSIMI STRATEGJIK MJEDISOR (VSM)

- Holli /Foaje
- Administrata, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe e repartit

- Gardërobat për staf teknik
- Gardërobat për personel
- Tualeti për personel/ staf teknik
- Zyret për vlerësim mjedisor
- Zyret për vlerësimin e ndikimit në mjedis
- IT qendra

NDRYSHIMET KLIMATIKE DHE BIODIVERSITETI

- Holli /Foaje
- Administrata, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe e repartit
- Gardërobat për staf teknik
- Gardërobat për personel
- Tualeti për personel/ staf teknik
- Zyret për vlerësim mjedisor
- Zyret për vlerësimin e biodiversitetit
- Depot për mostra
- Labororet e veçanta hulumtuese
- Laboratori qendror
- IT Laboratori - qendra
- Koridoret komunikuese të pastër/ të pa pastër

Të mirët në konsideratë vetëm koncepti i zgjidhjes projektuese i cili domosdo respekton qëndrueshmërinë, realizon mbrojtjen e ndotjes nga zhurma, ndotjen nga ndriçimi artificial, mbrojtjen e kualitetit të ajrit, si dhe aplikimi/mundësia e shfrytëzimit të burimeve të ripërtëritshme të energjisë, për megastrukturën e planifikuar. Në situacionin e përzgjedhur duhet pasur kujdes të shtuar, në ndonjë ndryshim në zonë, që mund të dëmtojë ndjeshëm shëndetin publik, mikrolokacionin dhe mjedisin.

2. QENDRA PËR HULUMTIME - MODELIMI DIGJITAL KOMPJUTERIK CGI - "COMPUTER-GENERATED IMAGERY"

Tipologjia e raparteve themelore, në varësi nga hulumtimi kreativ:

4. Hulumtimi dhe krijimtaria në Art;
5. Hulumtimi dhe krijimtaria në Video Lojra;
6. Hulumtimi dhe krijimtaria në Film;
7. Hulumtimi dhe krijimtaria në Programe Televizive;
8. Hulumtimi dhe krijimtaria në Video Simulime.

Tipologjitë fundamentale, në varësi nga krijimtaria digjitale kompjuterike:

5. 3D Modelet;
6. Inxhinieringu Virtual;
7. Realiteti Virtual;
8. Kinematografia Virtuale.

Përdorimi primar, përfshinë:

5. Modelimi;
6. Skanimi;
7. Renderingu;
8. Softveri.

A. FUNKSIONET E PËRGJITHSHME

- Oborri ekonomik
- Vend parkingje në parter
- Hapësira për kontejnerë dhe mbeturina
- Serviset, mirëmbajtja dhe punëtoritë
- Trafo, nënstacioni i ngrohjes dhe klimatizimi
- Depot e dedikuara
- Depo e përgjithshme
- Gardërobat qendrore për staf teknik
- Gardërobat qendrore për personel
- Tualeti për personel/ staf teknik
- Holli qendror/Foaje
- Administrata qendrore, zyre
- Menaxhmenti qendror, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe qendrore
- Restoranti qendror
- Amfiteatri – Në kuader apo jashtë strukturës
- Sallat e vogla për sesione paralele për konferenca
- Salla për projeksione audiovizuale
- IT serveret

B. REPARTET HULUMTUESE. QENDRA PËR HULUMTIME - CGI STUDIO

HULUMTIMI DHE KRIJIMTARIA NË ART

- Holli /Foaje
- Administrata, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe e repartit
- Gardërobat për staf teknik
- Gardërobat për personel
- Studiot hulumtuese
- Studiot punuese 2D CGI
- Studio artistike
- Atele artistike
- Atele – Laboratori
- IT studio
- Depo e rekvizitave – materialit

HULUMTIMI DHE KRIJIMTARIA NË VIDEO LOJRA

- Holli /Foaje
- Administrata, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe e repartit
- Gardërobat për staf teknik
- Gardërobat për personel
- Studiot hulumtuese
- Studiot punuese 2D CGI
- Studiot punuese 3D CGI
- IT Studio Modelimi
- Studio – Audio - Koreografi
- Studio – Motion Capture
- IT studio – Serveri
- Depo e rekvizitave – materialit

HULUMTIMI DHE KRIJIMTARIA NË FILM, TV DHE VIDEO SIMULIME

- Holli /Foaje
- Administrata, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe e repartit
- Gardërobat për staf teknik
- Gardërobat për personel
- Studiot hulumtuese
- Studiot punuese 2D CGI
- Studiot punuese 3D CGI
- IT Studio Modelimi
- Studio – Audio - Koreografi
- Studio – Motion Capture
- Studiot – Kinematografia Virtuale
- IT studio – Serveri
- Depo e rekvizitave – materialit

**3. QENDRA PËR HULUMTIME - SHKENCAT E FORENZIKES
INVESTIGIMET KUNDER KRIMIT**

Në përputhje me planin hapësinor urbanistik, planeve rregullative të qytetit: të punohet projekti ideor “Qendra për Hulumtime - Shkencat e Forenzikes”. Ndërtesën dhe hapësirat përreth duhet projektuar në trajtë bashkëkohore, maksimalisht funksionale dhe racionale, si në periudhën e ndërtimit, po ashtu edhe në periudhën e shfrytëzimit, duke marrë parasysh ndërtesat që e rrethojnë, ansamblin urban ekzistues, si dhe situacionin në kontekst të ngushtë. Vëmendje të veçantë duhet kushtuar: Strukturës fizike dhe organizimit të hapësirës, përmbushjes së kërkesave funksionale dhe strukturale, duke ju

referuar konsultimeve me zyrtarët kompetent. Akcent të shtuar në, peizazh dhe kujdes nga ndotja e mjedisit, duke ruajtur gjelbërimin përreth situacionit ekzistues, si dhe projektimi të jetë në përputhje me kushtet bioklimatike dhe nga shfrytëzimi racional i tokës. Zgjidhja të jetë sa më ekonomike dhe racionale në tërësi.

Tipologjia e raparteve, në varësi nga hulumtimet forenzike:

1. Kriminalistika, provat;
2. Mjetet shpërthyes;
3. Investigimet dhe analizat ndaj Zjarrit;
4. Toksikologjia;
5. Dokumentet - Keqpërdorimi
6. Gjurmet, Veçoritë Biometrike

Vlerësimi, identifikimi dhe analizat, përfshijnë:

1. Analizat DNK-së;
2. Anatominë Forenzike;
3. Analizat Multidisiplinare;

Vlerësimet dhe raportet përfshijnë, ekspertiza multisipliare:

1. Kiminë Analitike;
2. Biologjine Molekulare;
3. Teknologjinë Informative;
4. Inxhinierinë.

A. FUNKSIONET E PËRGJITHËSHME

- Oborri ekonomik
- Vend parkingje në parter
- Hapësira për kontejnerë dhe mbeturina
- Serviset, mirëmbajtja dhe punëtoritë
- Trafo, nënstacioni i ngrohjes dhe klimatizimi
- Depot e dedikuara
- Depo e përgjithshme
- Gardërobat qendrore për staf teknik
- Gardërobat qendrore për personel
- Tualeti për personel/ staf teknik
- Holli qendror/Foaje
- Administrata qendrore, zyre
- Menaxhmenti qendror, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe qendrore
- Restoranti qendror
- Amfiteatri – Në kuader apo jashtë strukturës
- Sallat e vogla për sesione paralele për konferenca
- Salla për projeksione audiovizuale
- IT serveret

B. REPARTET HULUMTUESE - QENDRA PËR HULUMTIME FORENZIKE**KRIMINALISTIKA, PROVAT**

- Holli /Foaje
- Administrata, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe e repartit
- Gardërobat për staf teknik
- Gardërobat për personel
- Zyret për vleresim kriminalistik
- Zyret për vlerësimin e provave
- Depot për mostra
- Labororet për vleresim e DNK
- Labororet e veçanta hulomtuese
- Laboratori qendror
- IT Laboratori - qendra
- Koridoret komunikuese të pastër/ të pa pastër

INVESTIGIMET DHE ANALIZAT NDAJ ZJARRIT, MJETET SHPËRTHYESE, TOKSIKOLOGJIA

- Holli /Foaje
- Administrata, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe e repartit
- Gardërobat për staf teknik
- Gardërobat për personel
- Zyret për vleresim forenzik
- Zyret për vlerësimin e provave
- Depot për mostra
- Labororet e veçanta hulomtuese
- Laboratori qendror
- IT Laboratori - qendra
- Koridoret komunikuese të pastër/ të pa pastër

DOKUMENTET, GJURMET, VEÇORITE BIOMETRIKE

- Holli /Foaje
- Administrata, zyre
- Salla për mbledhje
- Buffe e repartit
- Gardërobat për staf teknik
- Gardërobat për personel
- Zyret për vleresim forenzik
- Zyret për vlerësimin e provave
- Depot për mostra

- Labororet e veçanta hulumtuese
- Laboratori qendror
- IT Laboratori - qendra
- Koridoret komunikuese të pastër/ të pa pastër

Të mirët në konsideratë vetëm koncepti i zgjidhjes projektuese i cili domosdo respekton qëndrueshmërinë, realizon mbrojtjen e ndotjes nga zhurma, ndotjen nga ndriçimi artificial, mbrojtjen e kualitetit të ajrit, si dhe aplikimi/mundësia e shfrytëzimit të burimeve të ripërtëritshme të energjisë, për megastrukturën e planifikuar. Në situacionin e përzgjedhur duhet pasur kujdes të shtuar, në ndonjë ndryshim në zonë, që mund të dëmtojë ndjeshëm shëndetin publik, mikrolokacionin dhe mjedisin.

3.3 KONCEPTET PROJEKTUESE TË QENDRAVE PËR HULUMTIM - LABORATORET

Qendrat për hulumtim - labororet në parim përbëhen prej tri zonave kryesore organizative: Zona e funksioneve të përgjithëshme. Zona e reparteve të specializuara për hulumtim dhe Zona teknike - labororet, të cilat janë funksionalisht të lidhura dhe formojnë një tërësi funksionale organizative. Të gjitha qendrat për hulumtim, pavarësisht nga kapaciteti punues, nga kategoria apo edhe funksioni i dedikuar i llojit të specializimit, duhet të përfshijnë së paku këto tri grupe funksionale, hapësinore.

Andaj, në varësi të shërbimeve të veçanta për objektet hoteliere për të siguruar fjetjen si dhe shërbimit të ushqimit dhe pijeve, objektit përbëhet nga:

1. Holli dhe foajesë për pritje
2. Administratën qendrore
3. Komunikimit horizontal dhe vertikal (shkallët, korridoret dhe ashensorët)
4. Reparteve për hulumtim
5. Labororet

Ekzistojnë disa mënyra të organizimit funksional të reparteve sipas nivelit të kompleksitetit. Nga aspekti konceptual mund të dallohen:

1. Grupim në horizontale
2. Grupim në vertikale
3. Grupimi nga dimensionet dhe trajta
4. Grupim i lirshëm

Sipas morfologjisë të terrenit numerohen dy mënyra të organizimit funksional të reparteve sipas nivelit të kompleksitetit:

1. Organizim funksional në terren të rrafshet
2. Organizim funksional në terren të pjerret

3.3.1 Zonat funksionale organizative

Figura 3. Skema funksionale kompozicionale e Qendrave për hulumtim (Burimi): Bujar Bajcinovci, 2018.

Pjesa apo repartet hulumtuese dhe labororet zakonisht marrin prej 45-70% të sipërfaqes totale të strukturës, ashtu që kjo zonë funksionale kërkon një kompaktësi funksionale në drejtim të optimalizimit të sipërfaqeve dhe paraqet faktor crucial të rëndësishëm organizativ. Pjesa apo repartet hulumtuese dhe labororet duhet të përcaktohet në mënyrë të kurtë funksionale, me kujdes të projektimit në disa veçori, sikurse:

1. Grupimi
2. Orientimi
3. Qetësia
4. Qasja
5. Mjedisi dhe zhvillimi Urban
6. Shërbimet publike dhe serviset
7. Transporti
8. Klasifikimi i analizave
9. Udhëzimet ligjore obligative
10. Siguria
11. Vizurat
12. Komunikimet e qarta funksionale
13. Funksione autonome dhe të hibridizuara
14. Standardet
15. Prezantimi i rezultateve
16. Marëdhënjet ndërkombëtare
17. Buxheti
18. Mirëmbajtja

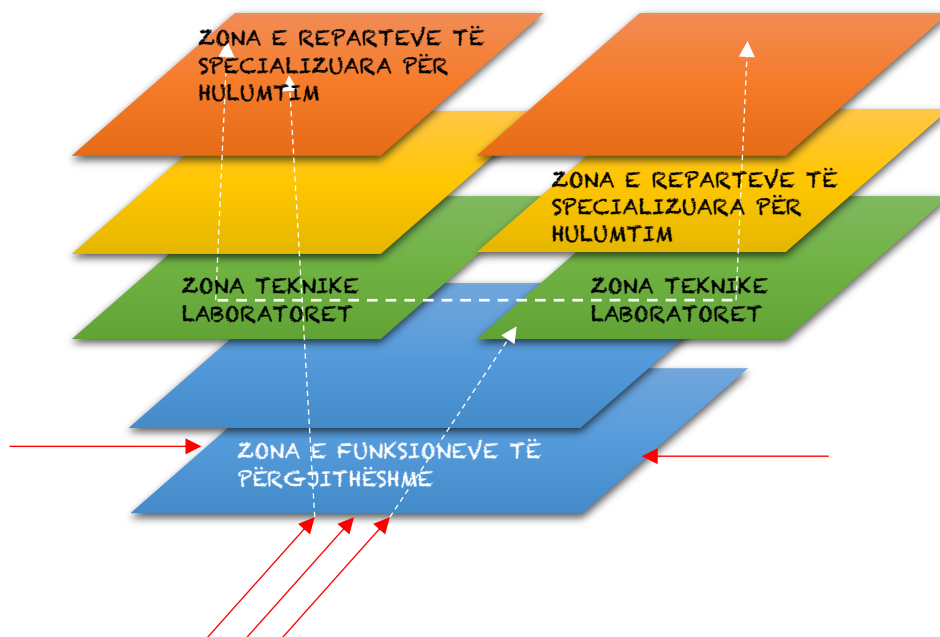

Figura 4. Skema funksionale kompozicionale e Qendrave për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

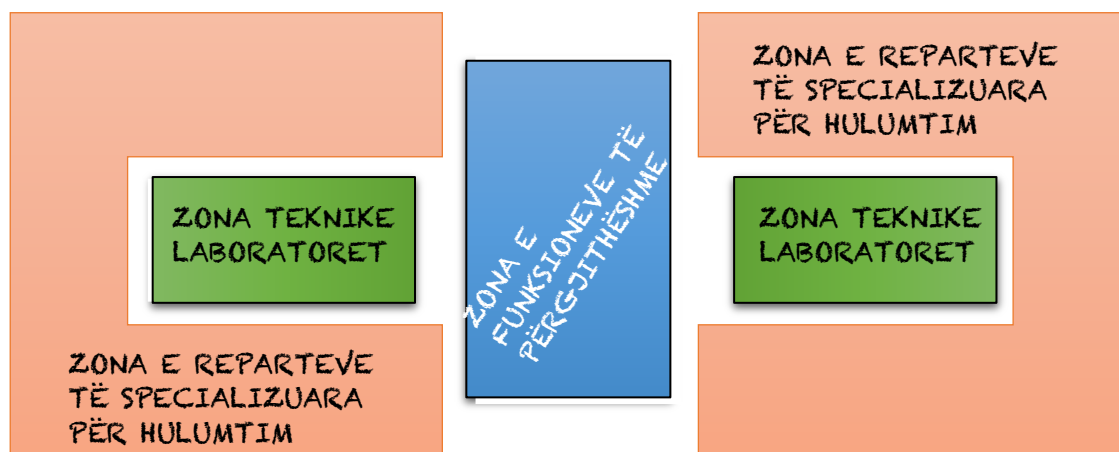

Figura 5. Skema funksionale kompozicionale e Qendrave për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Zona funksionale për repartet hulumtuese zakonisht formohen nga njësi modulare të ndara me mure. Zakonisht në parim formësohen trajta të zgjatura me korridore në mes të cilët mundësojnë komunikimin në zyra të renditura në varg. Respektivisht, në bllok shpesh formohet një drejtkëndësh i zgjatur, i cila mund të jetë drejtvizor apo i lakuar, apo përreth një drejtkëndëshi apo oborri të brendshëm të rrumbullakët. Po ashtu, format e ndryshme të zonave funksionale vijnë me lidhje të ngrohtë të komunikimit. Zhvillimi i një sistemi të koordinuar të komunikimit për të punësuarit është vendimtar. Për të zhvilluar zona funksionale sikurse labororet, zgjidhja arkitektonike duhet të sigurojë një ekuilibër në mes efikasitetit (infrastrukturës), komunikimit të pastër dhe përdorimit

të pajisjeve teknike. Andaj, nëse zyrat për hulumtim dhe laboratorët organizohen në varg, të gjatë dhe të drejtë, në aspektin e infrastrukturës janë më efikase, por japin një mjedis monoton dhe jo atraktiv për të punuar, ndërsa grupimet funksionale të realizuara rreth një atriumi paraqesin mjedise atraktive për punë, njëherit formojnë hapësira dhe zona koherente funksionale (Bajçinovci, 2017).

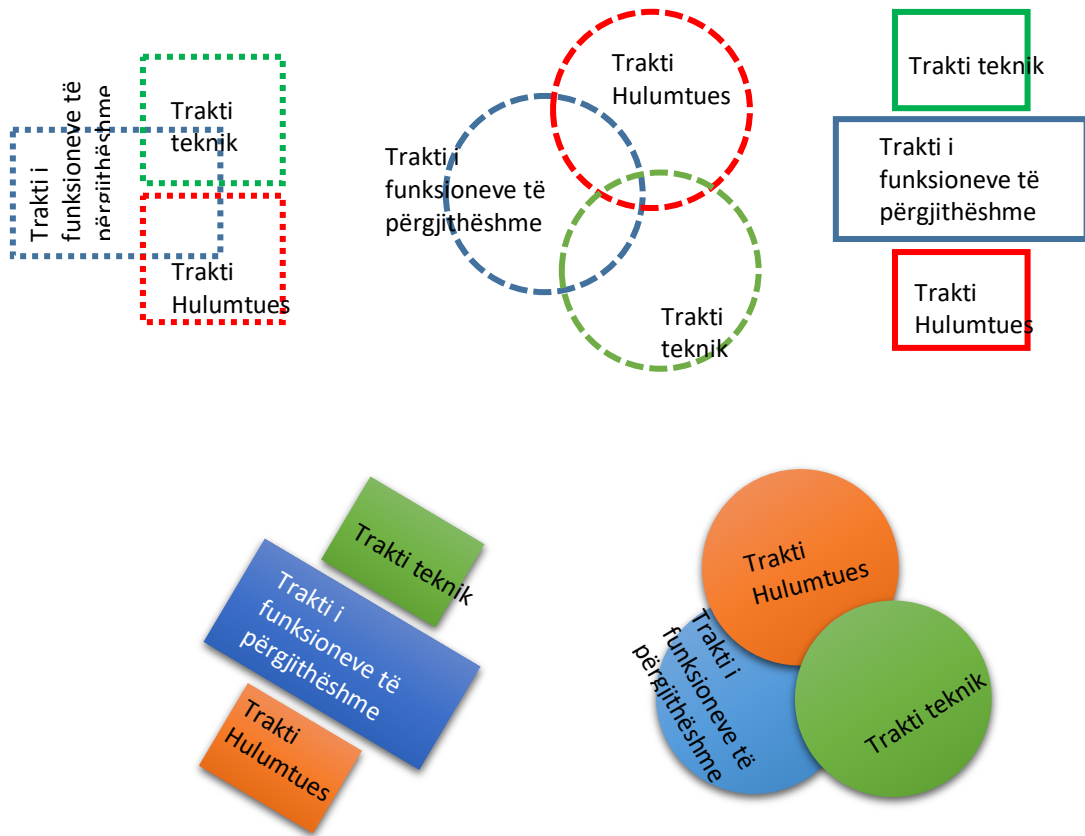

Figura 6. Skemat funksionale organizative
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

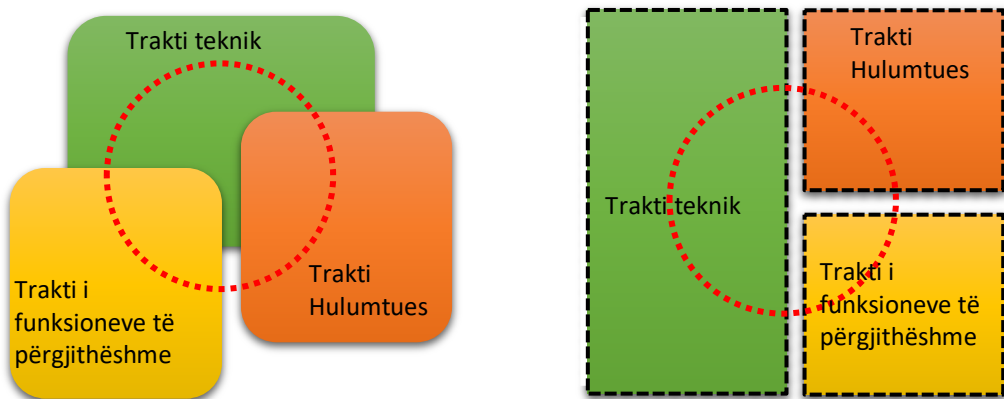

Figura 7. Skemat funksionale organizative
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

3.3.1.1 Zonat funksionale organizative në vertikale

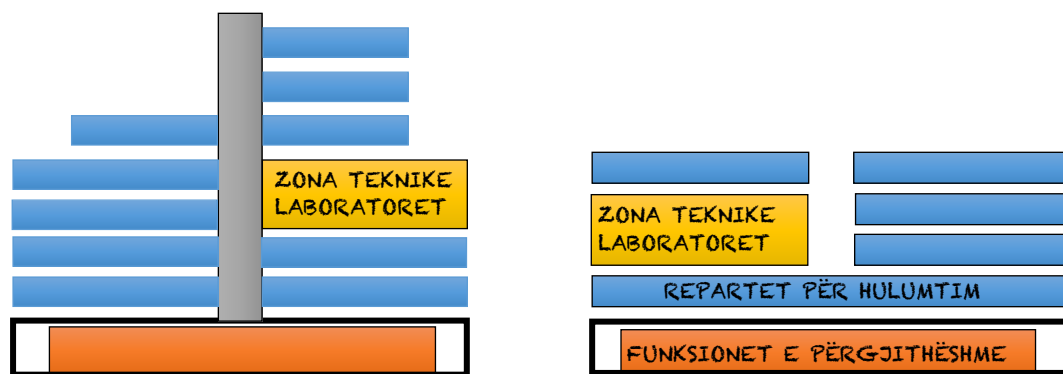

Figura 8. Skemat funksionale organizative në vertikale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

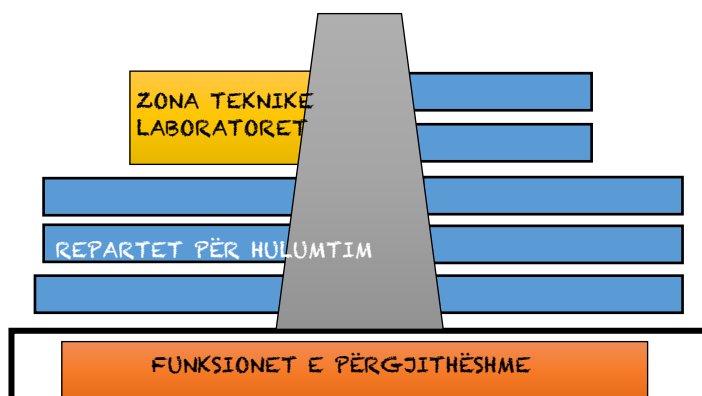

Figura 9. Skemat funksionale organizative në vertikale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

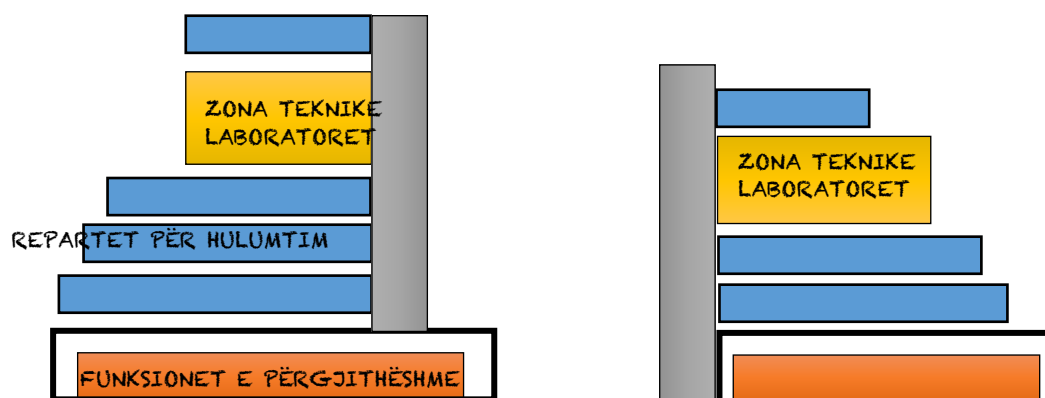

Figura 10. Skemat funksionale organizative në vertikale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

3.3.2 Lëvizja

Qarkullimin dhe lëvizjen duhet lehtësuar sa më shumë të jetë e mundur, të sigurohet lëvizje e papenguar për të punësuarit, stafin dhe personelin e mirëmbajtjes. Kjo nuk është e rëndësishme vetëm për të shmangur konfuzionin, por është veçori për të mundësuar shërbimin dhe servisin efikas. Duhet ndarë qarkullimin qartazi të komunikimit të pastër dhe atë të ‘papastër’ në laboratore, duke siguruar qasje të drejtpërdrejtë në zyrat për hulumtim dhe në funksionet e përgjithëshme. Ky parim shmang projektues shmang gërshetimet komunikuese të panevojshme në zonën kryesore funksionale dhe jep kontroll më të mirë dhe mbikëqyrje të duhur sigurie. Në figurën 11, janë të paraqitur në formë skematike qarkullimet kryesore edhe pse kjo duhet të merret si një model për tu analizuar më tutje. Korridorët e zgjatura duhet trajtuar me vemendje të posaqme. Qarkullimi në hapësirat funksionale duhet të realizohet përmes zonave të përdorimit, ose të ketë një lëvizje e përcaktuar nëpërmjet foajeve, hollëve (Bajçinovci, 2017).

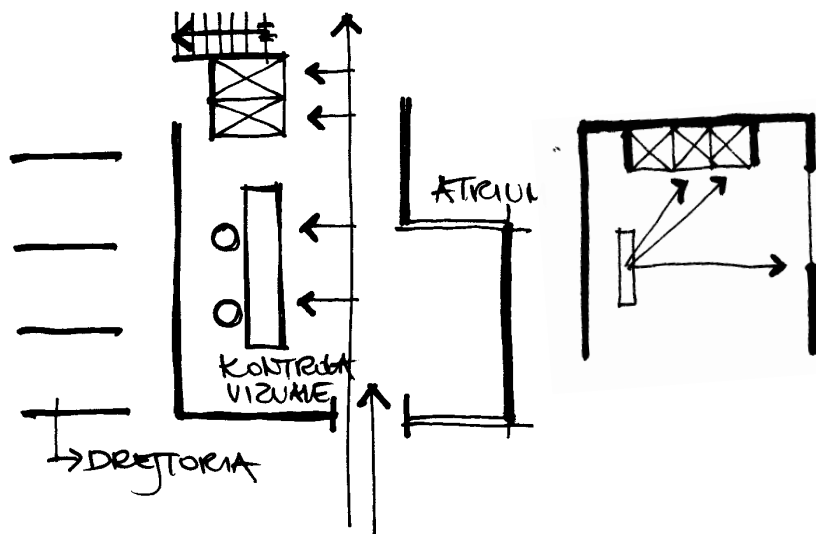

Figura 11. Skema funksionale të foajeut, komunikimi dhe ashensorët
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Duhet pasur kujdes që vazhdimisht komunikimi të jete i lirë pa pengesa dhe i kontrolluar vizualisht, siç shifet në figurën 12. Ambienti i brendshëm duhet të jetë tërheqës, të jetë komfort dhe të lënë përshtypje sigurie. Hapësirat duhet të jenë të sigurta, të jenë të lehta për tu pastruar dhe për tu mirëmbajtur. Respektivisht, projektimi arkitektonik duhet të sigurojë hapësira maksimale funksionale në tërë zonën e ansamblit, mundësisht me kosto minimale të mirëmbajtjes.

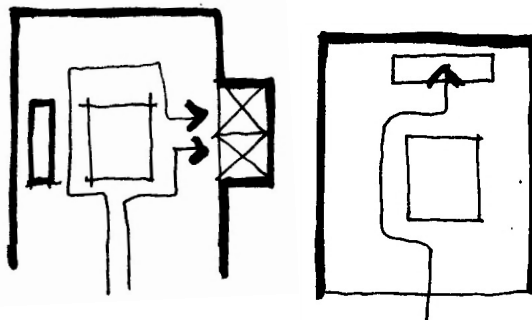

Figura 12. Skema funksionale të foajeut, komunikimi dhe ashensorët
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

3.3.2.1 Ashensorët dhe shkallët

Ashensorët janë pajisje të shtrenjta dhe sidomos kushton mirëmbajtja e tyre. Duhet të jenë të dimensionuar mirë dhe me hapësirë shtesë për të lehtësuar hyrjen. Sipërfaqet apo muret e forta janë të nevojshme për të rezistuar dëmet nga bagazhet. Blloku i ashensorëve kryesor duhet të jenë të dukshëm dhe me qasje shumë të lehtë për të hyrë në zonën e pritjes apo në foaje. Të paktën një ashensor duhet të jetë mjaft i madh për të marrë pajisje teknike, ose një veçori që është me shumë rëndësi të akomodojë dhe të bartë një pacient pas aksidenteve dhe sëmundjeve që mund të ndodhin.

Epoka e ashensorit të varur me litar, tani pas 150 viteve të përdorimit konsiderohet si kohë e kaluar e kësaj teknologjie! Ndërtesat tani mund të zhvillohen dhe të arrijnë lartësi më të mëdha, të pavarur nga forma dhe teknologjia. Aplikimi i teknologjisë lineare magnetike të transportit vertikal maksimizon efikasitetin në arritje të lartësive më të mëdha në ndërtesa, dhe ofron komfort më të madh për përdoruesit. Edhe pse dukuria me ashensor të varur është normë aktuale dhe trend në industrinë e ashensorëve, fakti se shumica e ashensorëve lëvizin vetëm në boshte vertikale, me një ashensor për bosht, është duke u bërë një kufizim për industrinë e ndërtimit, por edhe në kapacitetin e transportit të njerëzve. Për më tepër, ashensorët të varur për litar në një bosht kërkojnë dhe nxënë hapësirë më të madhe në etazhet e ndërtesave. Një përpjekje e para nga këto synime për të avancuar në këtë drejtim është inovuar në vitin 2003, me sistemin ashensor TWIN, duke ofruar dy kabina për bosht dhe rritjen e kapacitetit të transportit deri në 30%, për më tepër, një reduktim në hapësirë për ashensor në ndërtesa deri me 30% (Bajçinovci, 2017).

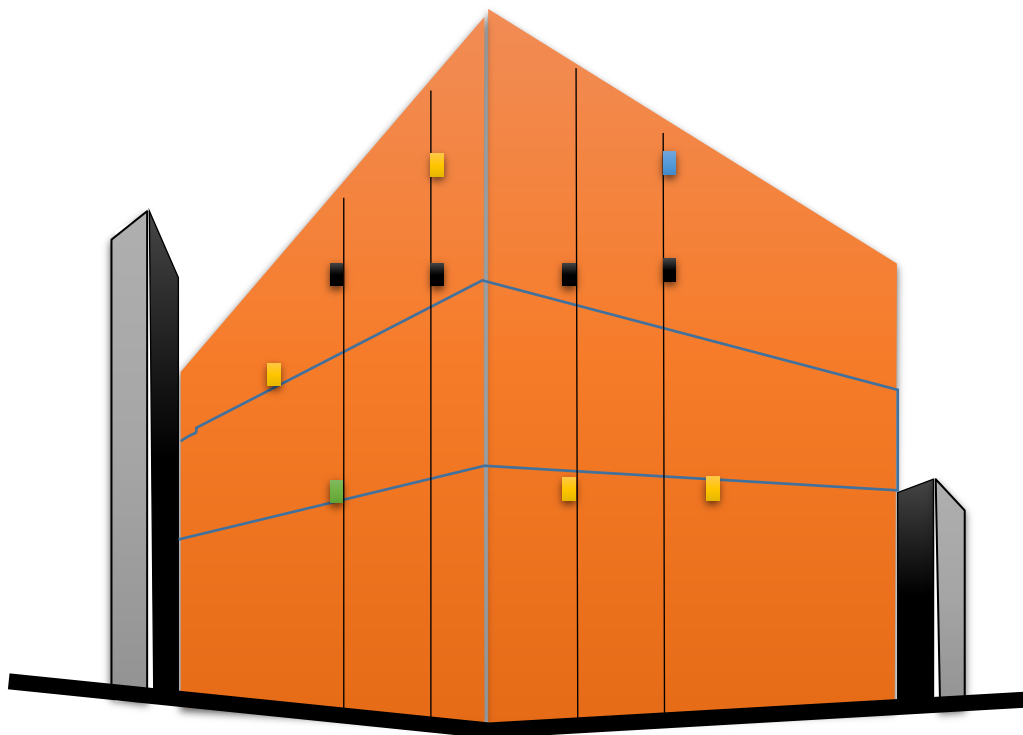

Figura 13. . Ashensorët e së ardhmes. Lëvizje edhe në horizontale.

(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Megjithatë, gjersa teknologjitë dhe mjetet ekzistojnë për të ndërtuar në struktura të larta, pa aftësinë për të lëvizur në mënyrë efikase, funksionaliteti në këto objekte është i kufizuar, po ashtu në humbje të hapësirave banimore dhe komerciale. Në këtë sfond, është e qartë se lëvizshmëria efikase në ndërtesa nuk është më një luks, por një domosdoshmëri absolute. Duke e bërë teknologjinë bashkëkohore një nga risitë më të rëndësishme në industrinë ndërtimore, duke ofruar lëvizje efikase në ndërtesa (Bajçinovci, B. 2017).

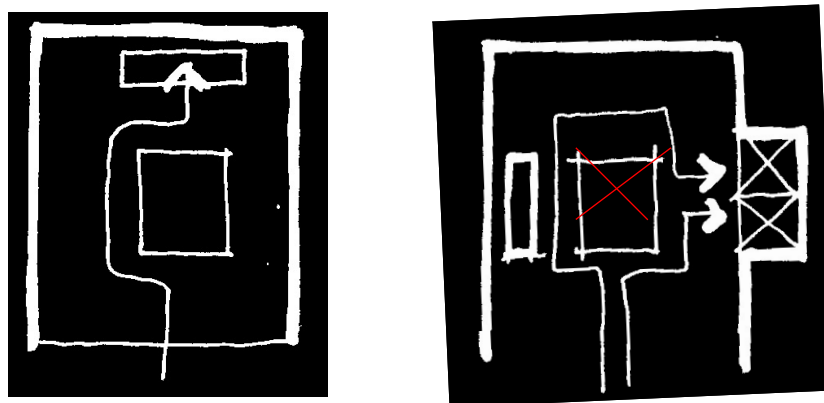

Figura 14. Skema funksionale. Ashensorët, komunikimi brenda ndërtesës
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Ashensorët, numri i ashensorëve përcaktohet sipas kapacitetit të strukturës, andaj:

1. Deri në 10 zyre punuese, së paku një ashënsor.
2. Prej 10 deri 20 zyre punuese, së paku dy ashënsor.
3. Prej 20 deri 50 zyre punuese, së paku tre ashënsor.
4. Prej 50 deri 100 e më shumë zyre punuese, së paku katër ashënsor.

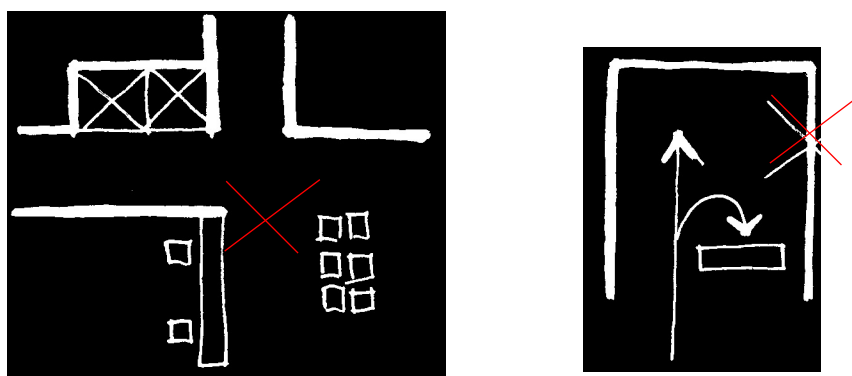

Figura 15. Skema funksionale. Ashensorët, komunikimi brenda ndërtesës
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

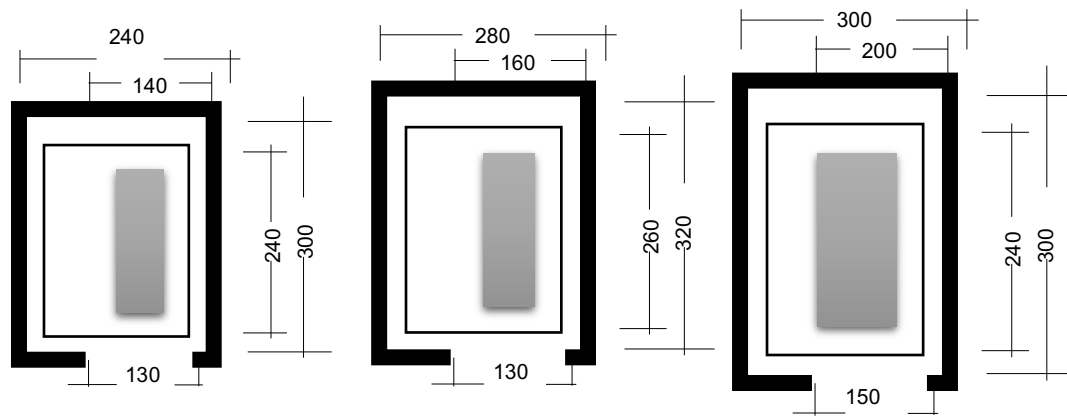

Figura 16. Ashensorët, dimensionet e nevojshme
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017

Dimensionimi i nevojshëm, komunikimi.

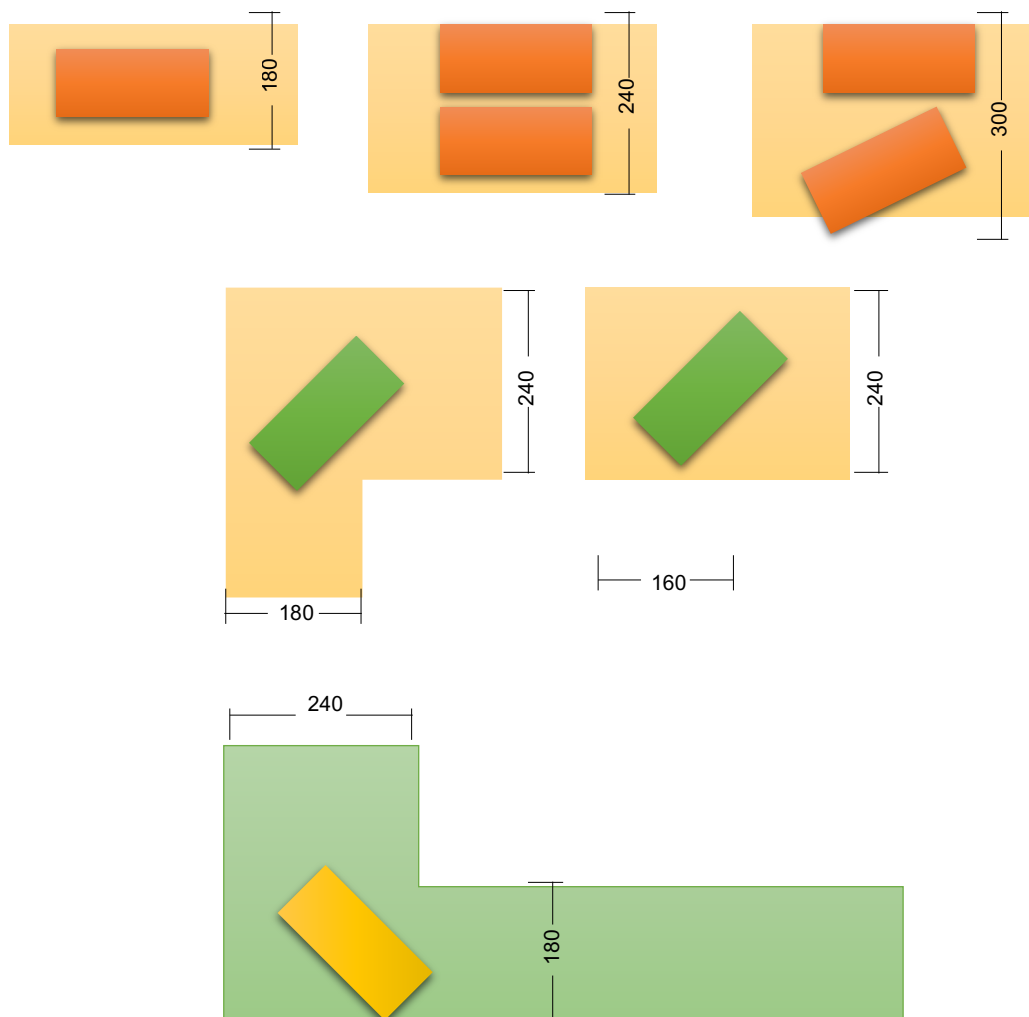

Figura 17. Komunikimi brenda ndërtesës, dimensionet minimale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Një hulumtim i bërë nga studentët e Universitetit Columbia në lidhje me transportin vertikal me ashensor i bërë në vitin 2010, deklaroi se: punëtorët e zyrave në New York City kanë shpenzuar një vlerë kumulative prej 16.6 vite, duke pritur për ashensorë si dhe i kanë kaluar 5.9 vite në ashensorë, duke rezultuar se sa kjo dukuri është jetike për të rritur disponueshmërinë dhe efikasitetin e ashensorëve. Andaj, sikurse zhvillimi i teknologjisë dhe mjeteve bashkëkohore për industrinë ndërtimore është duke u zhvilluar, është e domosdoshme që edhe industria e ashensorëve apo mjeteve për transport vertikal të përshtat rinovimet dhe risitë teknologjike për të përmbushur kërkesat aktuale të efikasitetit në transportin vertikal, të pasagjerëve dhe mallrave, sidomos me më shumë se një kabinë në një bosht. Në këtë drejtim, ashensorët TWIN tashmë janë një avancim nga sistemi i mëvetëshëm i kabinës, të cilët përmirësojnë kapacitetin dhe efikasitetin operacional (Bajçinovci, B. 2017).

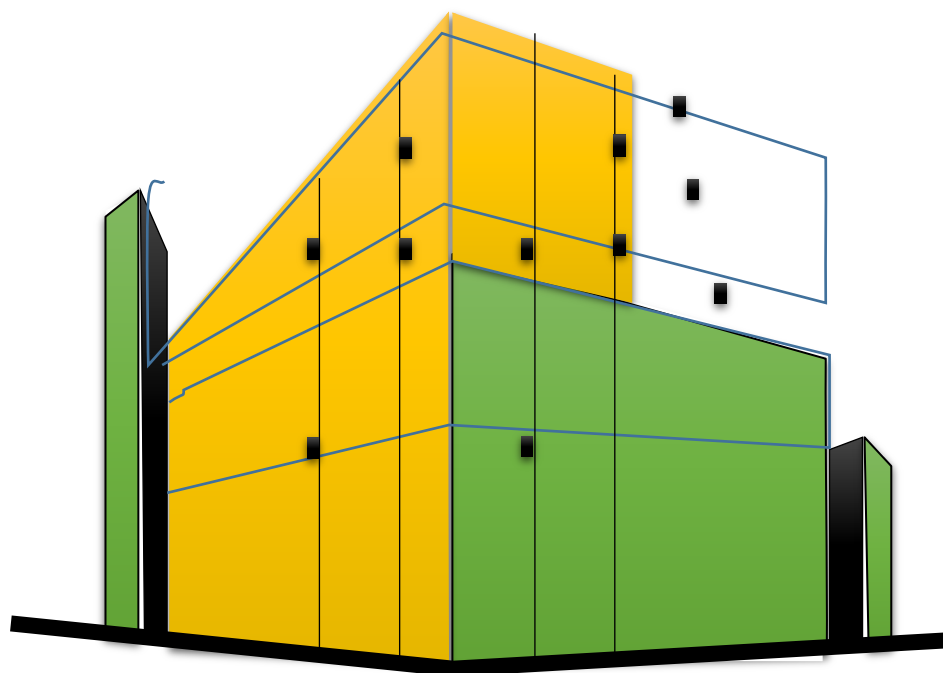

Figura 18. Ashensorët modern. Struktura të pamvarura nga transporti klasik në vertikale (Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

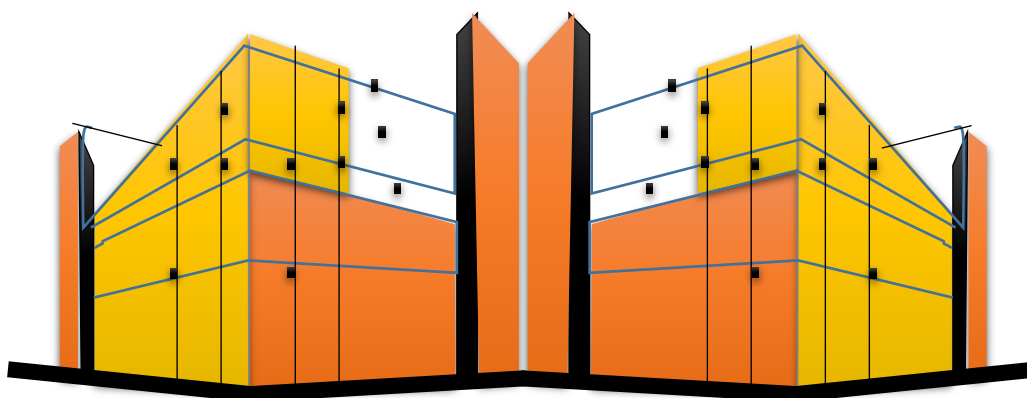

Figura 19. Mega Struktura urbane të pamvarura nga transporti klasik vertikal (Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Dizajni i shkallëve apo projektimi i tyre është i diktuar nga kërkesat e vëllimit të komunikimit dhe të sigurisë së kundër zjarrit. Shkallët kryesore duhet të jenë pranë sigurimit në hollin qendror dhe ashensorëve për të qenë lehtë të qasura, po ashtu, me shkallë në fund të çdo korridorit. Për më shumë, duhet patjetër projektuar rampa të cilat janë të nevojshme për të përdorur nga personat me kërkesa të veçanta

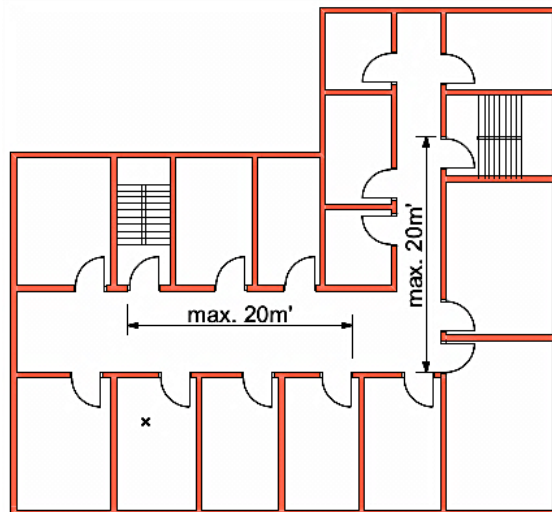

Figura 20. Shkallët, komunikimi brenda qendres hulumtuese
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

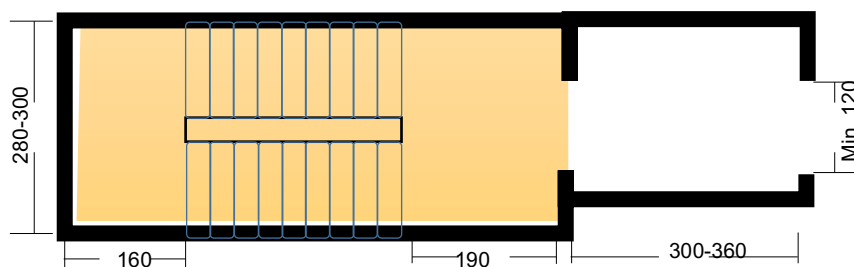

Figura 21. Shkallët, dimensionet minimale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

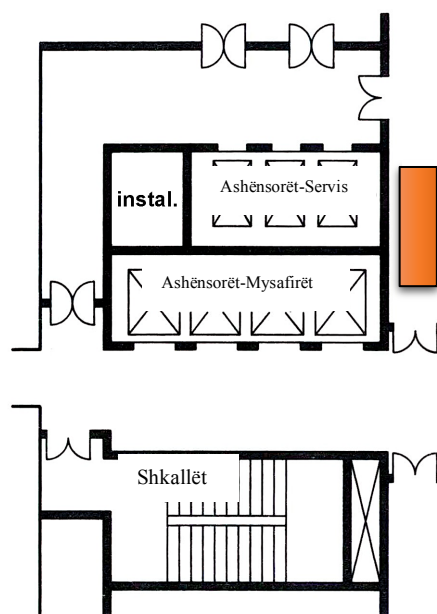

Figura 22. Skema organizative shkallët dhe ashënsorët.
(Burimi): E përkthyer. Bujar Bajçinovci. Udhëzues i Planifikimit dhe i projektimit të zonave për turizmin në Mal të Zi, 2015.

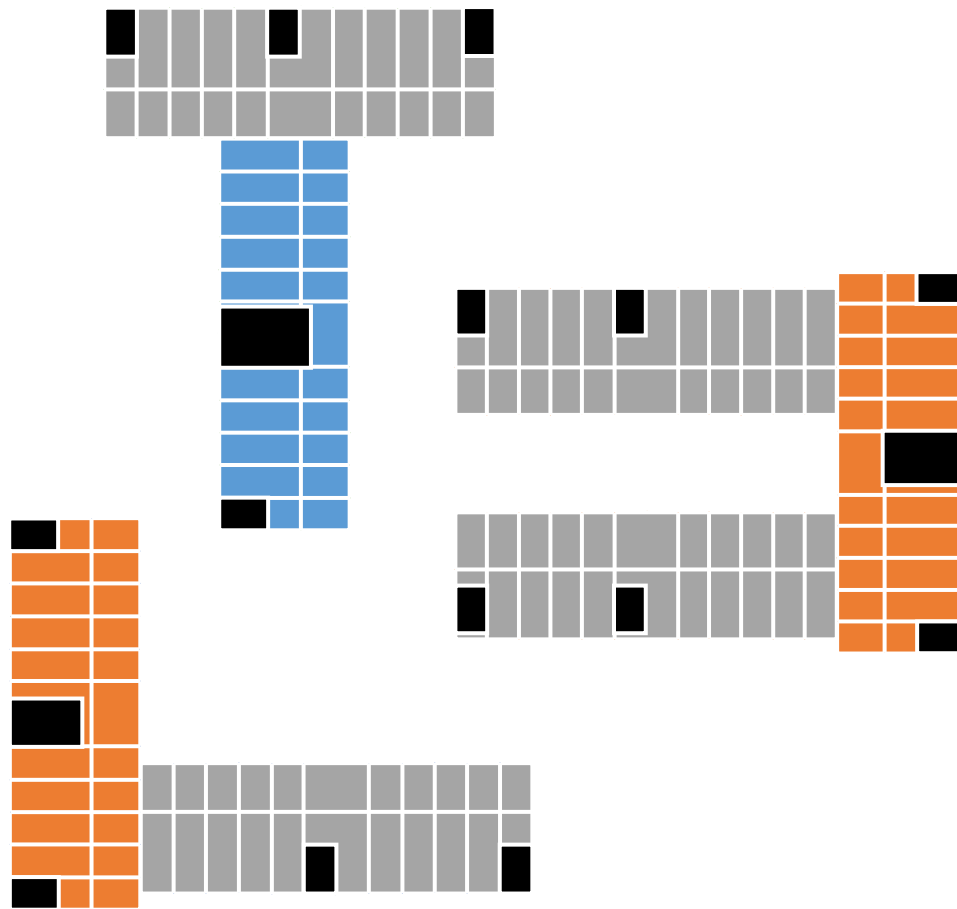

Figura 23. Trajtat e mundshme, zyrat modulare dhe pozita e shkallëve.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 24. Qendra për hulumtim, zyrat modulare dhe pozita e shkallëve.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

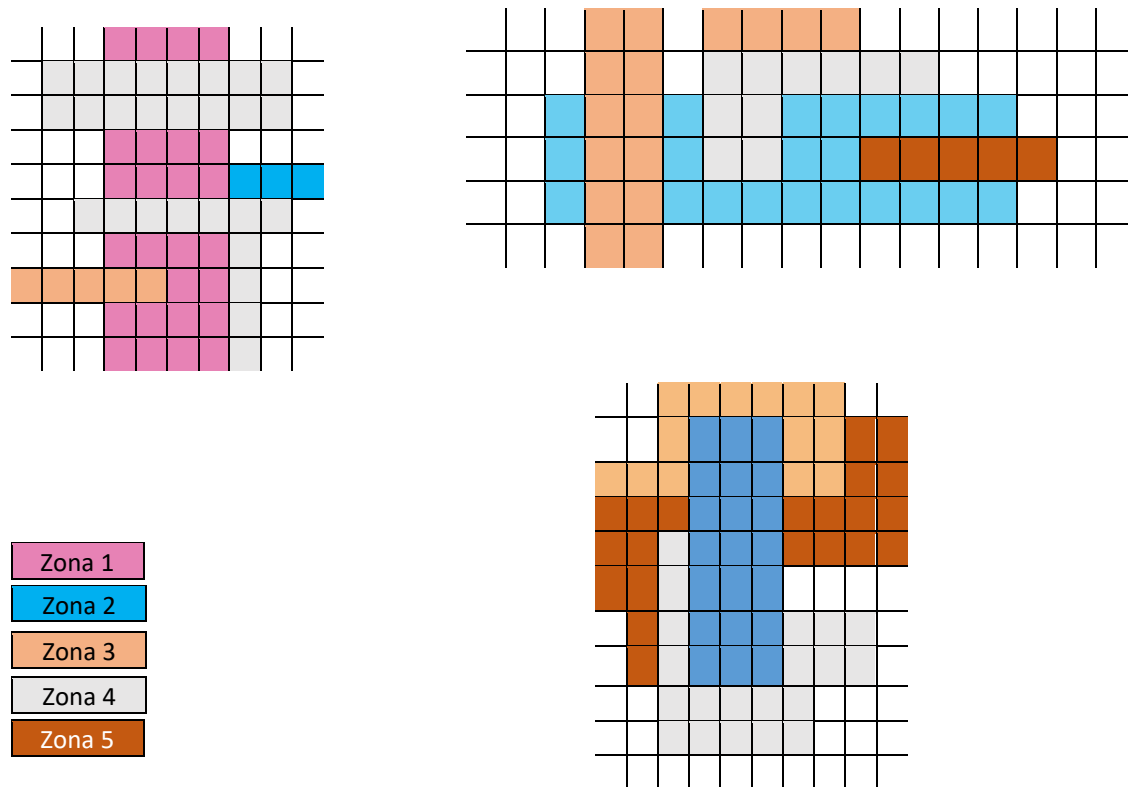

Figura 25. Variacionet, trajtat. Kompozicioni i sipërfaqeve horizontale.
 (Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

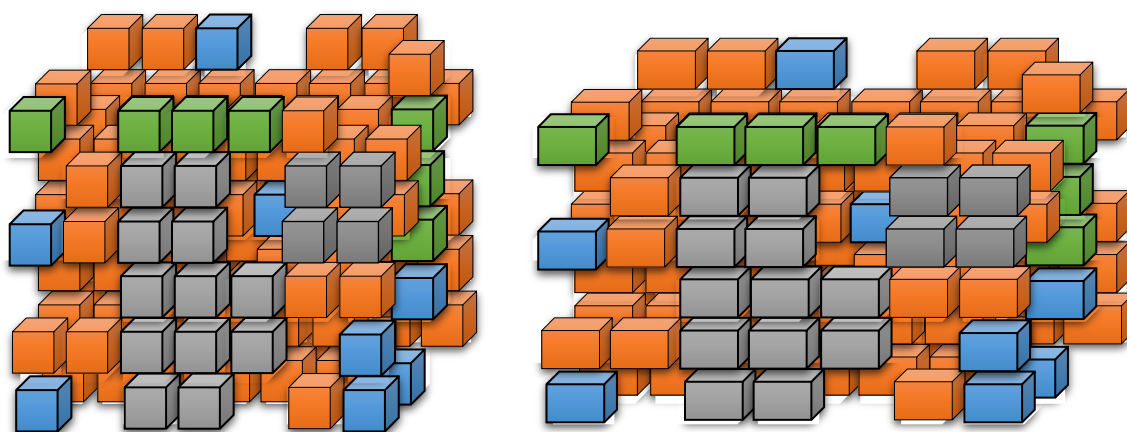

Figura 26. Variacionet, trajtat. Kompozicioni i volumenëve në hapësirë
 (Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

3.3.2.2 Komunikimi i brendshëm në laboratore

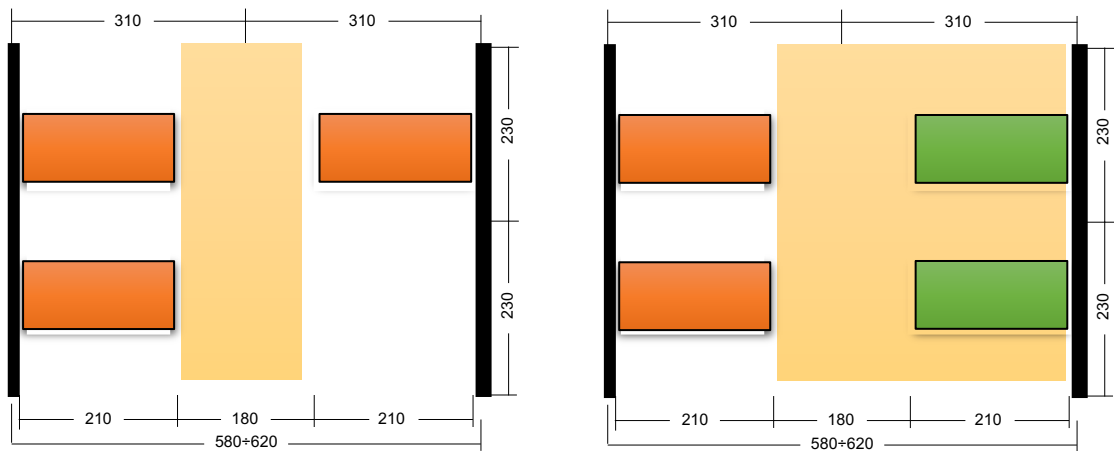

Figura 27. Komunikimi, labororet, pultet punuese dhe komunikimi
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 28. Komunikimi, zonat funksionale, dimensionimi
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

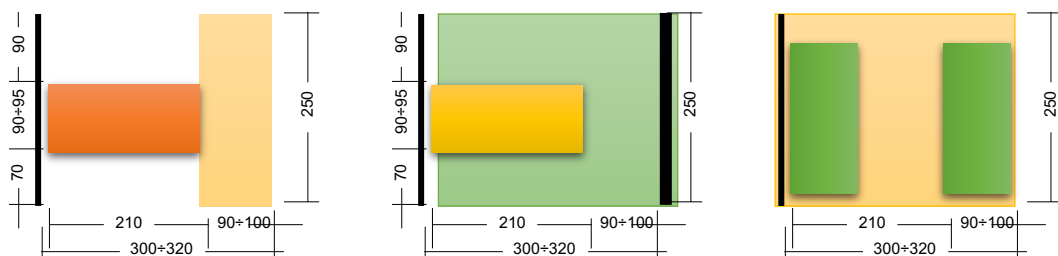

Figura 29. Komunikimi, zyrat për hulumtim, pultet punuese dhe komunikimi
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

3.3.3 Vendi i punes në traktet administrative

Dallojme dy mënyra të organizimit të vendeve të punes në traktet administrative:

1. Koncepti tradicional
2. Koncepti bashkëkohor

Koncepti tradicional, apo i ashtu quajtur ‘i mbyllur’ konsiston në atë se i ka të gjitha komunikimet horizontale dhe hapësirat ndihmëse në një hapësirë organizative.

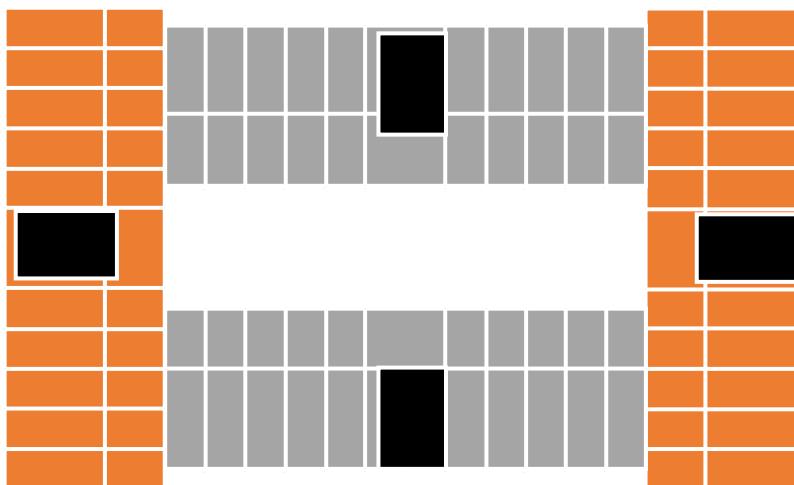

Figura 30. Koncepti tradicional i organizimit të vendeve të punes

(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Koncepti bashkëkohor, apo i ashtu quajtur ‘i hapur’ konsiston në atë se i ka të gjitha vendet e punes fleksibile dhe të hapura në një hapësirë organizative.

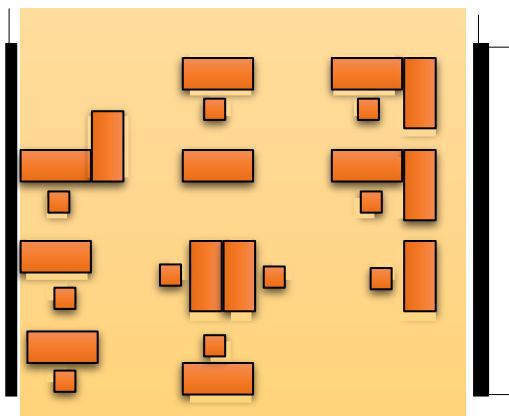

Figura 31. Koncepti bashkëkohor i organizimit të vendeve të punes

(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Tek sistemet e hapura të organizimit të vendeve të punes, sipërfaqja për një vend pune rekomandohet të jetë prej 4.2 gjerë 4.8 m². Gjersa tek sistemi tradicional i organizimit të vendeve të punes, sipërfaqet për një vend pune janë më të mëdha:

- 1 Vend pune 9 m²/person
- 2 Vende pune 6 m²/person
- 3-4 Vende pune 5 m²/person
- 4-6 Vende pune 4.5 m²/person

Sipas thellësisë në konceptin tradicional zyret mund të ndahen, (me modul projektues 1.0 m²) në:

- Zyre shumë të thella 20 m'
- Zyre të thella 11-19 m'
- Zyre të mesme 6-10 m'
- Zyre me thellësi të vogël 4-5 m'

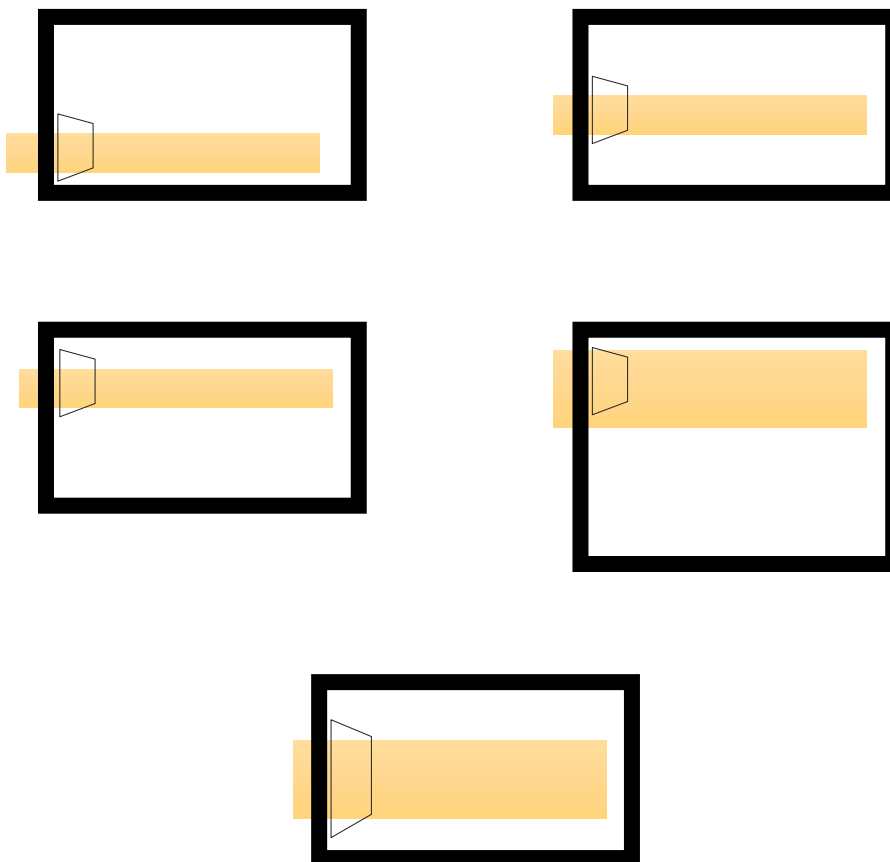

Figura 32. Pozita e dritares dhe madhësia në faktor të ndriçimit
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

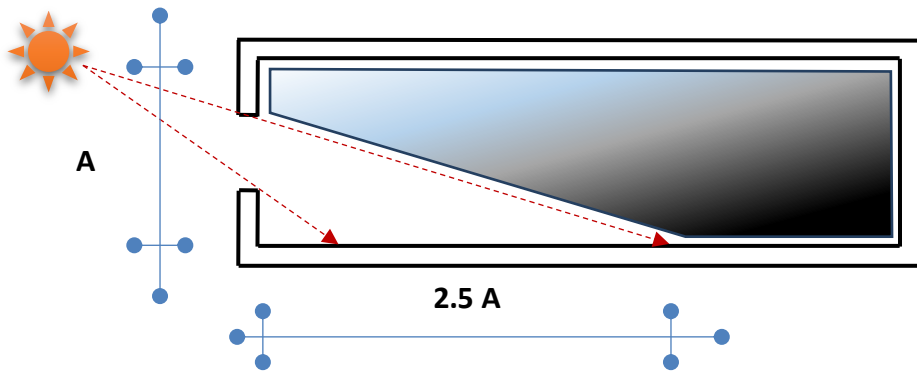

Figura 33. Pozita e dritares, thellësia dhe madhësia në faktor të ndriçimit
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

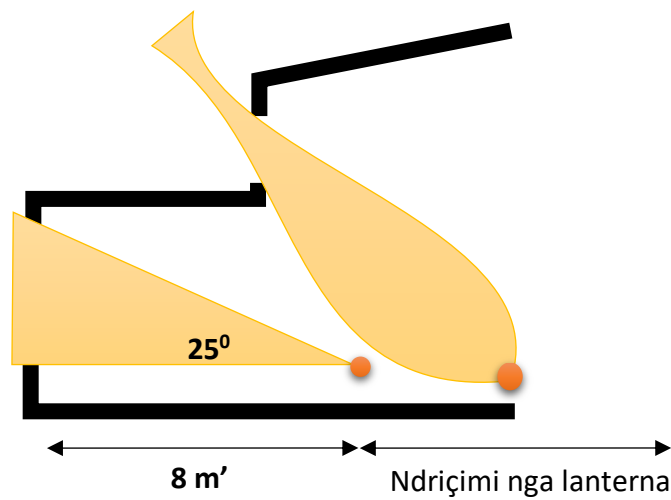

Figura 33. Pozita e dritares dhe lanternes, madhësia në faktor të ndriçimit
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

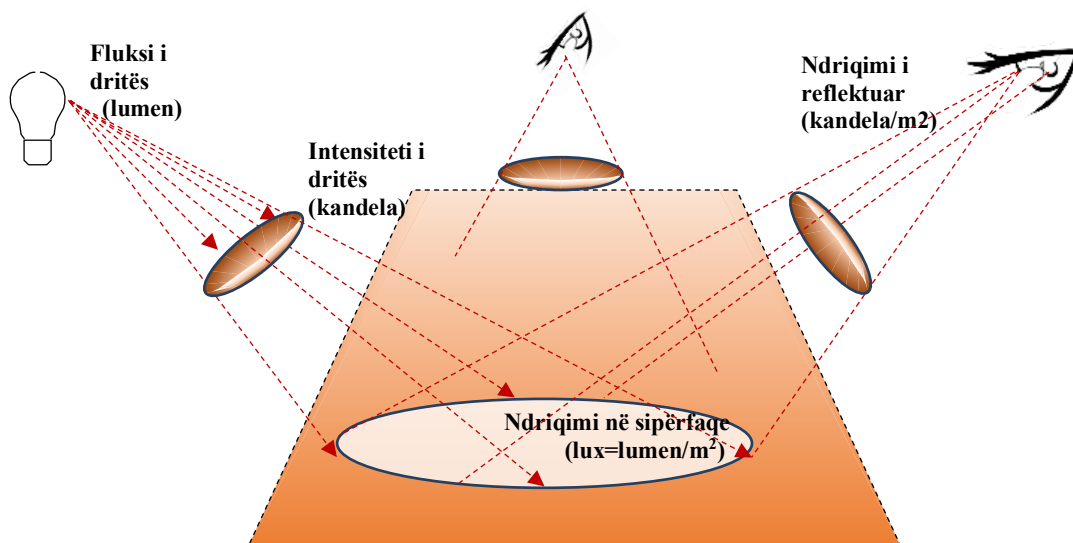

Figura 34. Fluksi dhe intensiteti i dritës, ndriçimi i reflektuar.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

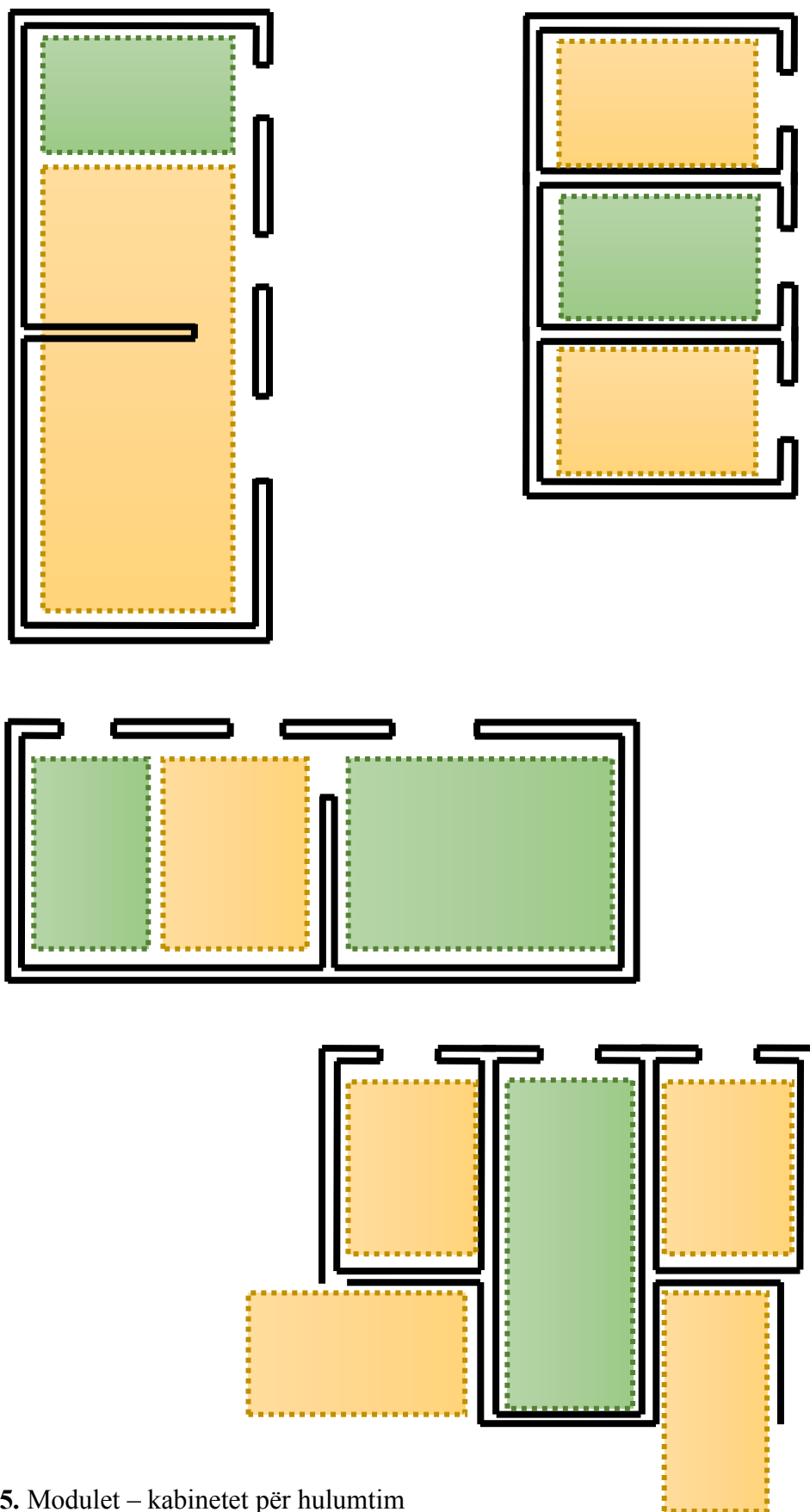

Figura 35. Modulet – kabinetet për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Në përgatitjen fillestare të zgjidhjes funksionale duhet së pari shqyrtuar raportet modulare të njësive punuese, veçori e cila ndikon drejtëpërdrejtë në qëndrueshmërinë e zhvillimit të qendrave për hulumtim, një njësi moduli do të krijohet në mënyrë për tu multiplifikuar X hërë në mënyrë që të formojmë zgjidhjen kompozicionale. Realisht, një modul i përshtatshëm nuk do të thotë të jetë ideal si model i përkryer për tu përdorur në mënyrë gjenerale. Andaj, formati i njësisë themelore do të vazhdojë të ndryshojë me kalimin e kohës. Megjithatë, duke pasë parasysh trendin dhe konceptet fillestare projektuese, një modul bazik ka dimensione 3.0 m të gjerë me 4.2 m të gjatë duke siguruar kështu një sipërfaqe minimale prej 12.6 m² (Bajçinovci, B. 2017).

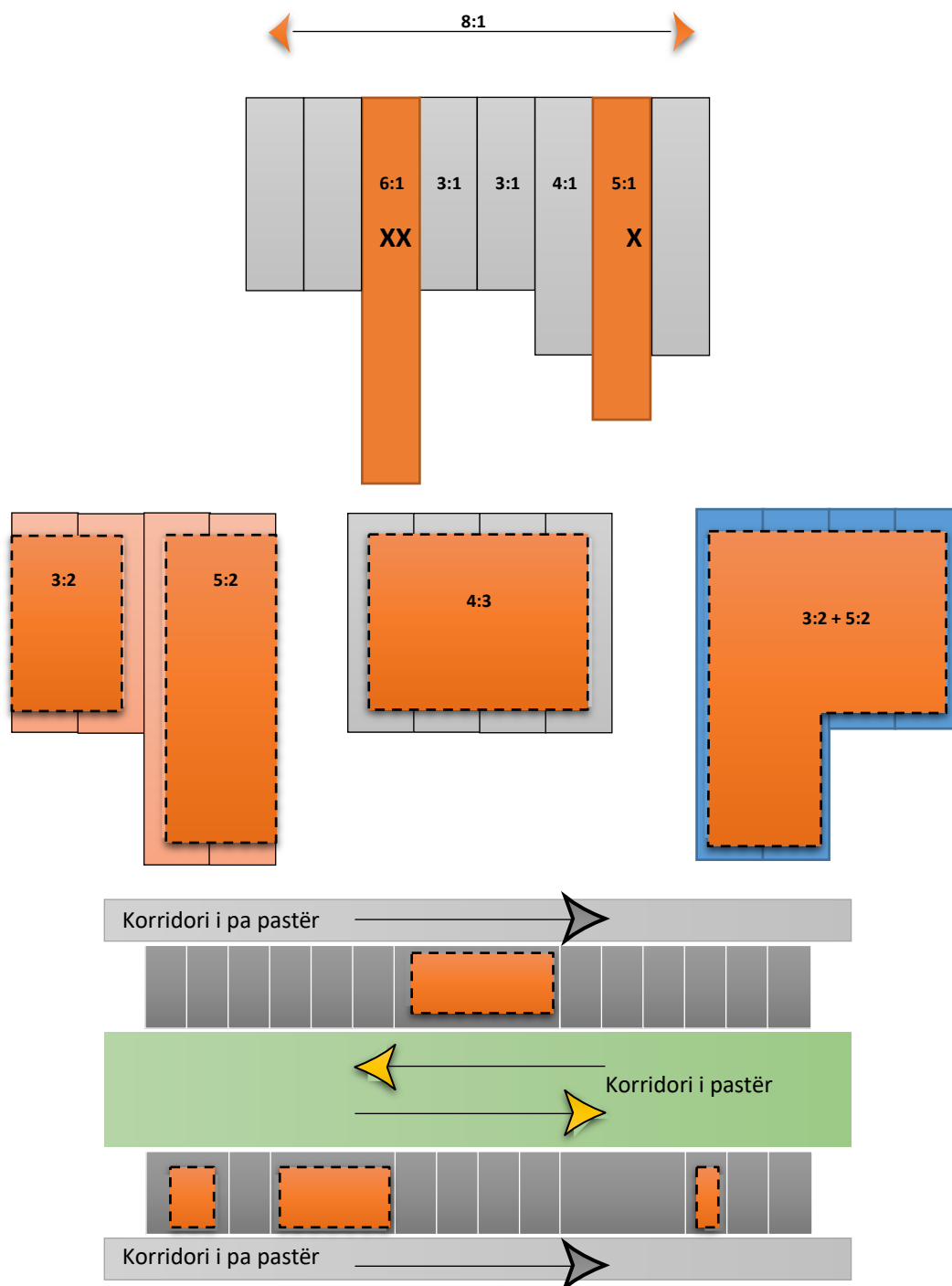

Figura 36. Raporti i dimensioneve të moduleve – kabinetet për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Vazhdimisht duhet kërkuar zgjidhje në hibridizimin e funksioneve konceptualisht në vëmendje të “orarit të plotë të punës” së ndërtesave. Kombinimi i më shumë se dy funksioneve, mund të rezultojë me efikasitet dhe rentabilitet të plotë të ndërtesave komplekse. Sidoqoftë, me rëndësi vitale do të jenë edhe orientimi i këthinave:

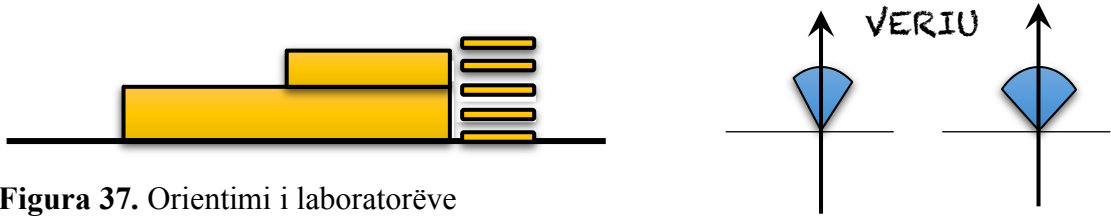

Figura 37. Orientimi i laboratorëve
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

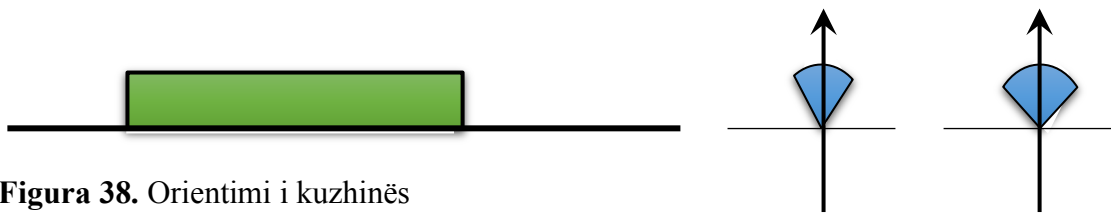

Figura 38. Orientimi i kuzhinës
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

Figura 39. Orientimi i hollit kryesor, hapësira për shumë qëllime
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

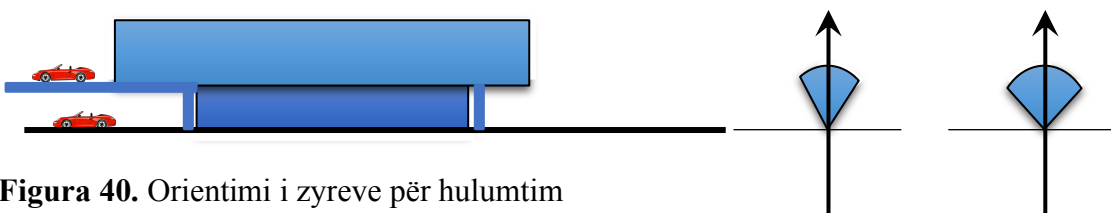

Figura 40. Orientimi i zyreve për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

Figura 41. Orientimi i kthinave për mësim
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

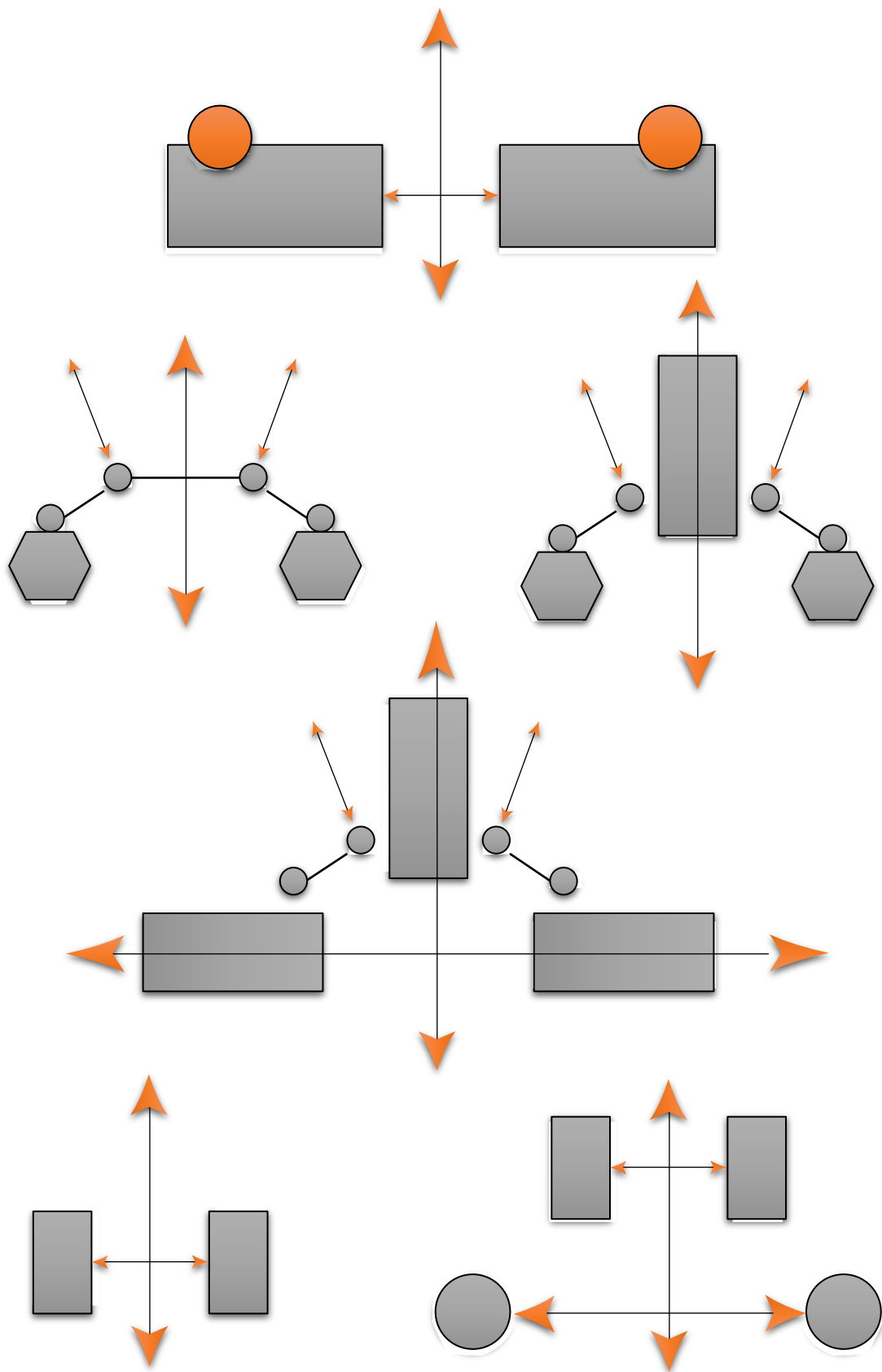

Figura 42. Kompozicionet hapësinore dhe funksionale, qendrat për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

3.3.4 Sallat për mbledhje

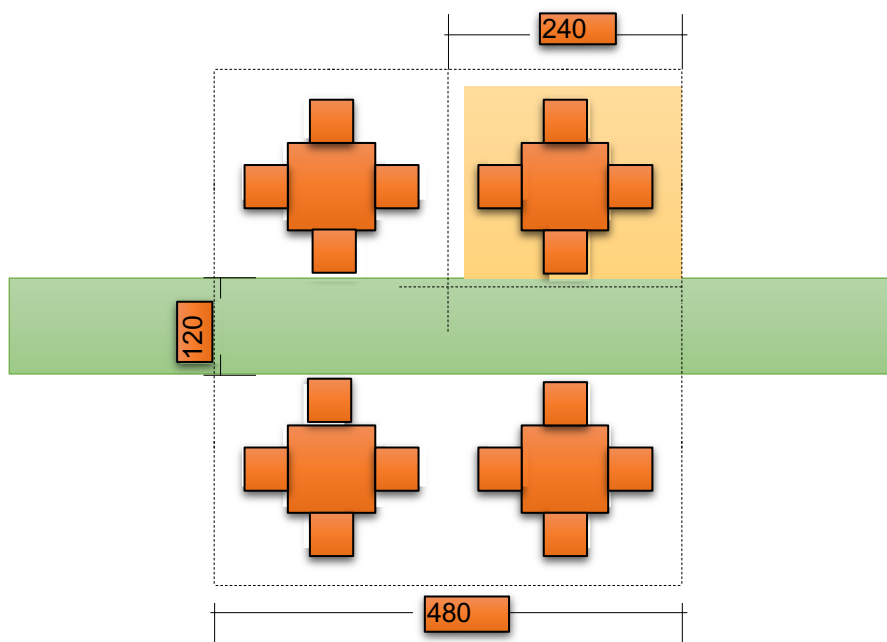

Figura 43. Mbledhjet, takimet formale dhe jo formale
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

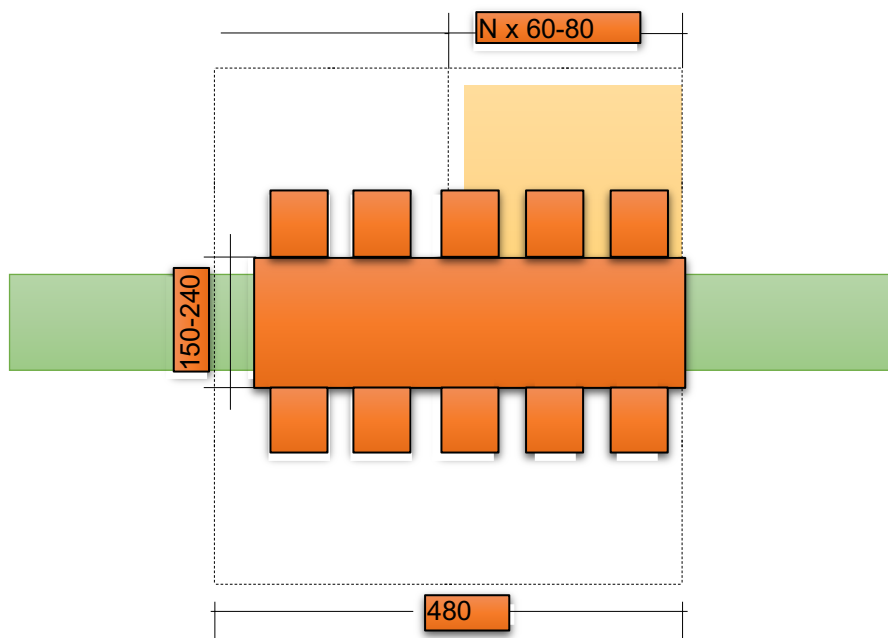

Figura 44. Salla e vogël e mbledhjes
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

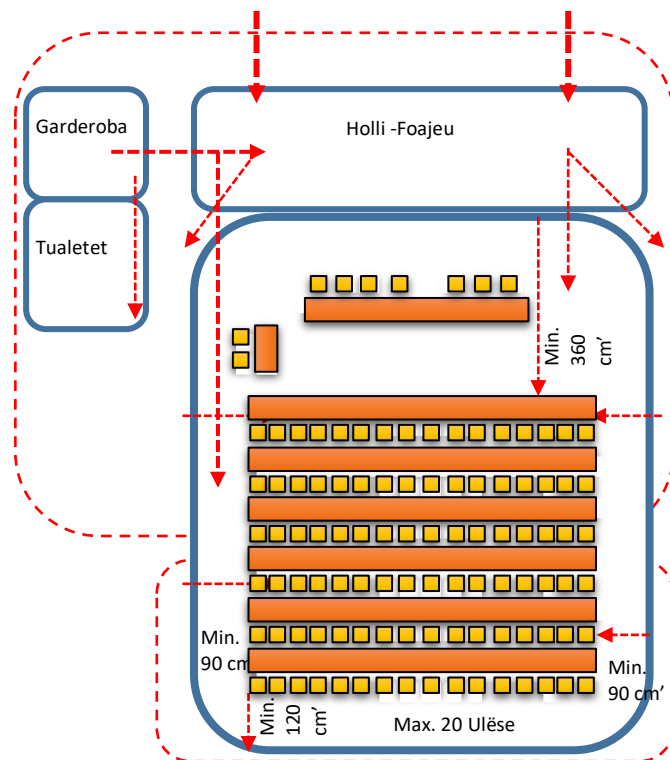

Figura 45. Salla e madhe e mbledhjes
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

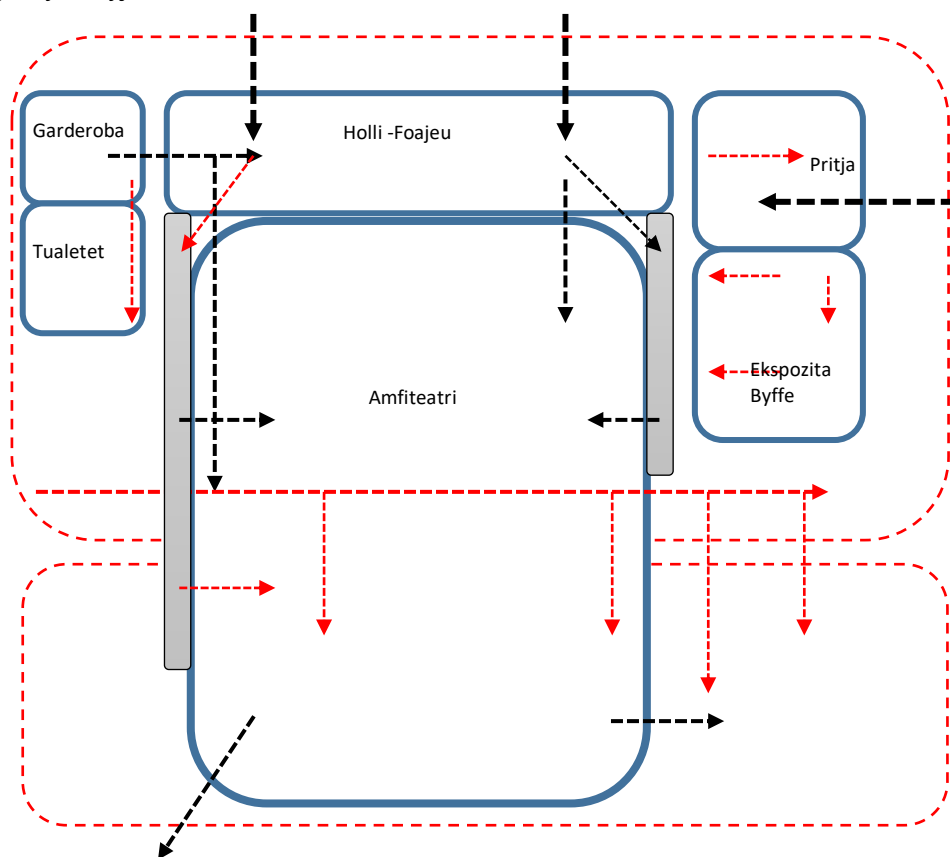

Figura 46. Amfiteatri, skema funksionale
(Burimi): Bujar Bajçinovci. 2018.

3.3.5 Atria – Ventilimi natyror

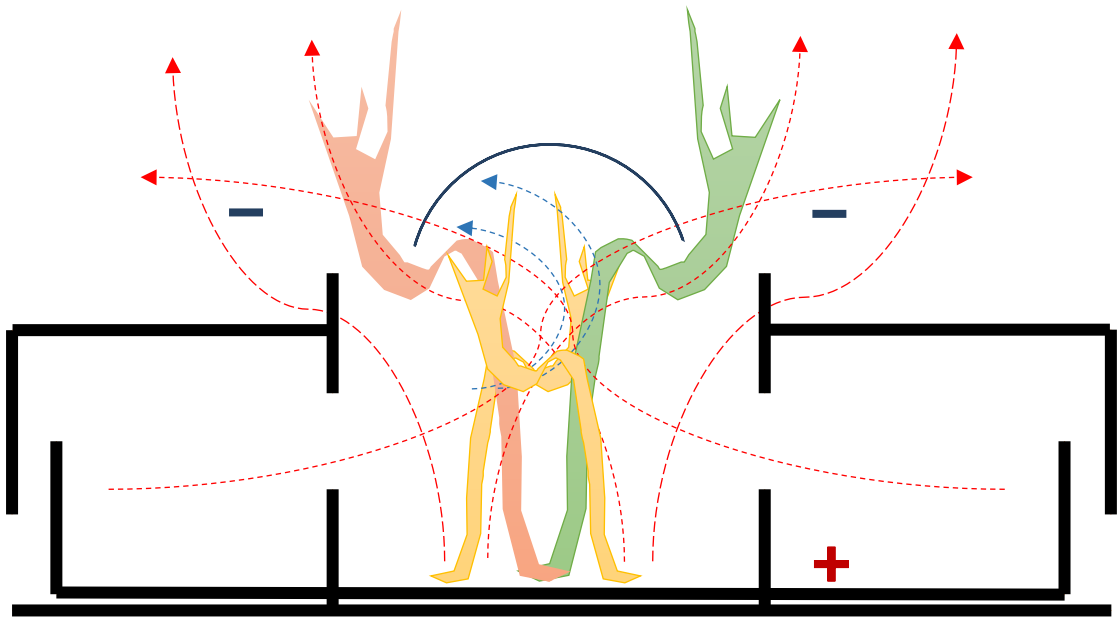

Figura 47. Parimi i Bernoulli-it, në struktura bashkëkohore Arkitektonike.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

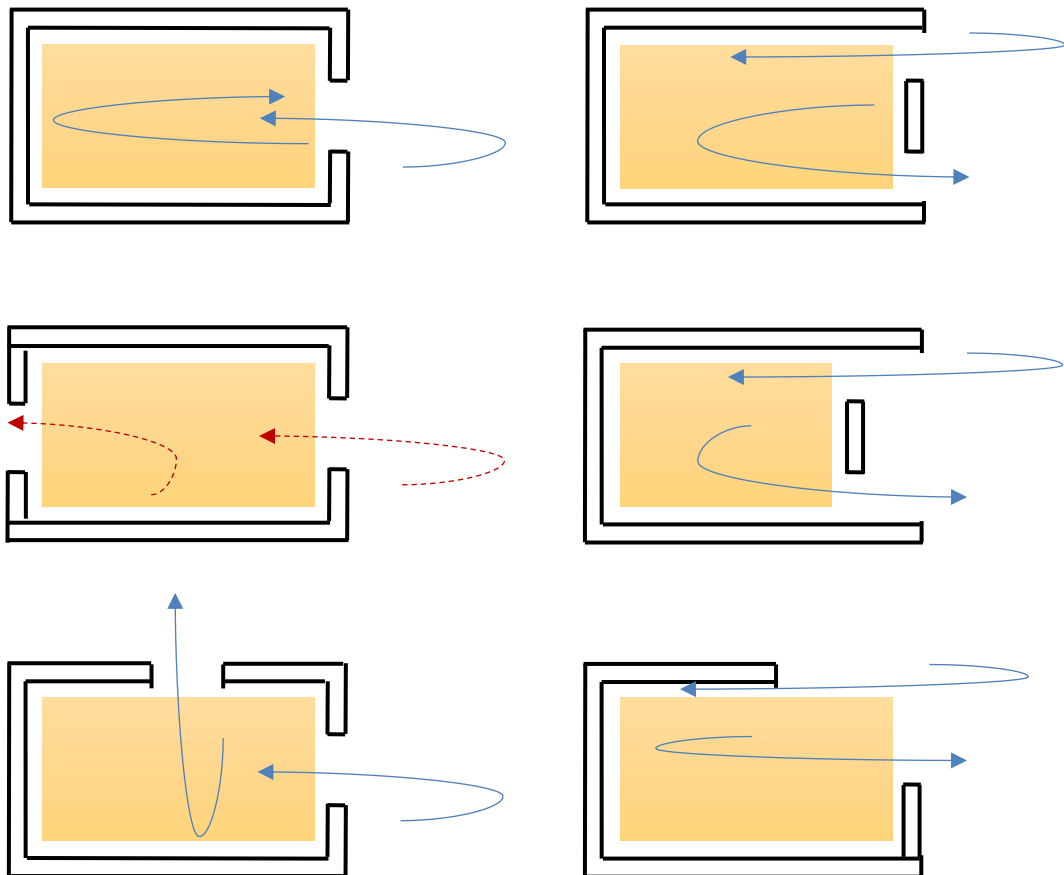

Figura 48. Mundësitë e ventilimit natyror
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

KJO FAQE ËSHTË LËNË QËLLIMISHT E ZBRAZËT!

KAPITULLI IV

FUNKSIONET PËRCJELLËSE

4.1 FUNKSIONET E PËRCJELLËSE

Gjatë zoonimit të funksioneve në grupe të veçanta të ndërtesave, të instalimeve me karakteristika të përbashkëta teknologjike, çdo kampus shkencor, pavarësisht nga teknologjia dhe kapacitetit, duhet të ketë katër zona themelore, përkatësisht:

- Zonën e hulumtimeve;
- Zonën e laboratorëve;
- Zonën akademike;
- Zonën e funksioneve mbështetëse.

Funksionet e përgjithshme dhe funksionet mbështetëse në kampuset shkencore na lajmërohen që nga hyrja e deri te zona e laboratorëve. Këto funksione, janë:

- Partia hyrëse në kompleks;
- Laboratorët;
- Gardërobat;
- Tualetet.

4.1.1 Partia hyrëse në kampuset shkencore - akademike

Zona e hyrjes është një grup i zonave funksionale në frontin e kompleksit shkencor, përmbajtjet funksionale të cilat orientohen kah rruga apo magjistralja kyçëse përfshijnë:

- Zonën e parkingut të hapur për nevojat e punëtorëve dhe të vizitorëve;
- Zonën e parkingut të hapur për nevojat VIP brenda kompleksit;
- Portën;
- Zonën e parkingut për biçikleta;
- Zonën e dedikuar për tubimin e punëtorëve, brenda dhe jashtë gardhit të kompleksit,
- Përmbajtja tjera funksionale, ambulanta dhe sigurimi.

Kampusi shkencor është zakonisht zonë e mbyllur, me lëvizje të lirë por të kontrolluar. Prandaj, zona e hyrëse dhe funksionet përcjellëse që ajo përfshin mundësojnë lidhjet midis zonave publike dhe zonave të shkallës së lartë të kontrollit. Niveli publik dhe i atij të privatësisë koordinohet dhe është fleksibil në varësi të konsiderueshme nga lloji i instituteve. Pozicioni dhe vendosja e gardhit në kampuse mundëson një qasje shumë të hapur dhe fleksibile në shumë mënyra, i cili mund të kontribuojë në krijimin e niveleve të ndryshme të privatësisë të ngastrave për hulumtime shkencore. Zakonisht gardhi vendoset dhe planifikohet i tërënjekun diku të paktën 20-30m' nga kufiri kadastral i

ngastrës zyrtare të kompleksit. Kampuset në varësi nga madhësia dhe vëllimi i reparteve, instituteve shkencore, mund të kenë një apo më shumë parti hyrëse apo porta. Porta përfaqëson lidhjen funksionale dhe siguruese e kampusit me rrethinën apo mjedisin. Realisht, ajo mundëson lidhjen funksionale në mes trafikut të brendshëm me trafikun e jashtëm, qoftë ai këmbësor, automobilistik apo tjetër (Bajçinovci, B. 2017).

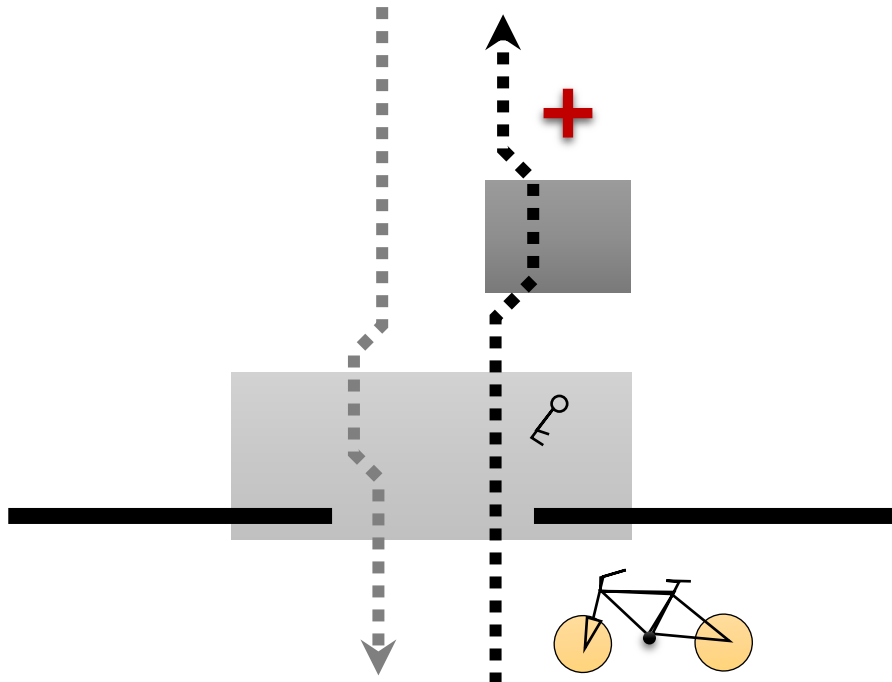

Figura 49. Skema e lëvizjes programore në portë
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

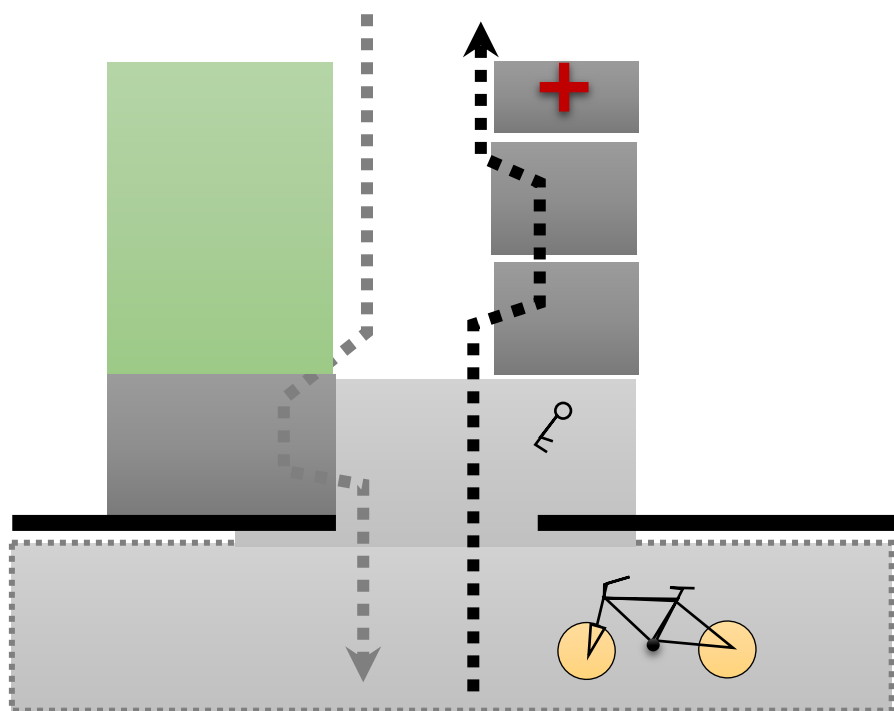

Figura 50. Realizimi funksional i partisë hyrëse
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

4.1.2 Restoranti

Restoranti në një kampus shkencor është vend ku behët përgatitja dhe shpërndarja në masë e ushqimit për punëtorët. Në varësi të pozitës së restorantit në kompleks, restoranti mund të jetë:

- Restorant kryesor
- Restorant ndihmës

Parametrat themelore të vendndodhjes:

• Kohëzgjatja e përgjithshme e pushimit apo pauzës		30 min.
• Kohëzgjatja e vaktit të ushqimit		20 min.
• Kohëzgjatja e shkuarjes për tek restoranti		3 min.
• Kohëzgjatja e kthimit nga restoranti		3 min.
• Mesatarja e ecjes m/h		4,000

Atëherë, distanca maksimale e restorantit nga vendi më i largët i punës, do të jetë:

$$D = (4000/60) \times 3 = 200 \text{ m'}$$

Sipas madhësisë së restorantit, respektivisht, repartëve të cilat i përmban një restorant, procesi punues mund të organizohet si:

- Restorante që posedojnë tryezarinë dhe kuzhinën marrëse, e cila furnizohet nga kuzhina qendrore distributive;
- Restorante që posedojnë tryezarinë dhe kuzhinën me kapacitet të vogël, i cila përdoret në struktura të vogla;
- Restorante që posedojnë tryezarinë dhe kuzhinën me kapacitet të vogël, i cila përdoret në struktura me kapacitet mesatar, kurse byfeu mund të jetë i veçuar apo në kuadër të tryezarisë;
- Restorante me kuzhinë qendrore dhe distributive. Një nga tryezaritë gjendet me lidhje të ngrohtë me kuzhinën qendrore, kurse të tjerat janë të lidhura me kuzhina marrëse. Ky sistem organizativ na paraqitet tek kampuset e mëdha.

- Tryezaria përherë programohet dhe dimensionohet sipas turnit më të madh të punëtorëve, në rastet e pikut më të madh.

Figura 51. Ford-hotel-interior2

(Burimi): livehome, 2009. Flickr. E licensuar nga Creative Commons Attribution ShareAlike 2.0 Generic

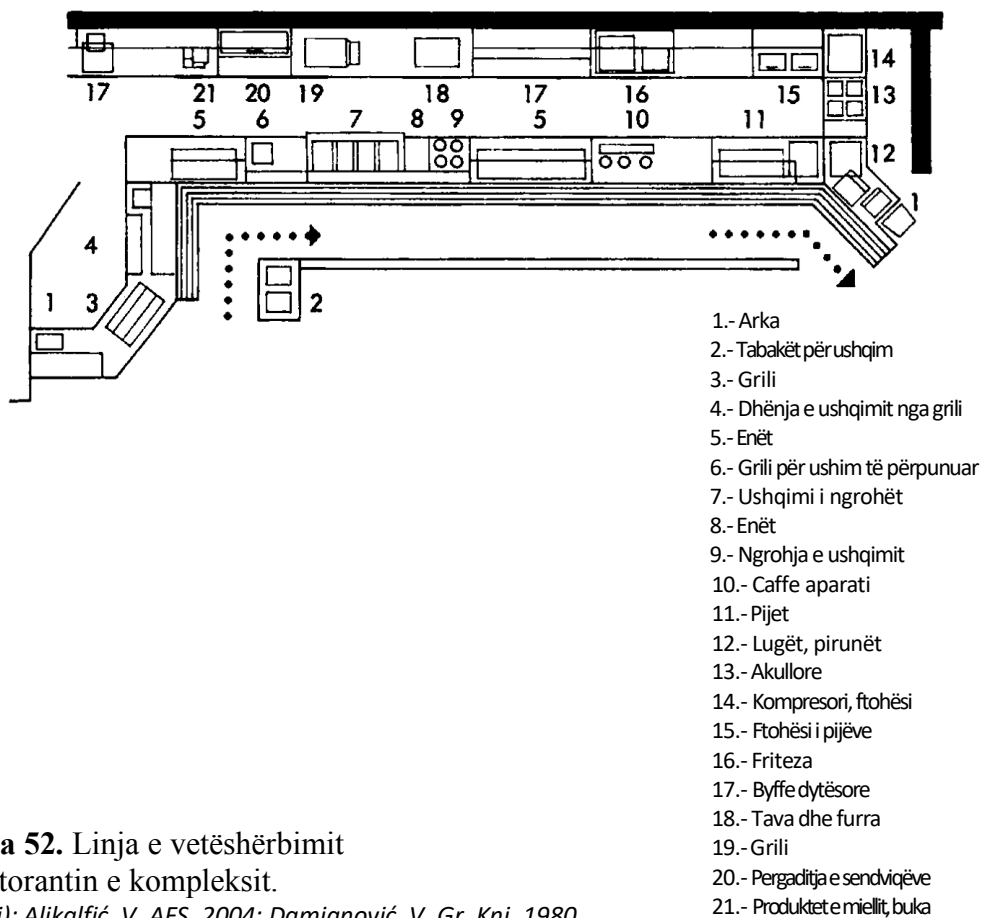

Figura 52. Linja e vetëshërbimit në restorantin e kompleksit.

(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.

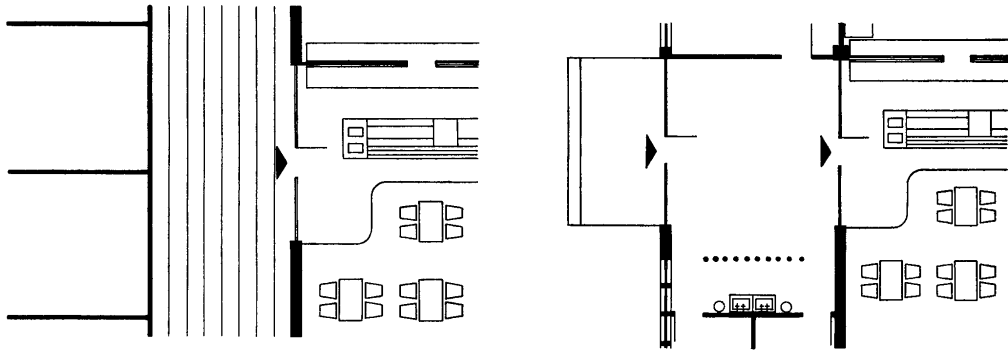

Figura 53. Linja e vetëshërbimit në restorantin e kompleksit, pa dhe me duarlarësin higjienik.
(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.

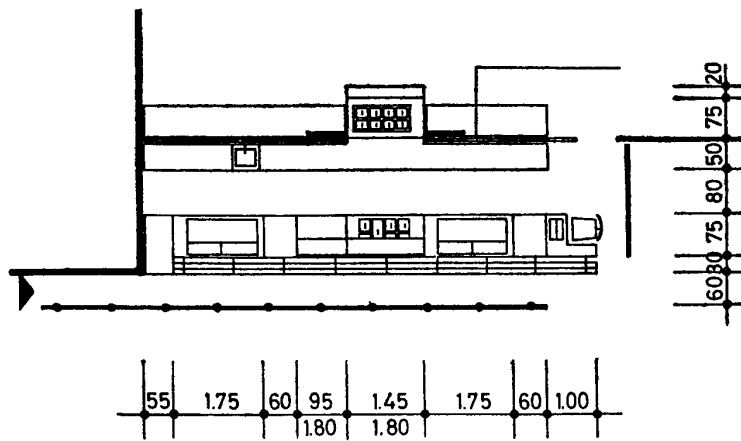
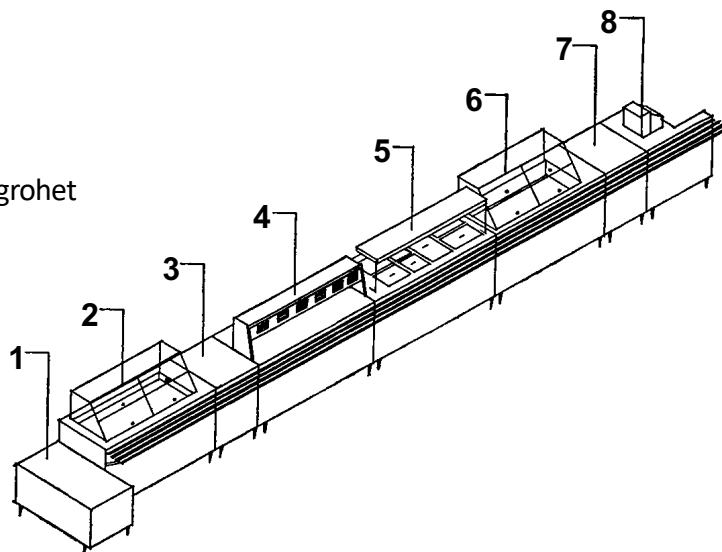

Figura 54. Linja e vetëshërbimit në restorantin e kompleksit, me kapacitet mesatar prej 600 shuajtjeve në orë.
(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.

- 1.- Tabakët për ushqim
- 2.- Kompresori, ftohësi
- 3.- Moduli, tavolina
- 4.- Moduli, për ushqim të ngrohet
- 5.- Moduli, për enë
- 6.- Blloku i ftohjes së lartë
- 7.- Moduli, servimi
- 8.- Arka

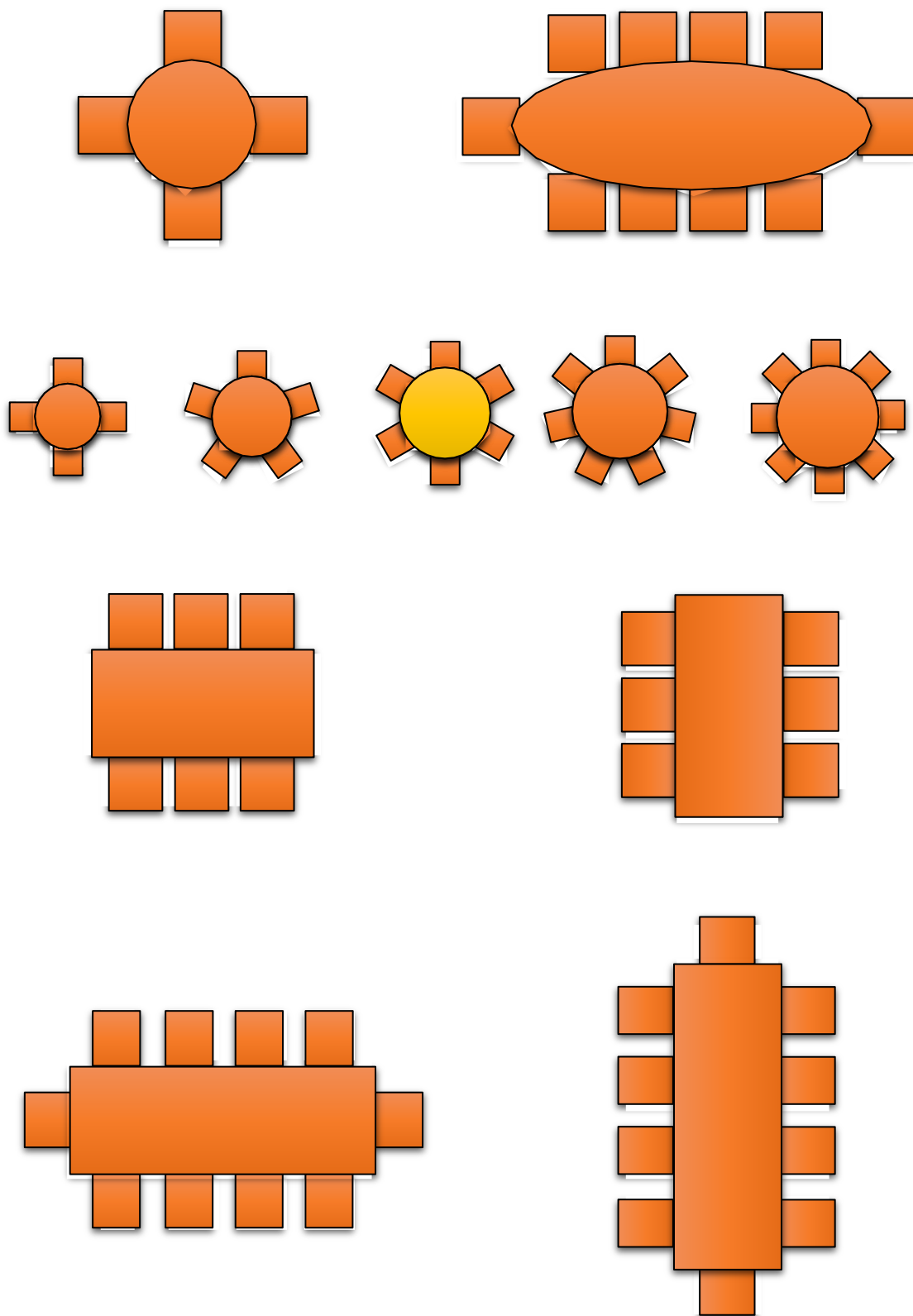

Figura 55. Variantet e ndryshme në organizimin e tavolinave për hapësirat e restorantit
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

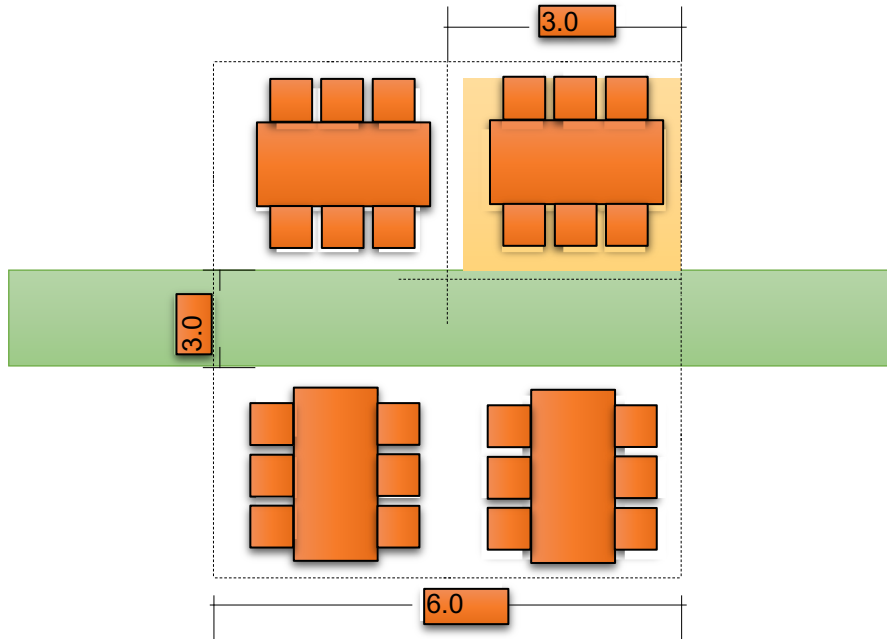

Figura 56. Normat dhe dimensionet e nevojshme për hapësirat e restorantit
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

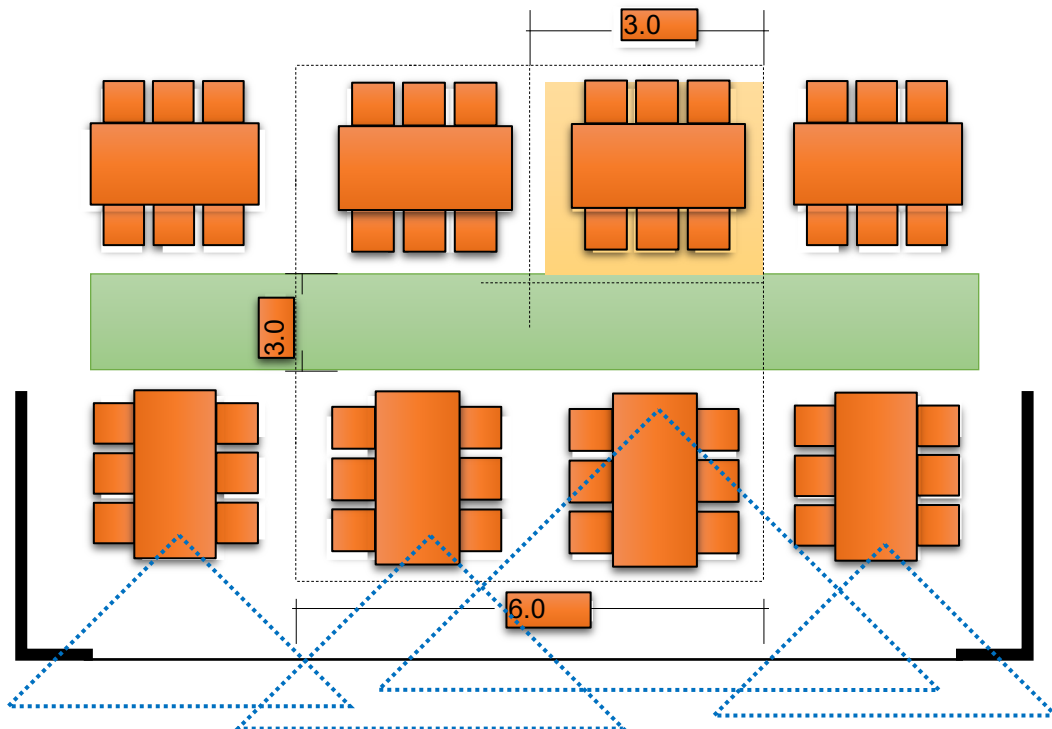

Figura 57. Tryezaria me tavolina të vendosura sipas vizurave të kërkuara
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

4.1.3 Kuzhina

Kuzhinat në komplekset apo kampuset shkencore në përgjithësi ndahen në:

- Kuzhina qendrore, distributive
- Kuzhina marrëse, lokale

Përmbajtjet e repartit të kuzhinave në kompleks, janë:

- Hyrja ekonomike
- Zyrat për administratë
- Gardërobat për personel
- Tualeti për personel
- Hapësirat për pushim, personeli
- Kuzhina kryesore
- Depot, Hapësira për pajisje dhe kompresor

Përmbajtjet e kuzhinave qendrore në kompleksin, janë:

- Hapësira për përpunimin e perimeve
- Hapësira për përpunimin e mishit
- Hapësira për përpunimin e peshkut
- Hapësira për përpunimin e brumërave
- Hapësira për përpunimin e ushqimit të ftohët - ngrohët
- Hapësira për përpunimin e ëmbëlsirave
- Depo ditore
- Lavatorja e enëve të bardha - të zeza

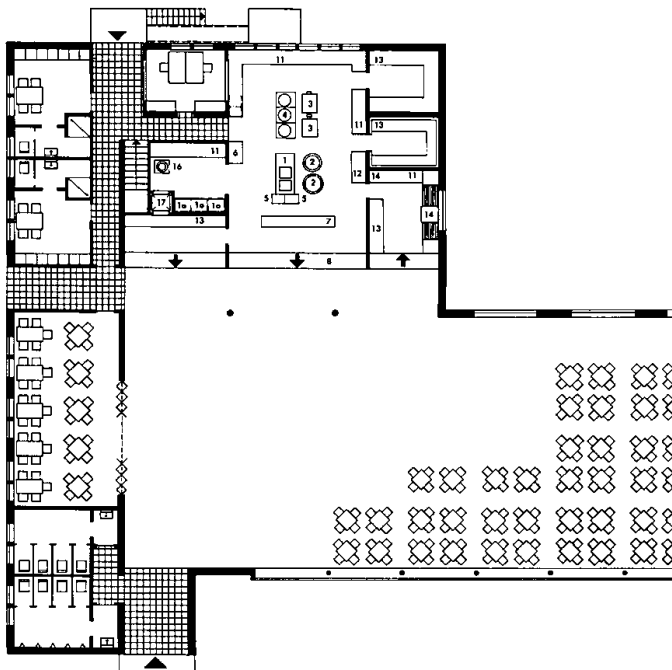
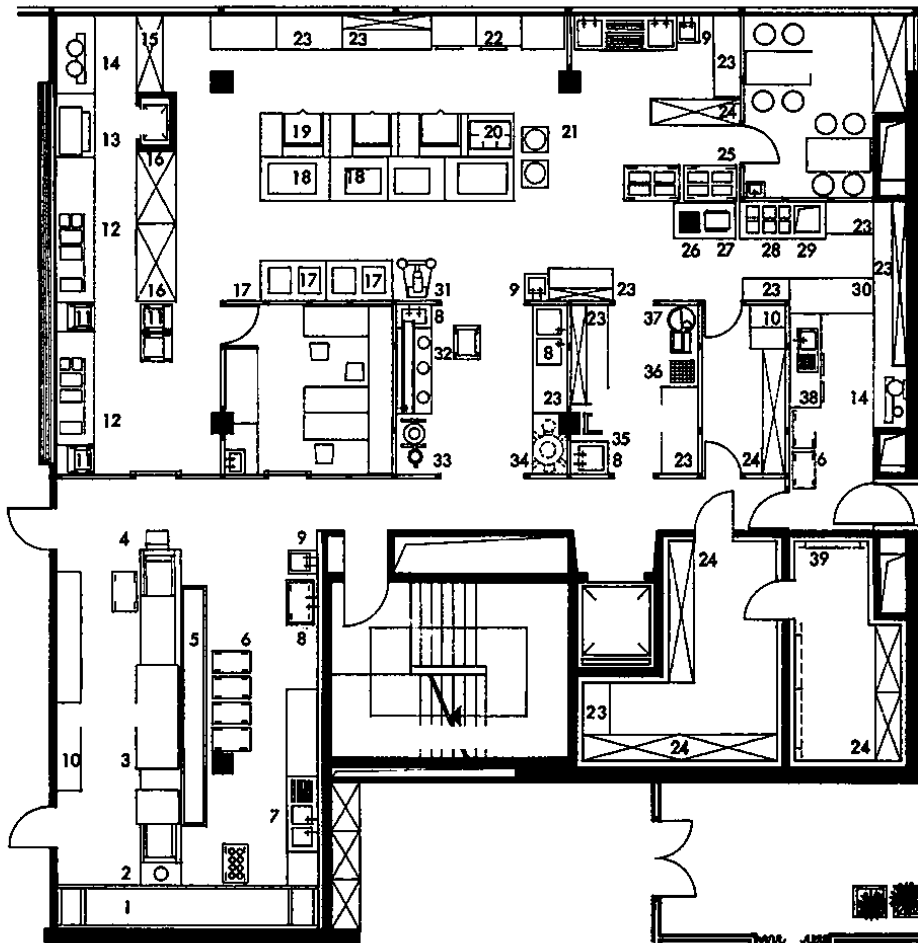

Figura 58. Kuzhina qendrore me restorantin
(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.

1.- Shirti për tabak	21.- Ngrohësi lëvizës
2.- Mbeturinat	22.- Furra etazhe
3.- Enëlarësja	23.- Tavolina punuese
4.- Lënja e tabakëve	24.- Raftat
5.- Lënja e fuqive	25.- Blloku për ngrohje
6.- Mjeti për bartje të enëve	26.- Zgara
7.- Larja e gotave	27.- Pllaka e ngrohët
8.- Lavamani	28.- Shporetit me furrë
9.- Hudhja	29.- Pulti me ujë të ngrohët
10.- Pulti	30.- Dollapi i ngrohët
11.- Shirti lëvizës për tabak	31.- Aparati universal
12.- Tavolina për ushqim të ngrohët	32.- Pulti për pastrim të patateve
13.- Tavolina për enë të ngrohëta	33.- Enëlarësi
14.- Caffë aparati	34.- Makina për prerje të perimeve
15.- Enët	35.- Vendosje e mishit
16.- Dollapi i ngrohët	36.- Pregaditja e mishit
17.- Bojleri	37.- Makina për përpunim të mishit
18.- Bojleri me avull	38.- Dollapët me enë
19.- Tava	39.- Vendosja e mishrave
20.- Shporetit	

Figura 59. Kuzhina qendrore me restorantin
(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.

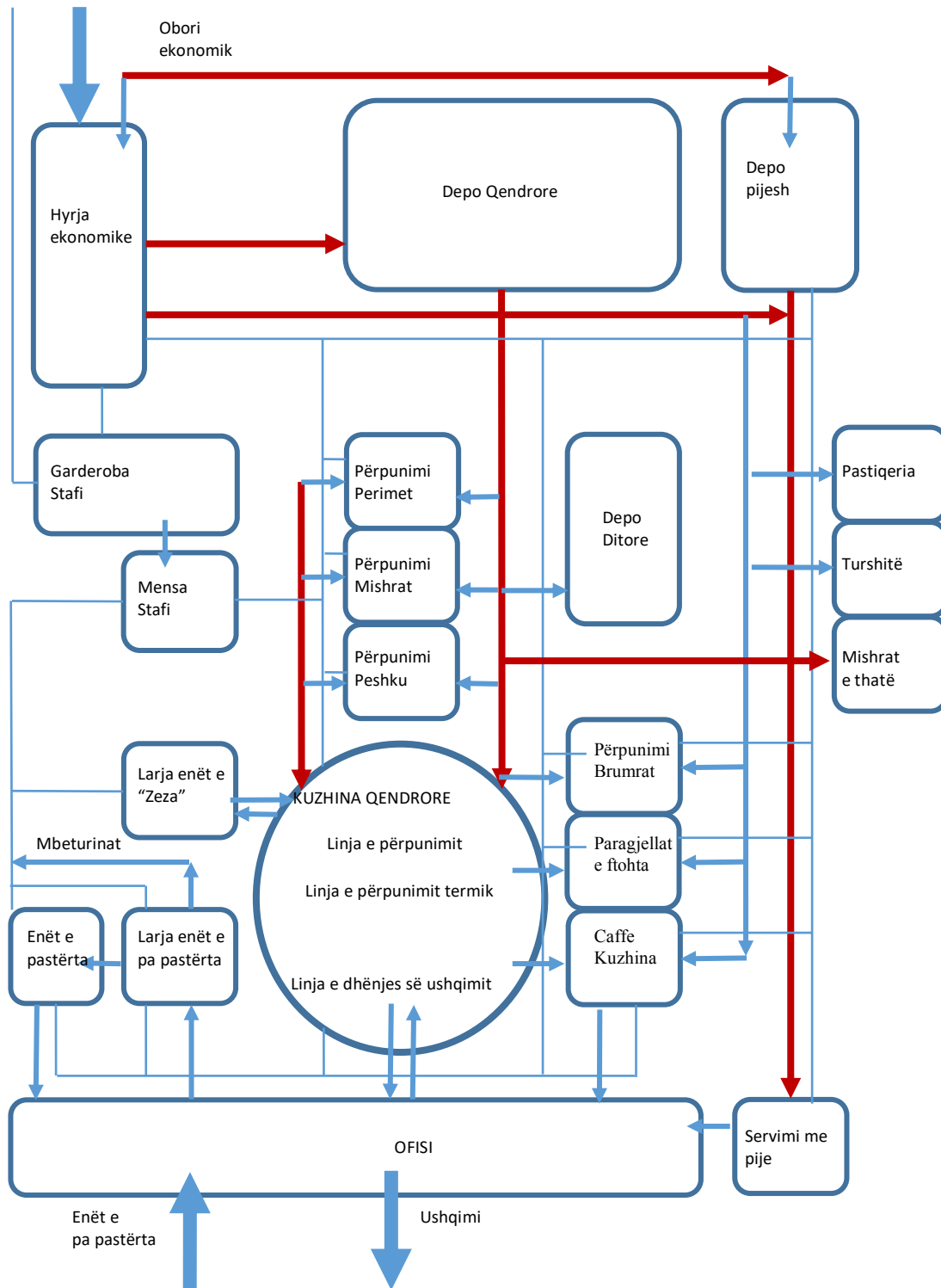

Figura 60. Kuzhina qendrore- distributive, daiagrami funksional
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

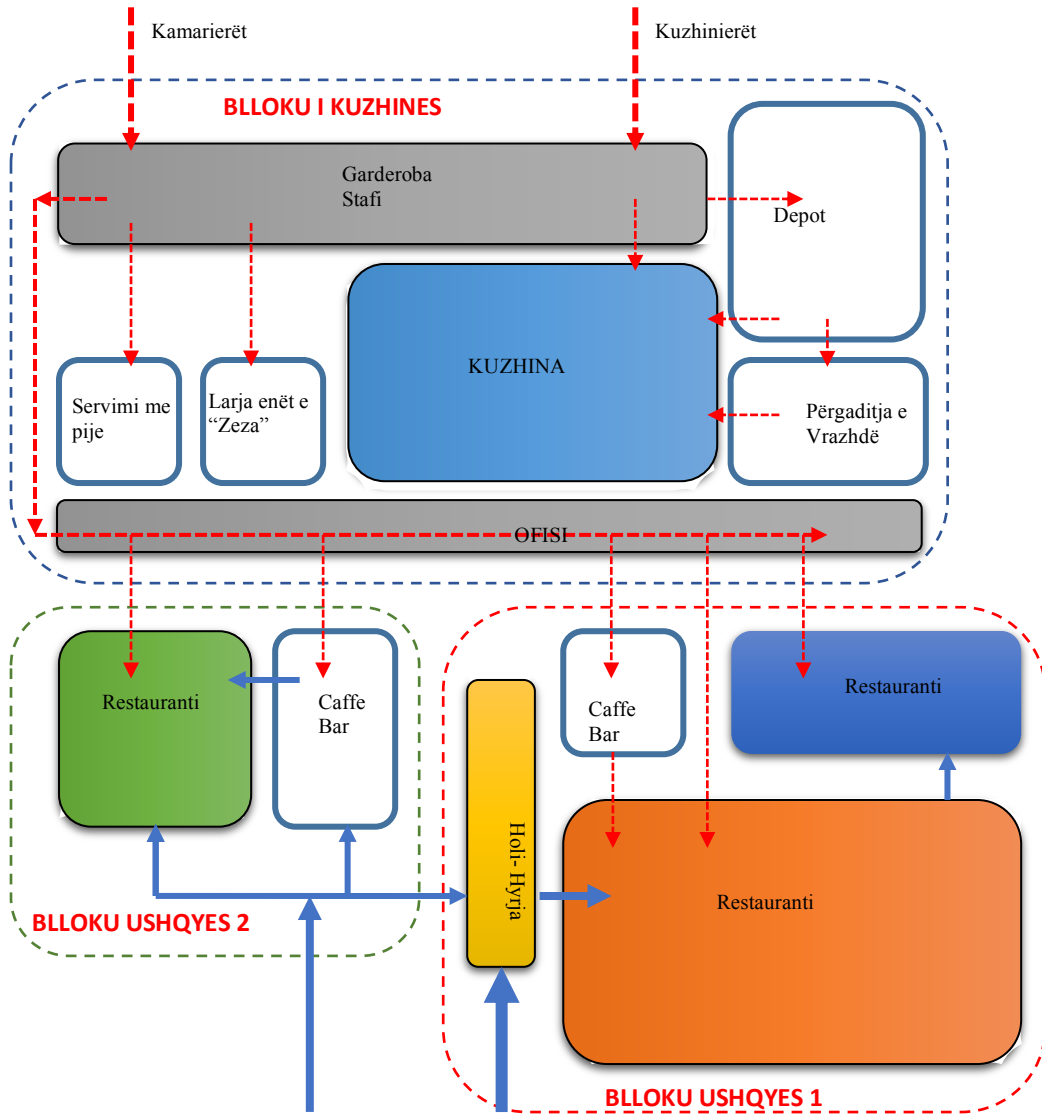

Figura 61. Kuzhina qendrore - bllloqet ushqyese
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

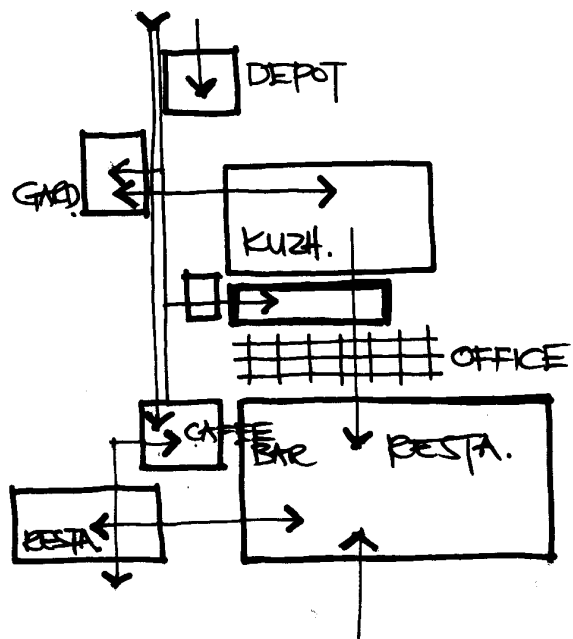

Figura 62. Skema funksionale organizative e blllokut ushqyes
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2015.

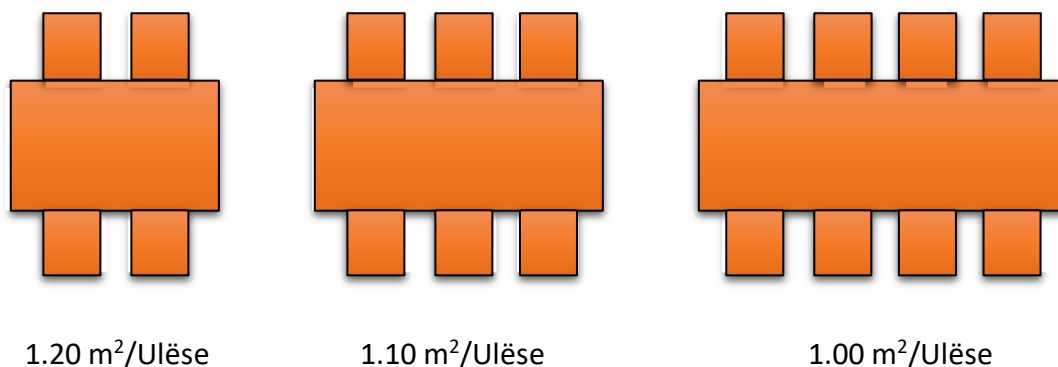

Figura 63. Dimensionet e nevojshme sipas llojit të tavolinave
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Tabela 4. Sipërfaqet e nevojshme të tryezarive, sipas numrit të ulseve
(Burimi): Bujar Bajçinovci

Numri i ulseve	Tryezaria m ²	Linja ushqyese	Linja m ²	Total m ²
100	110	1	30	140
200	220	1	30	250
300	330	2	60	390
400	440	2	60	500
500	550	3	90	640
600	660	3	90	750

- Një linjë me kapacitet prej 600 shuatjeve/orë i nevojitet 30 m²
- Lartësia e tryezarisë përcaktohet nga sipërfaqja, respektivisht prej numrit të ulseve
- Lartësia e tryezarisë 3.0 - 3.5 m' deri në 100 ulëse
- Lartësia e tryezarisë 4.0 m' 100 - 200 ulëse
- Lartësia e tryezarisë 4.0 - 6.0 m' më shumë se 200 ulëse

4.1.4 Zhveshtoret - Gardërobat

Gardërobat, zhveshtoret, janë hapësira ku punëtorët nderojnë rrobat civile të qytetit me ato të punës dhe anasjelltas, si dhe kanë funksion të ruajtjes së nivelit të kërkuar të higjienës. Në raport me laboratorët, grupacionet e zhveshtoreve mund të gjenden:

- Në përdhese, i cili është në të njëjtin nivel si laboratorët;
- Në përdhese, i cili është në të njëjtin nivel si laboratorët e lidhur me lidhje të ngrohët;
- Në etazhë, në raport me laboratorët;
- Në kuadër të laboratoreve;
- Në kuadër të laboratoreve, në nivelin e suterrenit;
- Ndërtesë e veçantë, e vendosur lirisht, patjetër afër laboratorëve.

Njësitë organizative funksionale të gardërobave janë:

- Zhveshtoret
- Nyjat sanitare buzë zhveshtoreve

Në zhveshtore përfshihen:

- Dollapët e gardërobës
- Gardërobat në varëse

Në nyje sanitare buzë gardërobave përfshihen:

- Lavamanët
- Larja e këmbëve
- Dushet
- WC vaskat
- Pisoarët

Në relacion me tipologjinë e laboratorëve, gardërobat mund të jenë.

- Të zakonshme
- Me tampon sanitarë

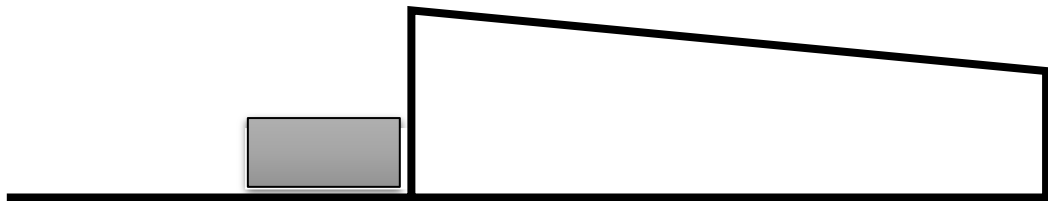

Figura 64. Zhveshtorët të locuara në aneks përdhese
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

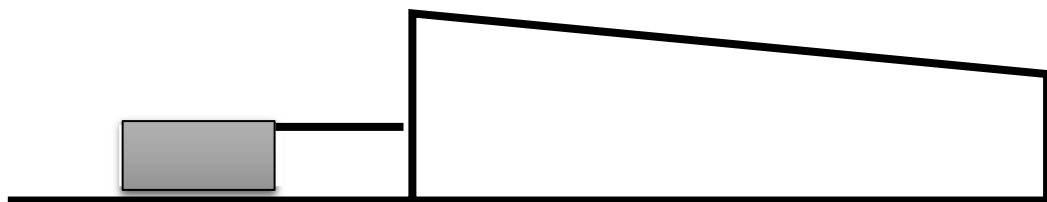

Figura 65. Zhveshtorët të locuara në aneks të veçuar në përdhese
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

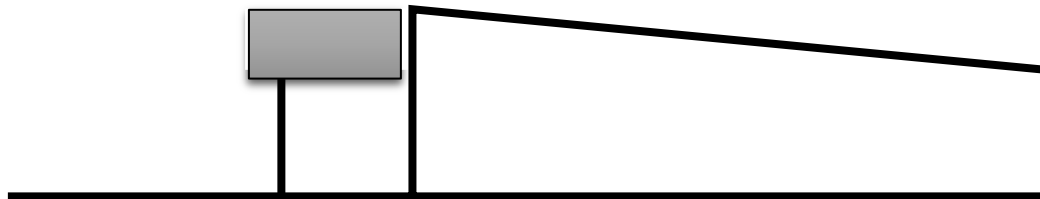

Figura 66. Zhveshtorët të locuara në aneks në kat
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

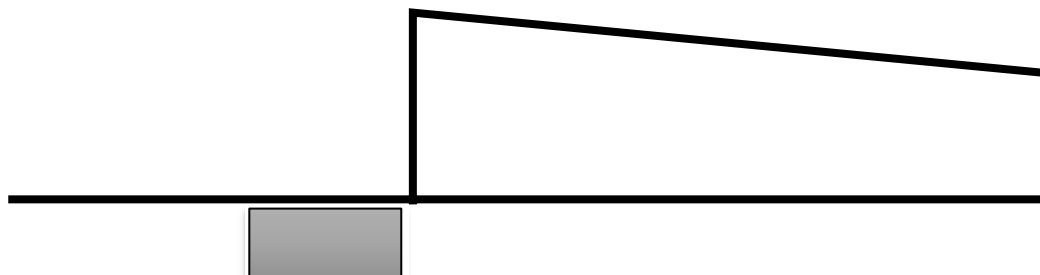

Figura 67. Zhveshtorët të locuara në suteran
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 68. Zhveshtorët lirë të vendosura në kompleks
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Në relacion me laboratorët, zhveshtoret mund të jenë:

- A. Zhveshtorët në laborator të zakonshëm
- B. Zhveshtorët në laborator të papastër
- C. Zhveshtorët në laborator të papastër dhe të dëmshëm

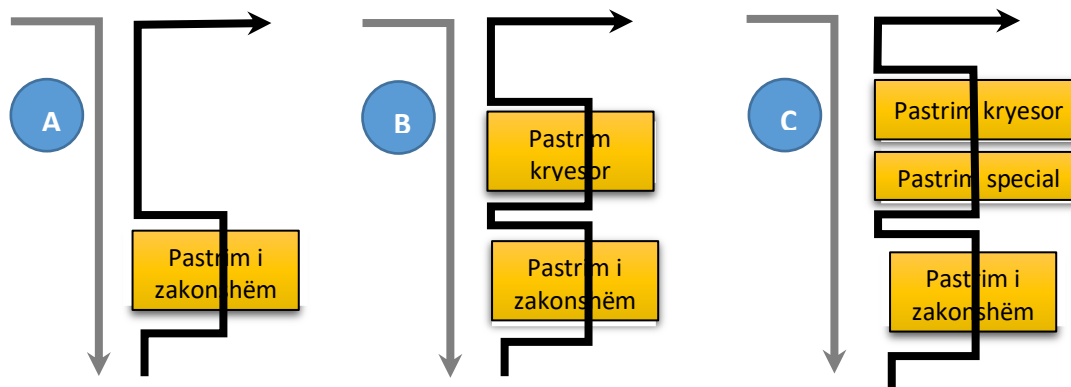

Figura 69. Skemat funksionale organizative të zhveshtoreve: A, B, C
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Çdo punonjës në parim duhet të ketë gardërobën e tijë, kështu që numri i rafteve përcaktohet në bazë të numrit të përgjithshëm të punëtorëve.

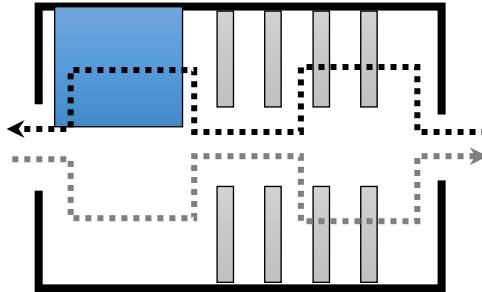

Figura 70. Skemat funksionale organizative, e zhveshtoreve në laborator të zakonshëm
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

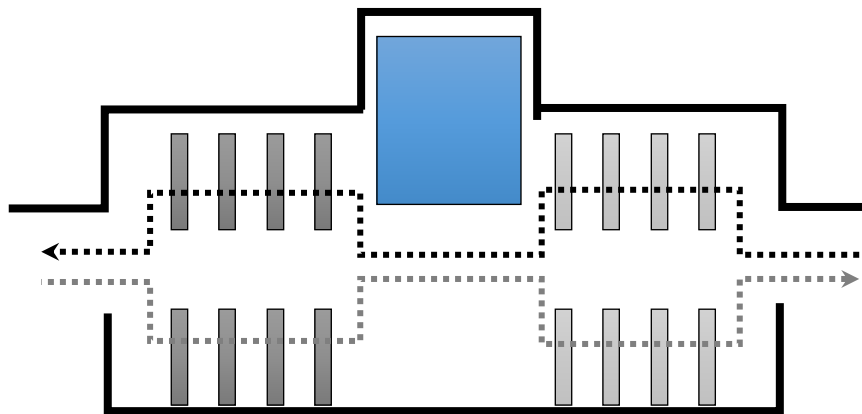

Figura 71. Skemat funksionale organizative, e zhveshtoreve në laborator të papastër
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

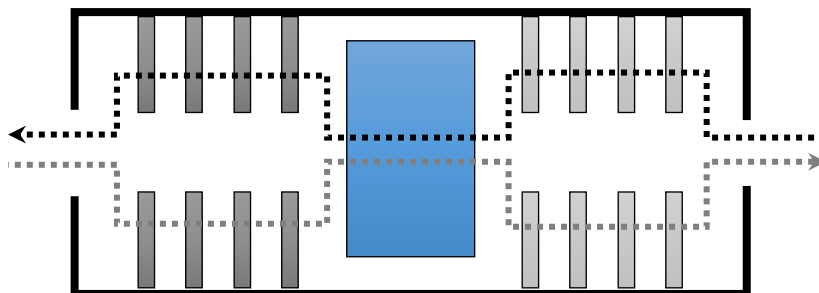

Figura 72. Skemat funksionale organizative, e zhveshtoreve në laborator të papastër dhe të dëmshëm
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

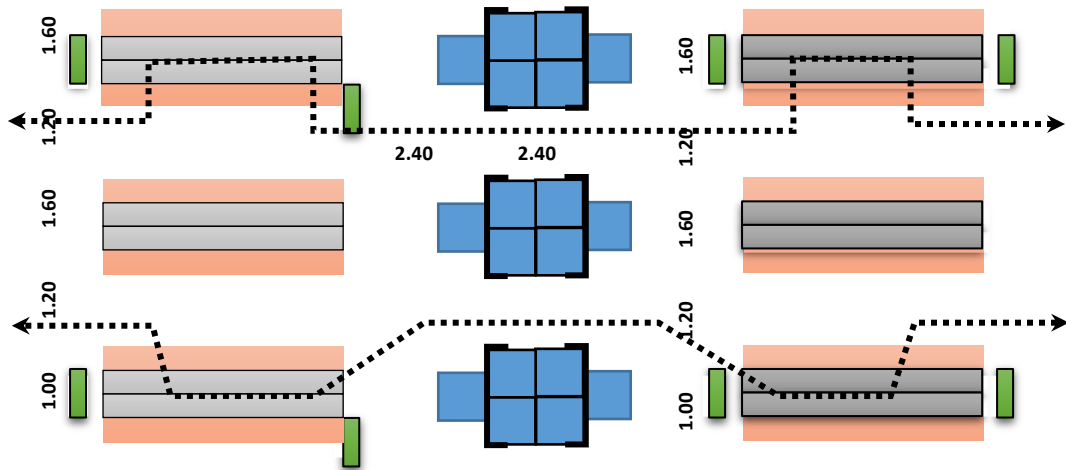

Figura 73. Organizimi i gardërobave dhe tamponit sanitar në zhveshtoret me laborator të papastër
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

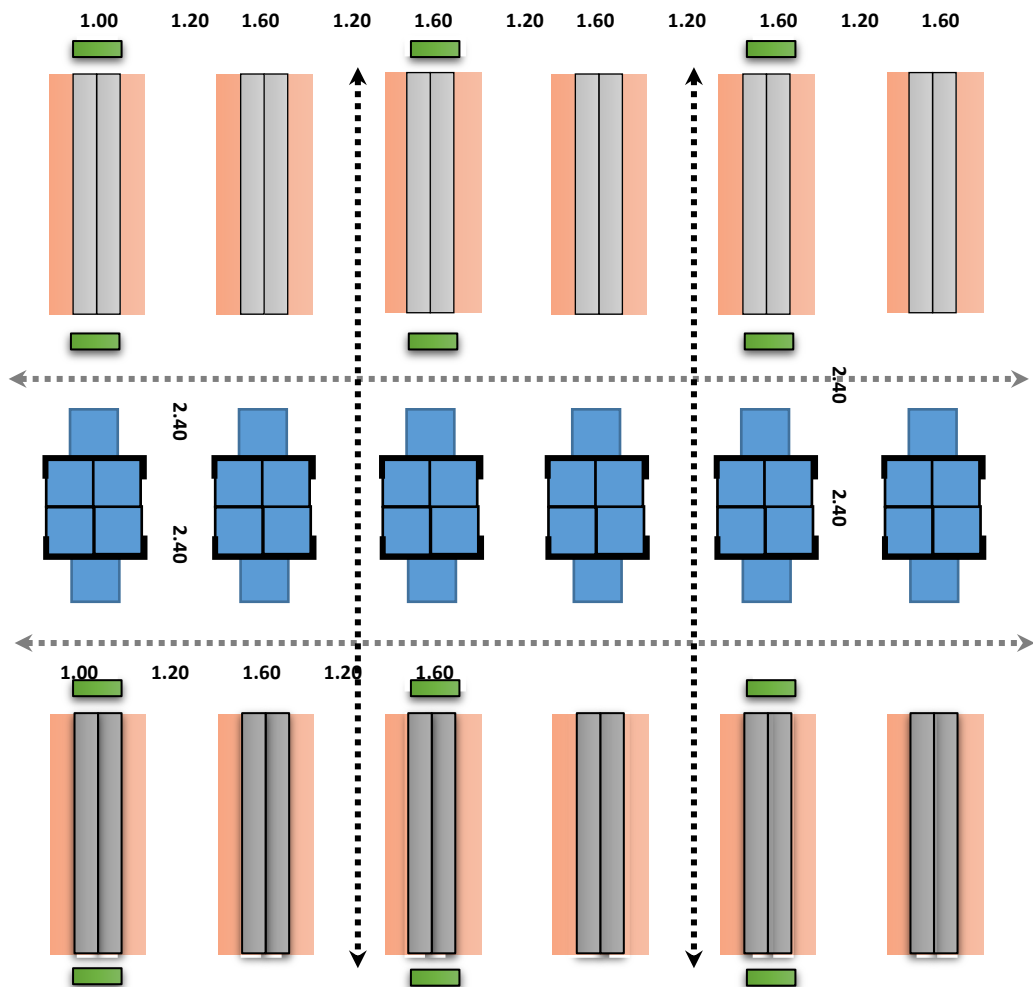

Figura 74. Organizimi i gardërobave dhe tamponit sanitar në zhveshtoret me laborator të papastër dhe të dëmshëm.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

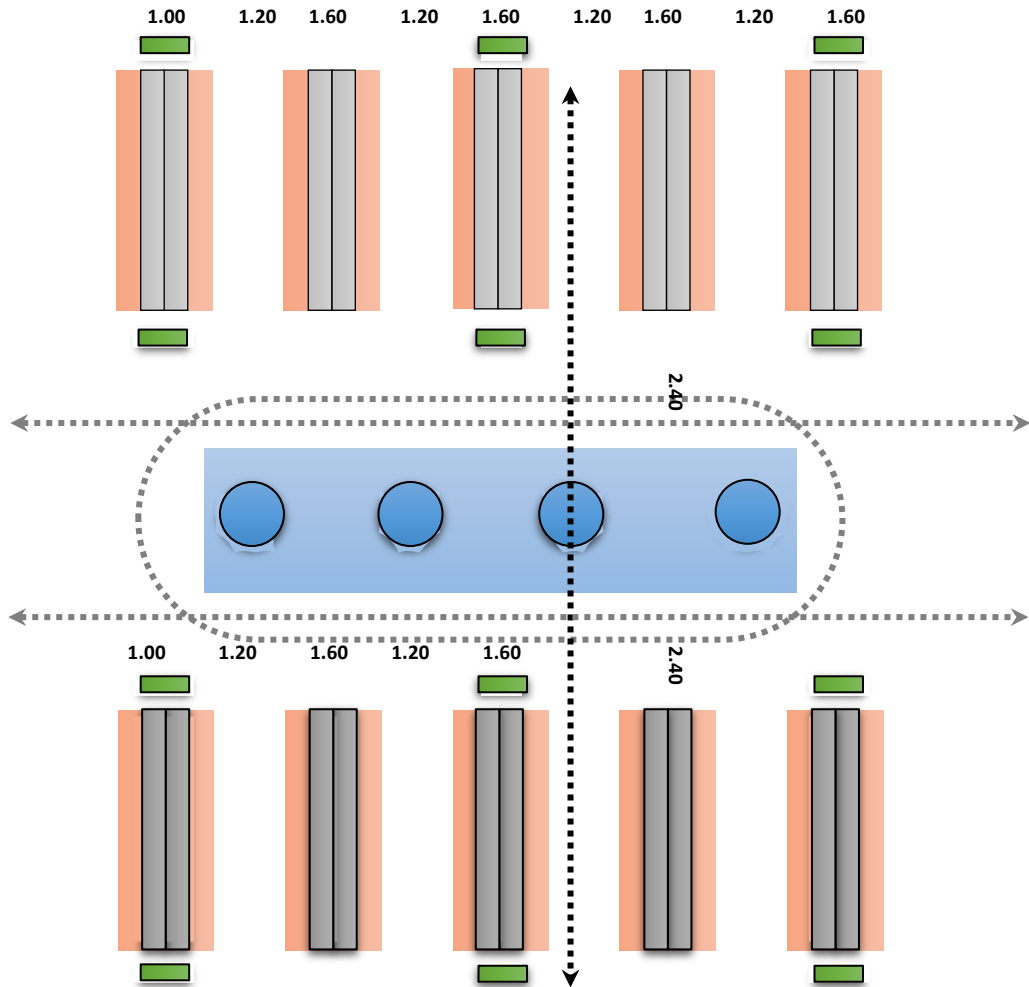

Figura 75. Organizimi i gardërobave dhe lavamanëve qendror në trajtë të fontaneve në zhvështoret me laborator të zakonshëm.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Tabela 5. Standardet dhe normat për Lavamana dhe dush vaska në raport me numrin e të punësuarve në kompleksin shkencor.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Llojet e Reparteve	Punëtorë për 1 Lavaman	Punëtorë për 1 Dush vaskë
Reparte të zakonshme	6	60
Reparte të zakonshme, pak të ndyra	6	30
Reparte të ndyra	6	20
Reparte të ndyra me lagështi	5	15
Reparte speciale	4	10
Reparte punë me ndotje	4	8

Tabela 6. Standardet dhe normat për WC vaska në raport me numrin e të punësuarve në kompleks.*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.*

Meshkuj të punësuar	Femra të punësuar	WC- vaska
≤ 20	≤ 10	1
≤ 50	≤ 25	2
≤ 80	≤ 40	3
≤ 100	≤ 60	4
≤ 150	≤ 100	5-6
≤ 200	≤ 140	7
≤ 250	≤ 200	8-9

Për secilën WC vaskë në ambientet sanitare të meshkujve, i shtohet edhe nga një pisoar, një pisoar shtohet në boshtin jo më të vogël se 90 cm, me një gjerësi prej 60 cm.

4.1.5 Parkingjet

Parkingjet në vendin e punës, kjo lloj tipologjie e parkingjeve planifikohen dhe ndërtohen në afërsi të ndërtesave me përqendrim të madh të vendeve të punës, sikurse komplekset industriale, komplekset administrative, spitalet dhe ndërtesa të ngjashme. Karakteristikë e kësaj tipologjie është se këto zona për parkim nuk kanë shumë hyrje dhe dalje, andaj, kanë një hyrje dhe një dalje apo eventualisht dy! Mund të ndodhë që këto zona për parkim nuk janë në afërsi të drejtpërdrejtë me vendet e punës. Gjithashtu, këto zona parkimi mund të jenë në një distancë më të madhe nga caku i udhëtimit. Shpesh ndodhë që këto zona për parkim, të jenë në zonën qendrore të qytetit dhe në pjesë të ndryshme të qytetit që realisht kanë shërbim të mirë të trafikut urban për ti qasur lehtë destinacionit (Bajçinovci, B. 2017).

4.1.5.1 Parkingjet e automobilave

Parkingjet e automjeteve për qëllime të përgjithshme planifikohen dhe ndërtohen afër kampuseve. Zakonisht automjetet janë nga përdorimi për qëllime personale. Për shkak të ndërtesave të cilave u shërbejnë, këto parkingje kryesisht i hasim të organizuara jashtë vijës ndërtimore apo kompleksit dhe në afërsi të partive hyrëse, të cilat mund të realizohen po ashtu në ndërtesa shumëkatëshe nëntokësore ose mbi tokësore, apo mbi ndërtesa në kulme të rrafshëta.

Nga aspekti i operimit ekonomik këto ndërtesa kryesisht i mbulojnë hargjimet vetanake si dhe kompensimin e kostos të investimeve dhe të mirëmbajtjes. Në kohën e fundit këto lloj ndërtesash duhet ti nënshtrohen pagesave ekologjike si kompensim i ndotjes së ambientit si dhe kompensimit për ndikimet negative në hapësirën urbane. (Bajçinovci, B. 2017).

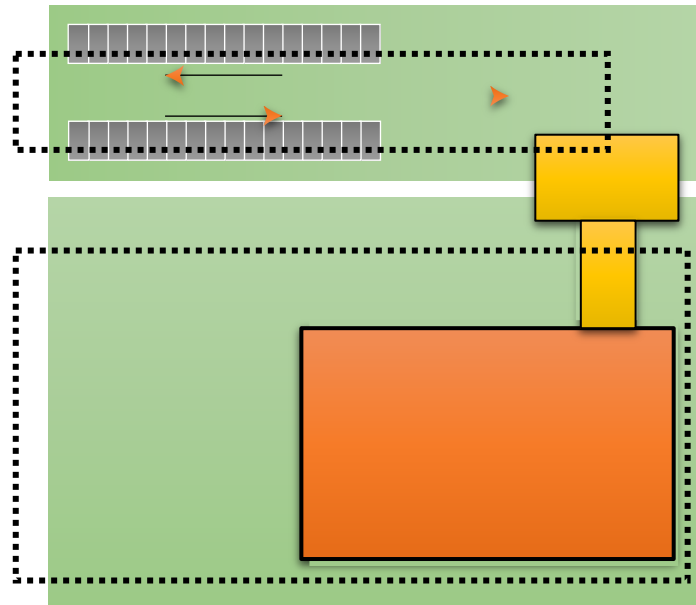

Figura 76. Organizimi i parkingjeve i të punësuarve në kompleks. Brenda apo jashtë gardhit fizik të kompleksit dhe në afërsi të drejtpërdrejtë të portës hyrëse.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

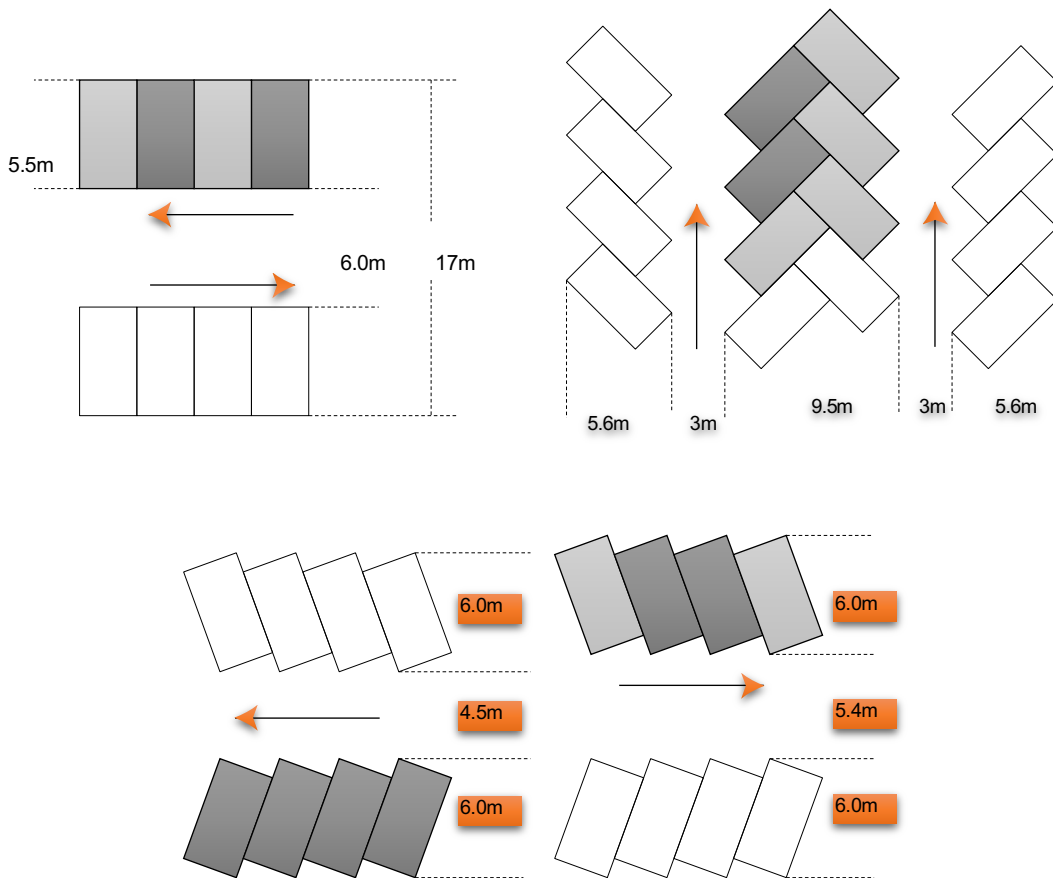

Figura 77. Dimensionet e nevojshme, në varësi të tipologjisë së parkimit nën kënd
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

4.1.5.2 *Parkingjet e biçikletave*

Parkingjet e biçikletave për qëllime të përgjithshme transporti planifikohen dhe ndërtohen afër komplekseve apo kampuseve shkencore-akademike, apo edhe zonave të tjera punuese etj. Zakonisht këto parkingje janë jashtë apo edhe brenda gardhit rrethues të komplekseve mirëpo përherë afër portave me sigurim dhe për tu vëzhguar (Bajçinovci, B. 2017).

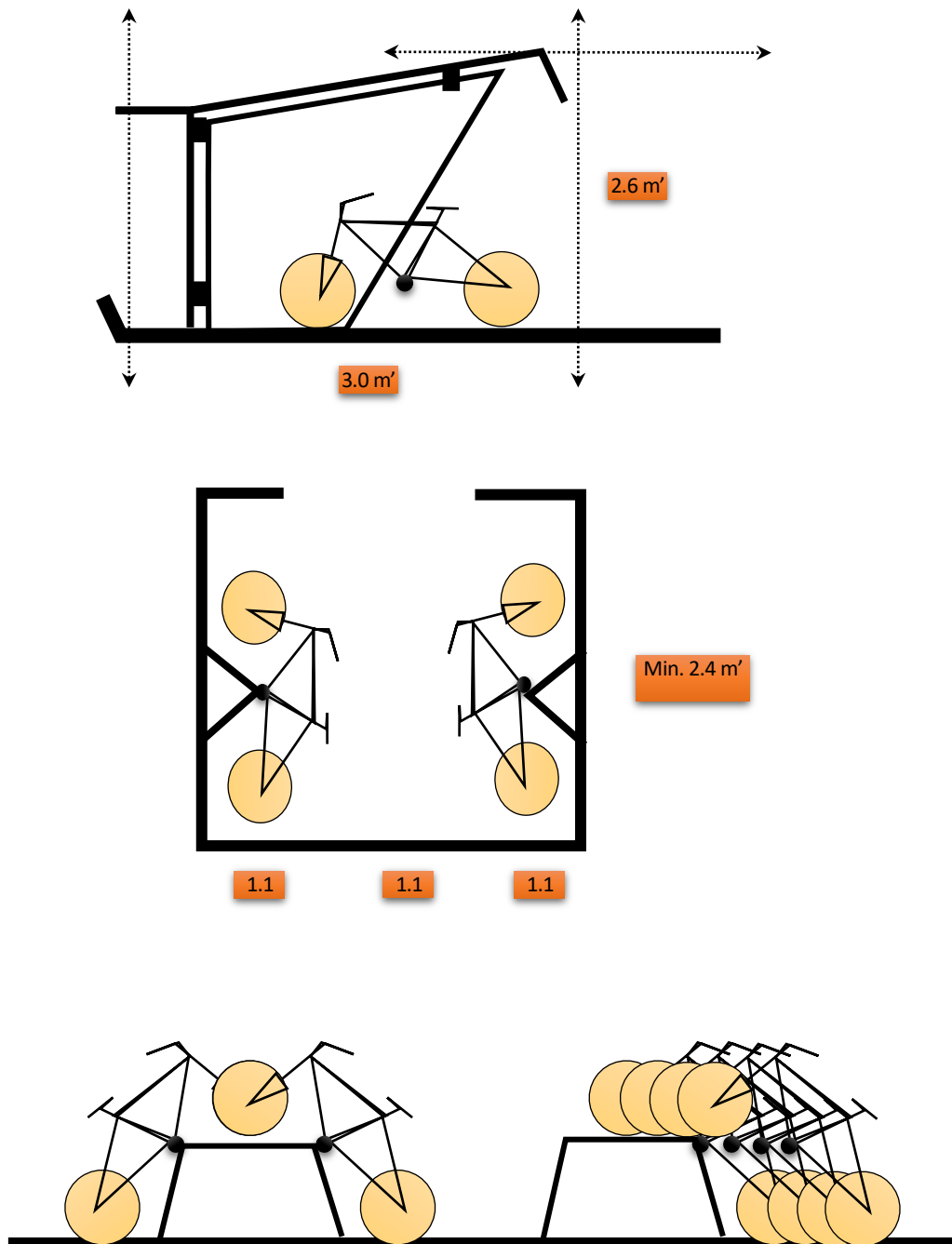

Figura 78. Dimensionet e nevojshme dhe mënyrat e vendosjes të biçikletave në varësi të tipologjisë dhe këndit.

(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

KJO FAQE ËSHTË LËNË QËLLIMISHT E ZBRAZËT!

INDEKSI I FOTOGRAFIVE - TABELAVE

FOTOGRAFITË:

Figura 1. Organograma e Drejtorisë së përgjithshme të Akreditimit të Kosovës
(Burimi): DAK, 2018. <https://dak.rks-qov.net/>

Figura 2. Qendrat kryesore të Kosovës
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 3. Skema funksionale kompozicionale e Qendrave për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 4. Skema funksionale kompozicionale e Qendrave për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 5. Skema funksionale kompozicionale e Qendrave për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 6. Skemat funksionale organizative
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 7. Skemat funksionale organizative
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 8. Skemat funksionale organizative në vertikale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 9. Skemat funksionale organizative në vertikale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 10. Skemat funksionale organizative në vertikale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 11. Skema funksionale të foajeut, komunikimi dhe ashensorët
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 12. Skema funksionale të foajeut, komunikimi dhe ashensorët
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 13. . Ashensorët e së ardhmes. Lëvizje edhe në horizontale.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 14. Skema funksionale. Ashensorët, komunikimi brenda ndërtesës
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 15. Skema funksionale. Ashensorët, komunikimi brenda ndërtesës
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 16. Ashensorët, dimensionet e nevojshme
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017

Figura 17. Komunikimi brenda ndërtesës, dimensionet minimale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 18. Ashensorët modern. Struktura të pamvarura nga transporti klasik në vertikale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 19. Mega Struktura urbane të pamvarura nga transporti klasik vertikal
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 20. Shkallët, komunikimi brenda qendres hulumtuese
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 21. Shkallët, dimensionet minimale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 22. Skema organizative shkallët dhe ashensorët.
(Burimi): E përkthyer. Bujar Bajçinovci. Udhëzues i Planifikimit dhe i projektimit të zonave për turizmin në Mal të Zi, 2015.

Figura 23. Trajtat e mundshme, zyrat modulare dhe pozita e shkallëve.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 24. Qendra për hulumtim, zyrat modulare dhe pozita e shkallëve.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 25. Variacionet, trajtat. Kompozicioni i sipërfaqeve horizontale.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 26. Variacionet, trajtat. Kompozicioni i volumenëve në hapësirë
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 27. Komunikimi, laboratorët, pultet punuese dhe komunikimi
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 28. Komunikimi, zonat funksionale, dimensionimi
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 29. Komunikimi, zyrat për hulumtim, pultet punuese dhe komunikimi
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 30. Koncepti tradicional i organizimit të vendeve të punës
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 31. Koncepti bashkëkohor i organizimit të vendeve të punes
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 32. Pozita e dritares dhe madhësia në faktor të ndriçimit
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 33. Pozita e dritares, thellësia dhe madhësia në faktor të ndriçimit
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 34. Fluksi dhe intensiteti i dritës, ndriçimi i reflektuar.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 35. Modulet – kabinetet për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 36. Raporti i dimensioneve të moduleve – kabinetet për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 37. Orientimi i laboratorëve
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 38. Orientimi i kuzhinës
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 39. Orientimi i hollit kryesor, hapësira për shumë qëllime
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 40. Orientimi i zyreve për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 41. Orientimi i kthinave për mësim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 42. Kompozicionet hapësinore dhe funksionale, qendrat për hulumtim
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 43. Mbledhjet, takimet formale dhe jo formale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 44. Salla e vogël e mbledhjes
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 45. Salla e madhe e mbledhjes
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 46. Amfiteatri, skema funksionale
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 47. Parimi i Bernouli-it, në struktura bashkëkohore Arkitektonike.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.

Figura 48. Mundësitë e ventilimit natyror*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2018.***Figura 49.** Skema e lëvizjes programore në portë*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.***Figura 50.** Realizimi funksional i partisë hyrëse*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.***Figura 51.** Ford-hotel-interior2*(Burimi): livehome, 2009. Flickr. E licensuar nga Creative Commons Attribution ShareAlike 2.0 Generic***Figura 52.** Linja e vetëshërbimit në restorantin e kompleksit.*(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.***Figura 53.** Linja e vetëshërbimit në restorantin e kompleksit, pa dhe me duarlarësin higjienik.*(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.***Figura 54.** Linja e vetëshërbimit në restorantin e kompleksit, me kapacitet mesatar prej 600 shuajtjeve në orë.*(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.***Figura 55.** Varietetet e ndryshme në organizimin e tavolinave për hapësirat e restorantit*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.***Figura 56.** Normat dhe dimensionet e nevojshme për hapësirat e restorantit*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.***Figura 57.** Tryezaria me tavolina të vendosura sipas vizurave të kërkuara*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.***Figura 58.** Kuzhina qendrore me restorantin*(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.***Figura 59.** Kuzhina qendrore me restorantin*(Burimi): Alikalfić, V. AFS, 2004; Damjanović, V. Gr. Knj. 1980.***Figura 60.** Kuzhina qendrore- distributive, daiagrami funksional*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.***Figura 61.** Kuzhina qendrore - blloqet ushqyese*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.***Figura 62.** Skema funksionale organizative e bllokut ushqyës*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2015.***Figura 63.** Dimensionet e nevojshme sipas llojit të tavolinave*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.***Figura 64.** Zhveshtorët të locuara në aneks përdhese*(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.*

Figura 65. Zhveshtorët të locuara në aneks të veçuar në përdhese
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 66. Zhveshtorët të locuara në aneks në kat
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 67. Zhveshtorët të locuara në suterren
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 68. Zhveshtorët lirë të vendosura në kompleks
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 69. Skemat funksionale organizative të zhveshtoreve: **A, B, C**
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 70. Skemat funksionale organizative, e zhveshtoreve në laborator të zakonshëm
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 71. Skemat funksionale organizative, e zhveshtoreve në laborator të papastër
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 72. Skemat funksionale organizative, e zhveshtoreve në laborator të papastër dhe të dëmshëm
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 73. Organizimi i gardërobave dhe tamponit sanitar në zhveshtoret me laborator të papastër
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 74. Organizimi i gardërobave dhe tamponit sanitar në zhveshtoret me laborator të papastër dhe të dëmshëm.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 75. Organizimi i gardërobave dhe lavamanëve qendror në trajtë të fontaneve në zhveshtoret me laborator të zakonshëm.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 76. Organizimi i parkingjeve i të punësuarve në kompleks. Brenda apo jashtë gardhit fizik të kompleksit dhe në afërsi të drejtpërdrejtë të portës hyrëse.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 77. Dimensionet e nevojshme, në varësi të tipologjisë së parkimit nën kënd
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Figura 78. Dimensionet e nevojshme dhe mënyrat e vendosjes të biçikletave në varësi të tipologjisë dhe këndit.
(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

TABELAT:

Tabela 1. Popullsia ne regjionet, komunat dhe qytetet kryesore në Kosovës (2011)

(Burimi): RKS. Qeveria. Strategjia Sektoriale dhe Transportit Multimodal 2015-2025 dhe Plan i veprimit 5 vjeqar. 2015.

Tabela 2. Krahasimi i karakteristikave demografike të RKS me ato te vendeve fqinje

(Burimi): RKS. Qeveria. Strategjia Sektoriale dhe Transportit Multimodal 2015-2025

Tabela 3. Krahasimi i BPV në mes Kosovës dhe vendeve të tij fqinje

(Burimi): RKS. Qeveria. Strategjia Sektoriale dhe Transportit Multimodal 2015-2025 dhe Plan i veprimit 5 vjeqar. 2015.

Tabela 4. Sipërfaqet e nevojshme të tryezarive, sipas numrit të ulseve

(Burimi): Bujar Bajçinovci

Tabela 5. Standardet dhe normat për Lavamana dhe dush vaska në raport me numrin e të punësuarve në kompleksin shkencor.

(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

Tabela 6. Standardet dhe normat për WC vaska në raport me numrin e të punësuarve në kompleks.

(Burimi): Bujar Bajçinovci, 2017.

KJO FAQE ËSHTË LËNË QËLLIMISHT E ZBRAZËT!

LITERATURA

1. Abel, C.(2004). *Architecture, Technology and Process*. Oxford, UK: Elsevier
2. ACRP, report 130. (2015). *Guidebook for Airport Terminal Restroom Planning and Design*. Federal Aviation Administration, © National Academy of Sciences. USA.
3. Alfeld, E, L. (1995). *Urban dynamics-The first fifty years*. *System Dynamics Review* Vol. 11, no. 3: 199-217. John Wiley & Sons, Ltd.
4. Agjencia e Statistikave të Kosovës. *Popullsia e Kosovës 2014. 2015*.
5. Audi, R. (2011). *Epistemology*. London, UK. New York. USA : Routledge. Tailor & Francis Group.
6. Asociacioni i Komunave të Kosovës. *Deklaratë parimore: Planifikimi urban dhe rural*. 2010.
7. ASK. (2017). *Statistikat e transportit dhe telekomunikacionit TM 1 – 2016*. Ministria e Punëve të Brendshme
8. Asistenca evropiane 128976/C/SER/KOS
9. Averill, A.B; Eldredge, P. (2012). *Principles of General Chemistry*
10. Batty, M., Torrens M.P. (2005). *Modelling and prediction in a complex world*. London, UK. Salt Lake City, USA : Elsevier.
11. Bajçinovci, B., Thaçi, K. (2016). *Heritage and Artistic Boon: Valuing Prizren Castle*. *Journal of Science, Humanities and Arts. JOSHA*. ISSN: 2364-0626. Vol. (3), Is. 5. 2016. DOI: [10.17160/josha.3.5.228](https://doi.org/10.17160/josha.3.5.228)
12. Bajçinovci, B., Jerliu, F. (2016). *Integrated Design as an Evolutive Transdisciplinary Strategy*. *European Journal of Technology and Design*, Vol. (13), Is. 3: pp. 90-98. 2016. DOI: [10.13187/ejtd.2016.13.90](https://doi.org/10.13187/ejtd.2016.13.90)
13. Bajçinovci, B. (2016). *Challenges of Architectural Design in relation to Environment and Air Pollution. A Case study: Prishtina's first public parking Garage*. *Journal of Science, Humanities and Arts. JOSHA*. ISSN: 2364-0626. Vol. (3), Is. 7. 2016. DOI: [10.17160/josha.3.7.254](https://doi.org/10.17160/josha.3.7.254)
14. Bajçinovci, B. (2016). *Hybrid Structures as a Symbiotic Bond of Art and science*. *Journal of Science, Humanities and Arts. JOSHA*. ISSN: 2364-0626. Vol. (3), Is. 5. 2016. DOI: [10.17160/josha.3.5.233](https://doi.org/10.17160/josha.3.5.233)
15. Bajçinovci, B., Jerliu, F. (2016). *Urban Resettlements and Environmental Engineering as a Context for Human Development. A Case Study: Hade*. *Journal of Applied Engineering Sciences*, Vol. 6(19), Is. 2/2016, Art. No. 203, pp. 7-14. 2016. DOI: [10.1515/jaes-2016-0011](https://doi.org/10.1515/jaes-2016-0011)
16. Bajçinovci, B. (2016). *Architectural Conceptual Design – the Sustainable Shopping Malls Structures*. *European Journal of Technology and Design*, Vol. (14), Is. 4: pp. 136-143. 2016. DOI: [10.13187/ejtd.2016.14.136](https://doi.org/10.13187/ejtd.2016.14.136)
17. Bajçinovci, B., Jerliu, F. (2016). *Achieving Energy Efficiency in Accordance with Bioclimatic Architecture Principles*. *Environmental and Climate Technologies*. Vol. (18), pp. 54-63. 2016. DOI: [10.1515/rtuct-2016-0013](https://doi.org/10.1515/rtuct-2016-0013)

18. Bajçinovci, B., Thaçi, K., B. Q. Bajçinovci (2016). *Architectural Reflection on Italo Calvino's Invisible Cities*. Journal of Science, Humanities and Arts. JOSHA. Vol. (4), Is. 1. 2017. DOI: [10.17160/josha.4.1.261](https://doi.org/10.17160/josha.4.1.261)
19. Bajçinovci, B., Jerliu, F. (2016). *Complexity of Iterative Model - Architectural Integrated Design as an Evolutive Transdisciplinary Strategy. Case Study: A City Without a River*. Journal of Science, Humanities and Arts. JOSHA. ISSN: 2364-0626. Vol. (4), Is. 1. 2017. DOI: [10.17160/josha.4.1.264](https://doi.org/10.17160/josha.4.1.264)
20. Bajçinovci, B. (2017). *Ecological Factors Regarding to the Site Selection and Architectural Design of Parking Garages*. European Journal of Technology and Design, Vol. (5), Is. 1. 2017. DOI: [10.13187/ejtd.2017.1](https://doi.org/10.13187/ejtd.2017.1)
21. Bajçinovci, B., Jerliu, F. (2016). *The Concept of "Modelarium" and its Impact on Creativity and Artistic Education*. Review of Artistic Education, Vol. (14), Is. 1. 2017. DOI: [10.1515/rae-2017-0030](https://doi.org/10.1515/rae-2017-0030)
22. Bajçinovci, B., Jerliu, F. (2017). *Impact on pollution and Urban liveability – Abandoned Quarries*. Pollution Research, Vol. (36) , Is.1: 23-28.
23. Bajçinovci, B., Bajçinovci, U., B. Q. Bajçinovci. (2017). *Aloft Metabolism: A Juncture of Architecture Future Design*. European Journal of Technology and Design, Vol. (5), Is. 1: 14-19. DOI: [10.13187/ejtd.2017.1.14](https://doi.org/10.13187/ejtd.2017.1.14)
24. Bajçinovci, B. (2017). Sustainable Architectural Design - Principles - in the Albanian Language. JOSHA, Journal of Science, Humanities and Arts. Volume: 4 Issue: 3, Freiburg Germany. DOI: [10.17160/josha.4.3.306](https://doi.org/10.17160/josha.4.3.306)
25. Bajçinovci, B. (2017). Airports - Planning and Design- in the Albanian Language. JOSHA, Journal of Science, Humanities and Arts. Volume: 4 Issue: 3, Freiburg Germany. DOI: [10.17160/josha.4.3.309](https://doi.org/10.17160/josha.4.3.309)
26. Bajçinovci, B. (2017). Commercial Hybrid Buildings - Planning and Design- in the Albanian Language. JOSHA, Journal of Science, Humanities and Arts. Volume: 4 Issue: 3, Freiburg Germany. DOI: [10.17160/josha.4.3.307](https://doi.org/10.17160/josha.4.3.307)
27. Bajçinovci, B. (2017). Hotels - Design Principles - in the Albanian Language. JOSHA, Journal of Science, Humanities and Arts. Volume: 4 Issue: 3, Freiburg Germany. DOI: [10.17160/josha.4.3.312](https://doi.org/10.17160/josha.4.3.312)
28. Bajçinovci, B. (2017). Industrial Complexes – part 1, Planning and Design - in the Albanian Language. Unpublished, part of the Project: Industrial Complexes - Planning and Design - in the Albanian Language. ResearchGate, DOI: [10.13140/RG.2.2.23049.13923](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.23049.13923), DOI: [10.13140/RG.2.2.29969.74082](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.29969.74082), DOI: [10.13140/RG.2.2.33639.75686](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.33639.75686), DOI: [10.13140/RG.2.2.14293.52965](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.14293.52965), DOI: [10.13140/RG.2.2.27805.41441](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.27805.41441)
29. Bajçinovci, B. (2017). Industrial Complexes – part 2, Planning and Design - in the Albanian Language. Unpublished, part of the Project: Industrial Complexes - in the Albanian Language. ResearchGate, DOI: [10.13140/RG.2.2.15086.10564](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15086.10564)
30. Bajçinovci, B. (2017). The Vertical Farm - Architectural Design Principles - in the Albanian Language. Unpublished, part of the Project: The Vertical Farm - in the Albanian Language. Bajçinovci, B. (2017). Research Centres and Laboratories - Architectural Design Principles.. JOSHA, Journal of Science, Humanities and Arts. Volume: 4 Issue: 5, Freiburg Germany. DOI: [10.17160/josha.4.5.355](https://doi.org/10.17160/josha.4.5.355)
31. Bajçinovci, B. (2017). Variegated Dynamic Functions as a Blend of Architectural Design and Contemporary Integrated Conceptualization. European Journal of Technology and Design, Vol. (5), Is. 2. 2017. DOI: [10.13187/ejtd.2017.2.46](https://doi.org/10.13187/ejtd.2017.2.46)

32. Banka evropiane për rindërtim dhe zhvillim. Strategji për Kosovën. 2013.
33. Birkby, J. (2016). Vertical Farming. NCAT. A program of the National Center for Appropriate Technology.
34. CAA. (2006). *An Architect's Guide to Designing for Sustainability*. Edgware. UK:Commonwealth Association of Architects.
35. Commission. EACI. Brussels, Belgium:Executive Agency for Competitiveness and Innovation. 6.
36. Clayton, S., Opatow, S.(2003). Identity and the Natural Environment, *The Psychological Significance of Nature*. London, UK : MIT Press.
37. Corbusier, L. (1989). Towards a new architecture. Oxford: Butterworth Architecture.
38. Damjanović, V. (1980). Industrijski kompleksi i zgrade. III Izdanje, GK. Bgd.
39. Degen, M. M.(2008). *Sensing Cities*. Rgeneration public life in Barcelona and Manchester. London, UK. New York. USA : Routledge. Tailor & Francis Group.
40. Dhankhar, S. S. (2010). *Environmental Studies*. CSS HAU. Hisar.Dept. Agrometeorology: Agricultural University. 28.
41. Drejt zonës evropiane të sigurisë rrugore: orientimi i politikave për siguri rrugore 2011-2020 . COM82010, 389 final, 20.7.2010.
42. Downton, P. (2009). *Architecture and Cities for a Changing Climate*. Collingwood, Australia:Springer.CSIRO Publishing.
43. Ed. C, Gallo., M, Sala., A.M.M, Sayigh. (Eds). (1988). Architecture: Comfort and Energy. Elsevier.
44. Ed. Banister D.(Eds).(2005). *Transport and Urban Development*. London.UK: Taylor & Francis. E & FN Spon, an imprint of Chapman & Hall.
45. Ed. Clayton, S., Opatow, S. (Eds).(2003). *Identity and the Natural Environment, The Psychological Significance of Nature*. London: MIT Press.
46. Ed. Quatman. W., Dhar, R.(Eds).(2003). *The Architect's Guide to Design-Build Services*. American Institute of Architects. New Jersey & Canada: John Wiley & Sons. Inc.
47. Ed. S. William et al..(Eds).(2005). *Understanding the Global Dimensions of Health*. New York, NY: Springer.
48. Ed. Wilson, A.(Eds).(2001). *Greening Federal Facilities.*, Brattleboro, Vermont: U.S. Department of Energy.
49. EU. (2004). Architect's Council of Europe. Architecture and Quality of Life, Bruxelles, Belgium: EU.
50. Evans S. D.; Schmalensee, R.(2007). Catalyst Code: *The Strategies Behind the World's Most Dynamic Companies*, Harvard : Harvard Business School Press.
51. Forrester, J. 1969. Urban Dynamics. Pegasus Communications, Inc.
52. Forrester, J. 1979. World Dynamics. Productivity Pr, 2 ed.
53. Gallo, C., sala, M., Sayigh. M.(Eds).(1998). Architecture : Comfort and Energy. Oxford, UK : Elsevier.
54. Hadorn, H. G. et al.(2008). *The Handbook of Transdisciplinary Research*. Zurich.Switzerland : Springer.
55. Hadrović, Ahmet. (2008). *Bioclimatic Architecture: Searching for the Path to Haven*. Booksurge Publishing: Amazon. com.
56. Highmore, B. T.(2010)*Ordinary Lives: Studies in the Everyday*.London, UK. New York. USA : Routledge. Tailor & Francis Group.

57. Ibrahim, R., Fruchter, R., Sharif, R. (2007, November). International Journal of Architectural Research. *Framework for a cross-border transdisciplinary design studio education.*, 100(03).
58. I. Krasniqi, G. Latifi. (1982). *Teknika e tensioneve te larta*. FET, Universiteti i Prishtinës.
59. Kargon, R., Molella, A. (2008). *Invented Edens*. Invented-Cities of the Twentieth Century. Cambridge, Massachusetts : Massachusetts Institute of Technology.
60. Krasniqi, Fejzullah. Selimaj, R., Malsiu, I. (2004). *Instalimet Makinerike*. Universiteti i Prishtinës.
61. Krasniqi, Fejzullah. (2000). *Ngrohja dhe klimatizimi-II*. Universiteti i Prishtinës.
62. Kwok G.A. et al. (2007). *Environmental strategies for schematic design*. Oxford. UK : Elsevier.
63. Lawson B. (2005). *How Designers Think*. Oxford. UK : Elsevier.
64. Lebel J. (2003). *Health, An Ecosystem Approach*. Canada : IDRC.
65. Lee, G., Sacks, R., and Eastman, C. M. (2006). *Specifying parametric building object behavior (BOB) for a building information modeling system*. Automation in Construction, 15(6), pp.758–776.
66. LEED. (2011). U.S. Green Building Council, standard certificates : USA.
67. Mallgrave, F. H. (2010). *The Architect's Brain : Neuroscience, Creativity, and Architecture*. Chichester, West Sussex, UK : Wiley Blackwell, Wiley & Sons,
68. Margolis, L., M., Robinson, A. (2007). *Living Systems : Innovative Materials and technologies for landscape architecture*. Berlin, Germany: Birkhäuser Verlag AG.
69. Mega, P. V. (2010). *Sustainable Cities for the Third Millennium: The Odyssey of Urban Excellence*. New York, Dordrecht, Heidelberg, London : Springer.
70. Meijer, F., Visscher, H., Sheridan L. (2002). *Building regulations in Europe*. I. Nederlands : Delft Uni. pp. 6-188.
71. Ministria e Energjisë dhe e Minierave, (2008). Raport
72. MMPH. Raport për gjendjen e ajrit. 2012.
73. OECD (2010), *Cities and Climate Change*. Paris, France : OECD Publishing.
74. OGC, CABE, (2002). *Improving Standards of Design: in the Procurement of Public Buildings*. London, UK: OGC. 24.
75. OPR. (2007). ASHRAE. *Energy Efficiency and Environmental Sustainability. ASHRAE Standard 90.1-2004*. Atlanta, USA : ASHRAE.
76. Orr W. D. (2002). *The Nature of Design*. Oxford, UK : Oxford Uni. Press.
77. Plani Global i dekadës së strategjisë së sigurisë rrugore 2011-2020, e shpallur nga Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara me 2.3.2010
78. Piotrowski, A. (2011). *Architecture of Thought*. Minneapolis, USA : University of Minnesota Press.
79. Projekti PUP, Prishtinë. (1987). *Projeksioni Prishtinës 2000*.
80. Pushka, A. (2004). “Statistikat vitale të kohës më të re”, ESK. Prishtinë.
81. Politika evropiane e transportit per 2010: Koha te vendosim . COM(2001) 370 final, 12.10. 2001.
82. Programi evropian për siguri rrugore – Përgjysmimi i numrit të viktimave nga aksidentet rrugore deri me 2010 ne Bashkimin Evropian: Pergjegjesi e perbashket. COM (2003) 311 final, 2.6. 2003.
83. RKS. Qeveria. Strategjia Sektoriale dhe Transportit Multimodal 2015-2025 dhe Plan i veprimit 5 vjeqar. 2015.
84. RKS. Qeveria. Ministria e Infrastrukturës. 2015, v1.6. Strategjia e Sigurisë Rrugore dhe Plani i Veprimit në Kosovë

85. Road Transport, 2012. European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012.
86. Samuelsson, L. (2008). *The moral status of nature*. Umeå, Sweden : Umeå University.
87. Shedroff, N.(2009). *Design Is the Problem*, The Future of Design Must be Sustainable. Brooklyn, NY. USA : Rosenfeld Media.
88. Statistikat dhe analizat e aksidenteve të komunikacionit në periudhën 2013 - 2014, Drejtoria e Komunikacionit, Policia e Kosovës
89. Smuts, J. (1927). *Holism and Evolution*. London, UK: McMillan and Co Limited.
90. UN. Habitat: World Cities Report, 2016.
91. UN, DESA. UN. Habitat: Living Planet Report, 2015
92. WHO, World Health Organization. (2009). Global status report on road safety, time for action. Printed in Switzerland.

© Prof.Ass.Dr. BUJAR BAJÇINOVCI
2018